

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİNDE FOLKLOR VE DESTANSILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNE KÜBRA BAYSAL

İSTANBUL 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİNDE FOLKLOR VE DESTANSILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNE KÜBRA BAYSAL

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. BÂKİ ASİLTÜRK

İSTANBUL 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

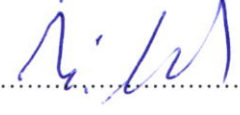
Yüksek lisans öğrencisi Mine Kübra BAYSAL'ın **Gülten Akın'ın Şiirlerinde Folklor ve Destansılık** konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Baki ASILTÜRK
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. İmran KARABAĞ
Üniversitesi Kocaeli Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Sema UĞURCAN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

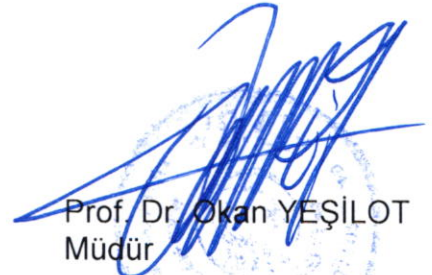
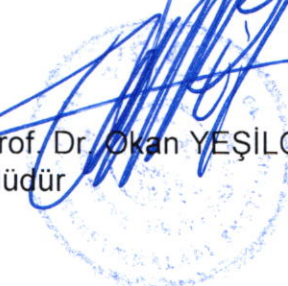
İmza

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 08/07/ 2019 tarih ve 2019/1505 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	II
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM.....	6
EPİK ŞİİR VE FOLKLOR KAVRAMI.....	6
1.1. EPİK ŞİİR	6
1.1.1. Epik Şiir Türü Olarak ‘Destan’	8
1.1.2. Türk Edebiyatında Destan	9
1.2. FOLKLOR (HALK BİLİMİ).....	10
1.2.1. Türk Halk Bilimi, Gelişimi ve Örnekleri	10
II.BÖLÜM	14
GÜLTEN AKIN’IN HAYATI –ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	14
2.1. GÜLTEN AKIN’IN HAYATI.....	14
2.2. ESERLERİ	17
2.3. GÜLTEN AKIN’IN EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	18
III. BÖLÜM.....	26
GÜLTEN AKIN’IN ŞİİRLERİNDE FOLKLORİK VE DESTANSI ÖGELER ...	26
3.1. GÜLTEN AKIN VE FOLKLOR	26
3.2. GÜLTEN AKIN VE HALK ŞİİRİ/ DESTAN KAVRAMI	30
3.3. ŞİİR İNCELEMELERİ	41
3.3.1. Gülten Akın’ın Şiirlerinde Folklorik Unsurlar	41
3.3.2. Gülten Akın’ın Şiirlerinde Destansılık	91
SONUÇ	140
KAYNAKÇA.....	145

ÖN SÖZ

Edebi türler içerisinde en eski tür olarak bilinen şiir, edebi kalemlerin genel olarak ilk başvurdukları tür olmuştur ancak daha sonradan bu kalemler farklı türlere yönelmişlerdir. Şiir yazmakta ısrarcı olanlar ise edebiyat sahnesine adlarını “şâir” olarak yazdırmıştır. Sözlü gelenekten beri varlığını sürdüren şiir, önceleri yazmaktan ziyade söyleme ile kendini göstermiştir bundan dolayı sözlü gelenekteki şiirde sözsel ifadeler ses benzerlikleriyle süslenmiştir. Söz ustalığı gerektiren bu türde en önemli anahtar dil kullanımıdır. Dilini iyi kullanan ve dilinin ahengini iyi bilen sanatçıların şiirleri kendi halkıyla da harman olunca ortaya yüreklere dokunur nitelikte eserler çıkmıştır.

Halk şiirinden itibaren Karacaoğlu’nın güzellemleri, Yunus Emre’nin hümanist yaklaşımı Türk şiirini belirli bir düzeye ulaştırırken dil hassasiyeti konusunda çağdaş yazında da Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın dile bağlılığı, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ahmet Kutsi Tecer ve Ceyhun Atuf Kansu gibi şâirlerin Anadolu tutkusu, Nâzım Hikmet Ran’ın katıksız memleket sevgisi bir sonraki kuşaktan bu bayrağı devralacak kişileri etkilemiştir. Bu kişilerin başında gelen, Anadolu sevgisini ve tutkusunu şiirlerine yaşadıklarıyla beraber aktaran, halk şiirini unutmadan modern şiire gülümseyen kişilerden biri de Gülten Akın’dır.

Bu çalışmada; Anadolu sevgisini, halk bilgisini ve halkı en çok etkileyen türlerin başında gelen destanların ışığında Gülten Akın’ın şiirlerindeki halk bilimi öğelerini ve destanlarını inceledik. Gülten Akın’ın şiirlerindeki bu özelliklerin detaylı bir şekilde incelenmesindeki maksat şâirin Anadolu’da yetişmesi, Anadolu insanını çok yakından tanıması ve eserlerine dil aracılığıyla gözlemlerini aktarmasıdır. Folklorik özelliklerin yanı sıra destan türünde üç eser veren şâirin folklor ve destan kapsamında ele almış olan herhangi bir akademik çalışma yoktur. Bireysel döneminde yazdığı şiirlerinde dahi halk söyleyişlerine, halk anlatılarına yer veren şâirin destansı yönü sahadaki sınırlı çalışmaların da etkisiyle tez konusu olarak çalışılmaya değer görülmüştür.

Gülten Akın'ın seksen iki yıllık yaşamında ve elli yılı aşkın sürelik şâirlik serüveninde şiirlerini folklor ve destansılık kapsamında incelemek için çalışmamız yapılmıştır. Öncelikle Gülten Akın üzerine yazılmış olan tezler araştırılmıştır. Gülten Akın hakkında yazılmış olan tezler: Ruken Alp'in "*Gülten Akın Şiirlerinde Kadın Duyarlığı*" (Yüksek lisans tezi), Pınar Tunç'un "*Gülten Akın'ın Şiiri ve Dilbilimsel Yöntemin 'Edebiyat' Öğretimine Katkısı*" (Yüksek lisans tezi), Hilal Srsal'ın , "*Voice of Hope: Turkish Woman Poet Gülten Akın*" (Doktora tezi), Birgl Erken'in, "*Gülten Akın'ın Hayatı, Eserleri, Sanatı*" (Yüksek Lisans Tezi), Derya Şahiner'in, "*Gülten Akın'ın Şiirlerine Deyişbilimsel Bir Yaklaşım: Beni Sorarsan*" (Yüksek Lisans Tezi), Yasin Genç'in "*Yalnız Bireyden Toplumsal Duyuşa Doğru Gülten Akın Şiiri*" (Yüksek Lisans Tezi) ulaşılan çalışmalar olmuştur. Hazırlanan tezlerin dışında Gülten Akın'ın şiir kitapları ve şiir hakkında yazdığı düz yazı kitapları büyük bir titizlikle incelenmiş, Gülten Akın şiirleri hakkında yapılan bazı bildiriler araştırılmıştır.

Yapılan çalışmaların az sayıda olması dikkat çeken en önemli özelliktir. Gülten Akın'ın şiirlerine sadece folklor ve destan üzerinden bakan bir çalışma olmadığı için bu bağlamdaki şiirleri incelenmeye değer bulunmuştur. Yüksek lisans tezi olmasından dolayı Gülten Akın'ın şiirlerindeki sadece bir yöne eğilinmiş ve yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda çalışma sınırlandırılmıştır.

Çalışmada, konu seçimi olduktan sonraki aşamada genel plan ve başlıklar belirlenmiştir. Ön söz, Giriş, I. Bölüm, II. Bölüm, III. Bölüm, Sonuç ve Kaynakça olmak üzere genel plan oluşturulmuştur. Belirlenen plan ışığında kaynak tarama, halk anlatısı derleme, şiir inceleme gibi yöntemler üzerinden çalışılmıştır.

"Giriş" kısmında Gülten Akın'ın şiirlerine temasal açıdan genel bir pencereden bakılmış, folklor ve destan unsurlarının başlama evresinden itibaren şiire etkisi anlatılmıştır.

Birinci bölümde epik şiir ve folklor kavramının temelleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Gülten Akın'ın hayatı ve edebi kişiliği üzerinden çalışma sürdürülmüştür. Üçüncü bölümde ise çalışmanın ana kısmını oluşturan şiirler folklorik açıdan incelenmiş, destan öğeleri belirlenmiştir.

Tüm bu bölümlerin sonunda elde edilen düşüncelerin toplamı "Sonuç" bölümünde aktarılmıştır. "Kaynakça" bölümünde ise kaynaklar sıralanmıştır.

Bu çalışmada Gülten Akın'ın şiirlerindeki halk etkisi ve destan adıyla kaleme alınan şiirleri incelenmeye çalışılmıştır. Doğduğu coğrafya ve geniş ailesi dolayısıyla yaşamında güzel anılar biriktiren şâirin yaşanmışlıkları ve Anadolu kültürüne olan modern bağı yine Gülten Akın'ın dilinden şiirleri aracılığıyla aktarılmıştır. Sözlü kültür kaynaklarının sınırlı olması sebebiyle Gülten Akın'ın şiirlerindeki folklorik ve destansı incelemelerin, şiir yorumlamalarının bazı eksikleri olabileceğini ve bu eksiklerin hoşgörü ile karşılanacağını umut ediyorum. Yapılan bu çalışma ile Gülten Akın'ın şiirlerine folklorik ve destansı açıdan bakılmasına bir nebze de olsa katkıda bulunabilirsem amacıma ulaşmış olacağım.

Çalışmalarımın başlangıcından bitimine kadar yanımda olan, her konuda fikrine ihtiyaç duyduğum, her zaman ve her alanda bana destek veren, hem meslektaşım hem müstakbel eşim İbrahim Şen'e; beni bugünlere getiren, daima okumamı ve dürüst şekilde çalışmamı öğütleyen anne ve babam, Nurhayat-Ömer Baysal'a; annem kadar üzerimde emeği olan ablam Selen Yılmaz'a; tüm sorularımı aksatmadan yanıtlayan ve bana yol gösteren fakülte arkadaşım Melike Alagöz'e; çeviri okumalarda bana destek olan sevgili meslektaşım Demet Yılmaz'a ve değerli eşi Serkan Yılmaz'a; bilgisini ve tecrübesini bana daima aktaran değerli büyüğüm ve meslektaşım Ayşenur Toprakoğlu'na; anlayışlarından dolayı öğretmenlik yaptığım kuruma ve kurumun Genel Müdür Yardımcısı Sayın Derya Kargılı'ya ve son olarak araştırmalarım süresince benden bilgilerini, desteklerini ve rehberliğini esirgemeyen kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Bâki Asiltürk'e teşekkür ederim.

Mine Kübra Baysal

19.05.2019

ÖZET

Türk şiirine 1950’li yıllarda giriş yapan Gülten Akın, bireysel temalarla işlediği şiirleriyle yazın hayatına başlamıştır. Yalnızlık teması üzerinden ilerleyen ilk dönem şiirleri *Kestim Kara Saçlarımı* şiir kitabıyla “kadın” teması üzerine yoğunlaşmıştır. *Kırmızı Karanfil* şiir kitabıyla da Gülten Akın’ın bireysel temalardan toplumsal temalara geçişinin izlerini görürüz.

Gülten Akın’ın doğup büyüdüğü coğrafya ve daha sonraki yıllarda eşinin işi sebebiyle farklı bölgeleri dolaşması Anadolu insanını yakından tanımasını sağlamıştır. Dedeler, büyükannele, amca ve dayıların olduğu geniş bir ailede yetişen Gülten Akın; dedelerinden duyduğu şiirler ve annesinin okuduğu kitaplarla daha o dönemlerde edebi anlamda eğitilmeye başlamıştır.

Şâirin *Kırmızı Karanfil* adlı şiir kitabıyla başlayan toplumsal dönemi 1972 yılında *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı* ile farklı bir boyuta geçer ve Türk halk şiiri geleneğinden yararlanarak “destan” dönemi başlar. 1976 yılında *Ağutlar ve Türküler*, 1979 yılında *Seyran Destanı*, 1983 yılında *İlahiler*, 2007 yılında da *Celaliler Destanı* ile “destansı ve folklorik” öğeleri içinde barındıran şiirler yazar. Şiirlerindeki folklorik özellikler bireyci ve bilge dönem şiirlerinde de zaman zaman kendini gösterir.

Gülten Akın’ın şiirlerindeki “folklor” ve “destansılık” özelliklerini incelemeyi amaçlayan bu tez üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde terimsel anlamda epik şiir, folklor ve destan kavramları incelenmiş ve Türk şiirinde folklor yansıması olan şiirlere Gülten Akın’ın şiirlerinden yola çıkarak örnekler verilmiştir. İkinci bölümde ise Gülten Akın’ın hayatı ve edebi yaşamı üzerine inceleme yapılmış, kendi ağzından anlatmış olduğu hayat hikâyesine ve şiir görüşlerine yer verilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde ise ağırlıklı olarak şiir incelemeleri yapılmış olup şiirler folklorik özellik bakımından incelenmiş, destanlar ise destansılık kapsamında ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Gülten Akın, Türk Şiiri, Folklor, Destan.

ABSTRACT

Having entered the Turkish Poetry in 1950s, Gülten Akın started her writing career with poems which have personal themes. Loneliness-themed poems of the first period focused on “woman” in her *Kestim Kara Saçlarını* poetry book. It is seen that the theme changes from “personal” to “social” with her *Kırmızı Karanfil* poetry book.

Gülten Akın closely observed the Anatolian people thanks to the geography she was born and grew in and other different regions she visited because of her husband’s changing job situations. Growing in a big family with grandfathers, grandmothers and uncles, Gülten Akın had been educated in terms of literature through poems her grandfathers told and books her mother read.

The poet’s social period, which started with her *Kırmızı Karanfil* book, changed into a new dimension with *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı* in 1972, and the “epic” period began with contribution of Turkish folk poetry tradition. She wrote “epic and folkloric-themed” poems such as *Ağtlar ve Türküler* in 1976, *Seyran Destanı* in 1979, *İlâhiler* in 1983, *Celâlıler Destanı* in 2007. Folkloric features in her poems also show itself in the individualist and sophisticated era poems from time to time.

This thesis aims to analyse the “folklore” and “epicness” characteristics of Gülten Akın’s poems and consists of three sections. In the first section, epic poetry and folklore concepts have been analysed in terms of terminology, and some examples for folklore-reflecting poems of the Turkish poetry have been given through Gülten Akın’s poems. In the second section, Gülten Akın’s personal life and literary life have been analysed, and her life story and opinions on poetry, which she told in person, took place. In the third section of the thesis, poetry analyses have been made by analysing the poems in terms of folkloric characteristic and the epics in terms of epicness.

Keywords: Gülten Akın, Turkish Poetry, Folklore, Epic.

GİRİŞ

“Ben insanı tüm gösteren aynalardanım.”

(Akın G. , Kör Aynadan İnce Kıza)

Şiir, sözlü gelenekten beri varlığını sürdüren söyleniş bakımından ahenkli bir türdür. Yazının olmadığı zamanlar düşünüldüğünde bu ahenkli söyleyişin öncelikle güzel sözleri hafızada tutmak için bir metot olduğu düşünülebilir. Halk söyleyişleri ve sözlü gelenek halk şiirini belirli bir noktaya getirmiştir ve halk şiiri bire bir tekrar edilmese de çağdaş yazında da birtakım etkileşimlere yol açmıştır. Divan şiirinin etkisinin sürdüğü dönemlerin sonunda şiir yine yüzünü kendi öz okuyuşuna ve söyleyişine çevirmiştir.

Milli Edebiyat Dönemi’yle birlikte halka dönüş ve yaşayan Türkçeyi savunma hareketleri Cumhuriyet şiiriyle de kendini göstermiştir. Halk şiirini olduğu gibi alıp bu tarzda şiir yazarların yanı sıra halk şiirinden sadece kaynak olarak beslenen şâirler de vardır. Gülten Akın da halk şiirini, halk kültürünü iyi bilen ve bu özelliklerden yararlanarak modern dönemde şiir yazar şâirlerin başında gelen isimdir.

Gülten Akın, 1956 yılında *Rüzgâr Saati* ile şiir dünyasına giriş yapar. Bu dönem şiir dünyasında “İkinci Yeni” topluluğunun ayak seslerinin duyulduğu bir dönemdir ve alışılmamış bağdaştırmaların olduğu, imgenin ön plana çıktığı şiirler yazın dünyasında yayılmaya başlamıştır. Gülten Akın bu dönemdeki ilk kitabında bireysel temalar üzerinden ilerler ve yalnızlık teması üzerine yoğunlaşır. Buradaki yalnızlık kişiyi mutlu eden bir yalnızlıktır ve kişi bu durumdan keyif alır. Daha sonraki dönemlerde eşinin görev yeri değişikliği sebebiyle pek çok Anadolu şehri gezen Gülten Akın, zamanla bireysel düşünmekten uzaklaşıp biz duygusu ile hareket etmeye başlar. Kadın figürü şiirlerinde büyük yer tutar çünkü kadın, Anadolu insanının gerçeğidir. Şehirdeyken farkına varamadığı toplumsal konuları yöre yöre dolaşınca daha iyi anlamaya başlar.

Gülten Akın'ın halka yönelişi zorunlu bir yöneliş değildir çünkü Akın, bireysel temalı şiirlerinde bile halktan uzak durmaz ve halktan kopmadan şiirini şekillendirir. Halkını bu kadar iyi tanıyan şâirin, şiirlerine halk bilgisini yansıtması sadece görev sebebiyle farklı yerler gezip görmüş olmasından kaynaklı değil, daha önceki yıllarda doğumundan yetişmesine kadar olan evrede Yozgat'ta ve Ankara'da büyük bir ailede yaşamış olmasındandır. Halk şiirini ve söyleyiş güzelliklerini dedelerinin şiirleri eşliğinde duyan, annesinin ve amcalarının kitap okumalarına şahit olan Gülten Akın; edebiyatla ve şiirle çok küçük yaşlarda tanışır. Hatta Ankara'da yaşadığı lise dönemlerinde sayısal derslerin öğretmenlerine eleştiri yüklü şiirler yazan şâir, okulda bu sıfatla anılır. Dolayısıyla doğup büyüdüğü coğrafya ve aile yapısı şâirin şiir dilini oluşturmasına katkı sağlamıştır diyebiliriz.

Kestim Kara Saçlarımı şiir kitabı ile aynı adı taşıyan şiiri, kadının özgürlüğü ve kadının kendi kararlarını verebilmesini destekleyen bir şiirdir. Saç üzerinden vurgu yapılan şiirde halkın tepkisine alay ve aynı zamanda isyan vardır. Toplumsal görüşün minik de olsa adımlarını gördüğümüz bu şiirden sonra *Kırmızı Karanfil* adlı şiir kitabıyla Gülten Akın'ın şiir görüşünde değişmeler başlamıştır. Ben diliyle oluşturduğ şiirlerinden ayrılıp biz diline dönen şâir, bundan sonraki dönemlerinde ise hayatının bir bölümünü destanlara ayırmıştır.

1972 yılında yayımlanan *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* ile TRT dl'ne layık görülen eser, Kurtuluş Savaşı zamanında Maraş halkının göstermiş olduğ mücadele, şiirsel bir dille tarihi gerçeklik içerisinde aktarılır. Gülten Akın'ın Maraş'ı anlatmasında en büyük etken bir dönem Maraş'ta yaşamasıdır. Halk arasındaki normal bir sohbette bile sözün Maraş'ın kurtuluşuna gelmesi ve komşularından, çevresindeki gzilerden Maraş ile ilgili bilgiler toplaması Akın'ı Maraş'ın destanını yazmaya sevk etmiştir. Bu destanda Maraş mücadelesi halkın kahramanı "*Ökkeş*" zerinden aktarılmıştır.

1976 yılında yayımlanan *Ağıtlar ve Türküler* adlı şiir kitabıyla 1976 Yeditepe şiir Armağanı'nı almıştır. Destan dönemi 1972 yılında başlayan şâir, halk şiiri örneklerinden etkilenmeyi kitabında sürdürür. "Ağıt" ve "trk" adlarını verdiği pek çok şiiri içinde bulunduran kitap, *Kırmızı Karanfil* ile başlayan toplumcu görüşün halk şiirine ulaştığı eserdir ancak klasik ağıt ve trk formunu Gülten Akın'ın şiirinde bulamayız. O, şiirini ağıt ve trk adıyla ağdaş konuları işleyerek daha modern bir halde ele almıştır. Sürgün edilişlerini, karşıt duygularını ağıt adıyla şiirine aktarmıştır.

1979 yılında ise *Seyran Destanı* yayımlanır. *Seyran Destanı*, ilk destanına göre şâirin içine daha çok sinen ve ulaşmak istediği destan şekli olarak karşımıza çıkar. Seyran, köyden kente göç olgusunu ve bu olgunun sonuçlarını anlatan bir eserdir. Eserin sunuş bölümünde Celâli İsyancı'na ve bu isyanların sebep olduğu göçlere değinir. İki bölümden oluşan destanda ilk bölüm göç etme nedenleri ve göç üzerinde dururken, ikinci bölümde köyden kente göç edildikten sonra şehir hayatına adapte olamama ve bu durumun yol açtığı sorunlar anlatılır. Celâliler döneminden itibaren ele aldığı göç olgusu daha sonra *Celâliler Destanı* ile farklı bir boyuta taşınır.

2007 yılında *Celâliler Destanı* yayımlanır. Bu destanda Gülten Akın, Osmanlı Dönemi'ndeki Celâli İsyancı'ndan başlayarak günümüze kadar uzanan başka "Celâli" de anlatır. Ekonomik anlamda halkın yaşadığı sorunların isyan diliyle anlatıldığı şiir, Gülten Akın'ın son destanı olması sebebiyle üzerinde en çok düşündüğü destanı sayılır. 1979 yılında yazdığı *Seyran Destanı*'ndan sonra destanlara ara veren şâir uzun bir sürenin ardından destan türüne *Celâliler Destanı* ile dönüş yapar.

Çağdaş Türk şiirinde daha önce de destan yazan şâirler olmuştur. Bunların başında Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Nâzım Hikmet Ran gelir. İki şâirin de yer yer Gülten Akın'ı etkilediği söylenebilir. Gülten Akın'ın destanlarının en belirgin özelliği; *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*'nda bir milletin uyanışı ve mücadelesini anlatıp *Seyran Destanı*'nda modern dönemdeki köy-kent sorunu ve göç, *Celâliler Destanı* ile de tarihsel gerçek olan isyandan yola çıkarak modern Celâliler'i anlatmasıdır. Destanları güncel konular çerçevesinde işleyen şâir, klasik destan üslubunun dışında destanlar kaleme almıştır.

1983 yılında ise *İlahiler* adlı şiir kitabı yayımlanır. Kitabın adının *İlahiler* olması akla tasavvuf halk edebiyatı nazım türü olan ilahileri getirmektedir ancak kitap alışılan ilahi formunun dışındadır. Kitaptaki şiirler içerik olarak isyan duygusunun hâkim olduğu şiirlerdir. "Ben" duygusuna yöneldiği bu şiir kitabında türkü, ninni, ağıt ve ilahi adlarını verdiği şiirler vardır.

Hazırlanan çalışmada *Rüzgâr Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı*, *Sığda*, *Ağıtlar ve Türküler*, *İlahiler* adlı kitapların geneli; *Diğer Şiirler* başlığı altında *Sevda Kalıcıdır*, *Sonra İşte Yaşlandım*, *Sessiz Arka Bahçeler*, *Kuş Uçsa Gölge Kalır* ve *Beni Sorarsan* adlı kitaplarındaki bazı şiirler folklorik unsurlar bakımından incelenmiştir.

Son dönem şiirlerinde yine *ilahi* adını verdiği şiirleri de yer alır. *Siklamen İlahi, İstanbul-Su İlahi, Anneler İlahisi* bu tarz şiirlerine örnektir. *İlahi* adını verdiği şiirlerin dışında ise *Güvercin Ağıdı, Masal, Gün Alnacında, Leyla ve Şehrazad* gibi halk edebiyatının masal, ağıt, halk hikâyesi türlerini güncel konularla harmanlayıp işlediği şiirleri de vardır.

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, Seyran Destanı ve Celâliler Destanı adlı şiir kitapları ise destansılık özellikleri bakımından incelenmiştir. Belirlenen bu kitapların incelenmesinin sebebi folklor anlamında zengin şiirleri barındırması ve kalan şiirlerin de destan formundan yola çıkarak yazılmış olmasıdır.

Gülten Akın ve şiirleri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında şiirlerindeki folklor öğelerinin ve destanlarının detaylı bir şekilde incelenmemiş olduğunu görürüz. Tez konusunun seçilmesindeki ilk amacımız daha önceden çalışılmamış olan bir konu üzerine yoğunlaşmaktır. Üzerine yapılan çalışmaların sınırlı oluşu , Gülten Akın'ın bireysel şiirlerinde dahi folklor öğelerini barındırması, destan yazması ve tüm bunların dışında 2008 yılında *Milliyet Kitap* anketinde “*Yaşayan en büyük Türk şâiri*” seçilmesi ve bu unvanla anılması sebebiyle şiirleri incelemeye değer görülmüş bundan dolayı da şahsımda akademik anlamda heyecan uyandırmıştır.

Konu belirlendikten sonra Gülten Akın üzerine yazılan tezler büyük bir titizlikle incelenmiştir. Gülten Akın'ın şiir kitapları incelenip folklorik özelliği olan şiirler ve destanlar ayrıştırılmış; tez bu konular üzerine yoğunlaştırılmıştır. Şiir hakkındaki görüşleri için kaleme aldığı düz yazı kitapları ile Gülten Akın'ın kendi ağzından şiir anlayışı açıklanmıştır. Şiirleri üzerine yazılan yazıların toplanmış olduğu belirli düz yazı kitapları da ayrıca incelenmiştir. Düz yazı kitaplarının incelenmesindeki maksat hem bilgiye birinci ağızdan ulaşmak hem de şiir yorumlamalarını Gülten Akın'ın kendi görüşleriyle desteklemektir.

Hazırlanan bu tez üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde epik şiirin genel terimsel açıklamalı anlatımı yapılmış ve örnekler sunulmuştur. Epik şiirin dışında terimsel olarak açıklanan bir diğer konuya folklor ve destandır. Folklor teriminin ortaya çıkışı, folklor isminin kullanımı ve Türk edebiyatında folklor gibi konular üzerinde durulmuş olup destan türünden açıklamalar verilmiştir.

İkinci bölümde ise Gülten Akın'ın hayatı, kendi ağzından anlattığı öz yaşam öykülerinin yer aldığı düz yazı kitaplarından yararlanılarak aktarılmış ve yaşantısının şiire yansımalarına birtakım örnekler verilmiştir. Bölümün bir diğer kısmında eser adları yer alırken Gülten Akın'ın edebi görüşünü etkileyen kişiler hakkında bilgiler verilmiştir. Yaşadığı coğrafya ve görev sebebiyle pek çok yer gören, pek çok insan tanıyan Akın; şiirlerine bu duyguları başarılı şekilde yansıtmıştır.

Üçüncü ana bölümde ise Gülten Akın'ın şiirlerinde folklorik ve destansı öğeler genel tanımlama olarak verilmiş ve daha sonra şiir incelemeleri kısmına geçilmiştir.

Şiir inceleme kısımları folklor ve destan özellikleri bakımından iki grupta ele alınarak folklor ağırlıklı şiirleri için *Rüzgâr Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı*, *Sığda*, *Ağutlar ve Türküler*, *İlahiler* kitapları incelenirken son dönem kitapları olan *Sevda Kalıcıdır*, *Sonra İşte Yaşlandım*, *Sessiz Arka Bahçeler*, *Kuş Uçsa Gölge Kalır* ve *Beni Sorarsan* adlı kitaplarından bazı folklorik özellik barındıran şiirleri seçilmiş, destan öğelerinin incelenmesi için ise *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*, *Seyran Destanı* ve *Celâlıler Destanı* adlı şiir kitapları detaylı biçimde ele alınmıştır.

Her ne kadar çağdaş şiirde adını duymuş olsak da Gülten Akın, geleneği de unutmayan ancak bu geleneği tek başına işlemeyen yeniyle harmanlayan bir şâirdir. Onun şiirlerinde geçmiş ile geleceği el ele görebilirken şimdinin sesini de kulaklarımızda hissederiz.

I. BÖLÜM

EPİK ŞİİR VE FOLKLOR KAVRAMI

1.1. EPİK ŞİİR

Şiir sanatının türlere ayrılmasında başvuru alan ilk kitapların başında şüphesiz Aristoteles'in *Poetika* adlı eseri gelir. Bu eser, edebiyatın ve şiirin türlere ayrılması konusunda yazılan kitapların yazarları tarafından kaynak olarak görülen bir eserdir.

Aristoteles, şiiri türlere ayırırken hepsinin ortak özelliğinin *mimesis* (taklit) olmasından bahseder:

“Epopoia, tragedya şiiri, komedy, dithyrambos şiiri ve büyük bölümüyle aulos ve kitharis sanatı: Bütün bunların ortak özelliği genel olarak taklit (*mimesis*) olmalarıdır. Ama birbirlerinden üç bakımdan ayrılırlar: Ya farklı nesneleri taklit eder ya farklı araçlarla taklit eder ya da farklı biçimde, farklı bir yöntemle taklit ederler.” (Aristoteles, I, 2007)¹

Aristoteles; var olan tüm sanatları, özellikle şiir sanatını türlere ayırırken insanların birtakım şeyleri kendi ilgi alanlarıncı taklit edip türlerin ortaya çıktığını savunur. Taklit hepsinde vardır ama taklidi kullanım şekilleri farklıdır. Bazısı araç bazısı nesne bakımından taklidi farklı farklı şekillerde ve alanlarda kullanır. Daha sonra şiiri ortaya çıkaran nedenlerden bahseder. Şiir, Aristoteles'e göre doğal nedenlerden ortaya çıkmıştır. Destan ile tragedyayı bazı yönleriyle benzetirken bazı yönleriyle ayırır:

“Destan da tragedyaya benzer, çünkü ölçülü dizeler yardımıyla soylu insanları taklit eder; ama hep aynı ölçüyü kullanmasıyla ve bir anlatı oluşuyla ondan ayrılır. Aradaki bir başka fark da öykünün uzunluğundadır; tragedy, elden geldiğince güneşin bir günlük dönüşüyle sınırlar kendini ya da bunu çok az aşar; oysa destan zaman içinde sınırlanmamıştır.” (Aristoteles, V, 2007)²

Şiir, esasen tüm sanatların en başında gelen ve diğer sanatları etkileyen bir dal olmuştur. Çok önceden beri düşünürler ve edebiyat üzerine çalışan kişiler tarafından merak edilen ve araştırılan bir konu olarak karşımıza çıkar.

¹ Aristoteles, *Poetika*, Can Yayınları, İstanbul, 2007, s.19.

² Aristoteles, *Poetika*, Can Yayınları, İstanbul, 2007, s.28.

Aristoteles, kitabının bu bölümünde destan ile tragedyayı taklit yönünden benzetse de destanın uzunluğu ve bir anlatı olması sebebiyle tragedyaya ile birbirinden ayırır. Çünkü tragedyada belirli sınırlamalar vardır. Tragedya, zamansal açıdan geniş bir yelpazede ele alınamaz ancak destanda böyle keskin bir kalıp yoktur.

G. Pospelov *Edebiyat Bilimi* adlı kitabında Aristoteles'in görüşlerine de yer vererek edebi eserleri üç grup içinde ele alır:

1-Epik, 2-Dramatik, 3-Lirik.

G. Pospelov'a göre

“Epik eserlerde mekan ve zaman içinde geçen olaylar yansıtılır; kişiler, kişilerin karşılıklı ilişkileri, tasarıları, eylemleri, izlenimleri ve ifadeleri sunulur. Epik şiirin örücü ögesi, insanların yaşamındaki olayların ve insanların edimlerinin anlatılmasıdır. Epik türün adı da buradan geliyor (Yun: Epos-Söz, Söylem)” (Pospelov, 2014)³

Epik eserlerin kaynağının bir anlatıma dayandığını aktaran bu kısımda insanların yaşamı, olaylar üzerinden kişilerin katkısı ile ele alınır. Epik eserlerde olması gereken en önemli kısım bir olayın olmasıdır diyebiliriz. Çünkü epik bir tür olan destan, kendi içerisinde varlığını olay üzerinden tamamlar. Bu olay toplumu etkileyen kahramanlık duygusu olabileceği gibi yine toplumu derinden etkileyen bir kayıp, kaybediş ve yenilgi de olabilir.

Tarihsel Açıdan Dil Sanatı adlı eserinde Aleksander Veselovski,

“Törensel koro şarkısı, topluca bir tutum ifadesi olan sevinç ve yas haykırışlarını içeriyordu. Bu haykırışlardan, sonraki zamanlarda giderek törensel uygulamanın dışına çıkıp kendi sanatsal özerkliğine kavuşan lirik doğdu. Koro başlarının bölümleri ise lirik-epik şarkıların kaynağı oldu. Sonra tören eyleminden kopan bu şarkılar gelişerek kahramanlık şarkılarına, destanlara ulaştı.” (Veselovski) ⁴ diyerek edebi türlerin oluşumunu inceleyip bu türlerin en eski gelenek edebiyatında doğup gelişmiş olduklarından bahseder.

Ona göre, halkı etkileyen tüm duygular törensel olarak ortaya çıkmış ve bunlar edebiyatın türlerini oluşturmuştur. Zaman içerisinde kendiliğinden doğal olarak törensel süreçlerde ortaya çıkan bu sanat, bir amaç olarak edinilmiş ve sanat yapmak adına bu kez de sanat ve türlerin devamını sağlamak için eserler meydana gelmiştir.

³ G.Pospelov, “Edebiyatın Türlerine Ayrılışı”, *Edebiyat Bilimi*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2014, s.206.

⁴ Aleksander Veselovski, “Tarihse Açıdan Dil Sanatı”

1.1.1. Epik Şiir Türü Olarak ‘Destan’

Epik şiir denince bahsedilen ilk tür ise destanlardır. M.Öcal Oğuz,

“Eski Yunancada ve Batı dillerinde, “Türkçedeki kahramanlık temalı ve olağanüstü motifli halk anlatıları olan ‘destan’ terimine karşılık olarak ‘épique, épopée, epos, epic, légende’ gibi terimlerin kullanıldığını görürüz. Türkçenin uzun yıllar temasta olduğu Arapçada ‘el-sra’, ‘el-kada’ epik şiir anlamında, ‘el şiir al malhama’ ise epik şiir tarzı anlamına gelirken ‘destan’ kelimesini Türkçeye veren Farsçada ‘himsi’ terimi kullanılmaktadır”. (Oğuz, 2004)⁵ diyerek destanın farklı dillerdeki kullanımına yer verir.

Farsçada ‘destan’ olarak adlandırılan kahramanlık temalı anlatılar, Türkçede de ‘destan’, ‘epope’ ve ‘epik’ terimleriyle karşılır. Epopede şâir ikinci planda kalmakta, kahramanlar ve onların olağanüstü maceraları öne çıkmaktadır. Aristoteles destanla tragedyaı birbirine benzetir. Aristoteles’e göre

“Her ikisi de ölçülü dizeler yardımıyla soylu insanları taklit eder ancak destanda hep aynı ölçü kullanılır ve anlatı şeklindedir. Destanın bir başka farkı da uzunluğudur. Tragedya, genel olarak güneşin bir günlük dönüşüyle sınırlıdır oysa destan, zaman içinde sınırlanmamıştır, zamansız ve sınırsızdır. Destan öğeleri tragedya da vardır ama tragedya öğelerinin hepsi destanda yoktur.” (Aristoteles, V, 2007)⁶

Türk şiirinde de epik şiir, destansı şiir olarak karşımıza çıkar. Türk tarihinde kahramanlık, savaş gibi kavramlar çokça yer tuttuğu için şiire de bu temalar yön vermiş ve destansı şiirler ortaya çıkmıştır. Milli Dönem ve Cumhuriyet Dönemi’nde de Türk şiirinde destansı motifler görülmüş olsa da bu şiirin temel kaynağı sözlü edebiyat zamanından beri var olan “halk” şiiridir. Halk, yaşadığı coğrafyada başına gelen ve tüm toplumu derinden etkileyen olayları söylemiş, ağıt yakmış, savaşa giderken bu şiirlerle hazırlığını yapmış, zaferle döndüğünde coşkusunu dile getirmiştir. Zaman sınırı olmadığından olayların üzerinden çok zaman geçse de epik şiir ve bu temalar tazeliğini korumuş, Türk epik-destansı şiirinde yol almak isteyen şâirlere kılavuz olmuştur.

⁵ M.Öcal Oğuz, Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları, *Milli Folklor dergisi*, S.62, s.6, 2004

⁶ Aristoteles, *Poetika*, Can Yayınları, İstanbul, 2007, s.28

1.1.2. Türk Edebiyatında Destan

Destan türü diğer Türk lehçelerinde “dastan”, “epos”, “cır”, “comok”, “alıptıg nımah”, “maadirlıg tool”, “olongho”, “kay çörçök”, “kay şörçek” gibi terimlerle isimlendirilmektedir. Şükrü Elçin destanı,

“Bir boy, bir ulus veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsüllerinden biridir. Sözlü geleneğe bağlı bu anonim mahsüller, zaman ve mekan içinde cemiyetin iradesini ellerinde tutan ‘Kahraman-Bilge’ şahsiyetlerin menkıbevi ve hakiki hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun, didaktik hikayelerdir. Tarihe bağlı olmakla beraber, tarih sayılmayan; ozanların kopuzlarla terennüm ettiği; cemiyetin ortak hayat görüşü ile ülkülerini aksettiren bu eserlerin teşekkülü için bir ‘yaratma zemini’ ile savaş, din değiştirme, göç, kuraklık vb. gibi büyük hadiselerin millet vicdanında birtakım sarsıntılara sebep olması lazımdır.” şeklinde tanımlamaktadır. (Elçin, 1986)⁷

Destan türüne Türk şiirinde özellikle anonim halk edebiyatında sıkça yer verilmiştir. Türk halkının yaşadığı toplumu derinden etkileyen birtakım olaylar (savaş, göç, salgın hastalıklar, kıtlık vb.) destanlarda söylenmiştir. Sözlü kültürde yayılan bu tür, doğal destanın yapısını oluşturur. Altayların Yaratılış, Saka Türklerinin Alp Er Tunga ve Şu, Hun Türklerinin Oğuzkağan ve Attila, Göktürklerin Bozkurt ve Ergenekon, Uygurların Türeyiş ve Göç destanları Türk edebiyatında bilinen ilk doğal destanlardır. Türk halkını derinden etkileyen olayların etkisi yıllar geçse de unutulmamış Çağdaş Türk edebiyatında da bu olaylar destanlaştırılıp anlatılmıştır. Bu yapay destan örneklerinin en başında destan türüyle Türk edebiyatında yer eden Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın eserleri gelir. *Üç Şehitler Destanı*, *Çakırın Destanı*, *Yedi Memetler*, *Çanakkale Destanı* en bilinen örnekleridir. Bu örneklerle Fazıl Hüsnü Dağlarca kendinden sonra gelen destan şâirlerine yol göstermiştir. Türk halk edebiyatında Kayıkçı Kul Mustafa’nın *Genç Osman Destanı* yine bilinen en eski örneklerdendir.

Çağdaş edebiyatta Cahit Külebi, Mehmet Akif Ersoy ve Ceyhun Atuf Kansu’nun destan denemeleri olmuştur. Nâzım Hikmet *Kuvayı Milliye* ve *Simavna Kadısı Şeyh Bedrettin Destanı* ile Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi kendinden sonra gelen destan aşığı şâirlere kılavuz olmuştur. Destan aşığı kişilerden biri de Gülten Akın’dır.

Gülten Akın’ın üç destan kitabı vardır; *Maraş’ın* ve *Ökkeş’in Destanı* (1972), *Seyran Destanı* (1979) ve *Celâliler Destanı*’dır (2007).

⁷ Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1986.

1.2. FOLKLOR (HALK BİLİMİ)

“Folklor” terimini ilk olarak kullanan İngiliz William J.Thoms’dur. Thoms, *Athenaeum* adlı dergide yayımlanan bir mektubunda dergi yöneticilerine halk edebiyatı konularındaki ürünleri inceleyecek bilim dalına ad olarak “Folk-Lore” teriminin kullanılmasını önermiş. Sözcüğün kökeni folk (halk) ve lore(bilim)’den gelmektedir, anlamı da “halk bilimi” demektir. 1846 yılından bu yana Anglo-Sakson ülkeleriyle İsveç, Norveç, Finlandiya, Fransa gibi ülkelerde yaygınlık kazanan bu terim ülkemizde de benimsenerek kullanılmaya başlanmıştır. Halk bilimi, bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edilen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vardırmaya amaçlayan bir bilimdir ancak halk bilim ülkemizde çoğu zaman sadece yerel halk oyunlarını, türkülerini, gösterilerini kapsayan dar ve yanlış bir alana sıkıştırılmış; giderek yoz ve zararlı bir ‘folklorculuk’ yayılmış ve bu terim esas anlamından saptırılmıştır. (Örnek, 2014)⁸

1.2.1. Türk Halk Bilimi, Gelişimi ve Örnekleri

Halk bilimi ve folklor kavramı üzerine terimsel açıklama getiren ilk kişilerin başında Ziya Gökalp gelir. *Halka Doğru* dergisinin 10 Temmuz 1329 (23 Temmuz 1913) tarihli sayısında yayımlanan *Halk Medeniyeti* başlıklı yazısında ‘folklor’ terimine karşılık olarak “halkıyat” kavramını kullanmıştır. Gökalp,

“Her kavmin iki medeniyeti var: Resmi medeniyet, Halk medeniyeti. O halde kavimlerin medeniyetlerinden bahseden bir ilim olan ‘içtimaiyatın’ halk medeniyetini tetkik eden bir şubesi de olmak gerek. İşte kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden bu ananevi medeniyeti mütalâa eden ilme ‘halkıyat’ adı verilir.” (Gökalp, 1913 S.14) demektedir.⁹

Ziya Gökalp, *Usullere Dair: Halkıyat-I. Masallar* adlı yazısında “...Fakat kavmiyatın bunlardan bahseden kısmına Avrupalılar ayrı bir isim takarak folklor derler. Bizde bu kelimeyi halkıyat kelimesiyle lisanımıza nakleyedik.” diyerek halkıyat terimini kendisinin kullandığını pekiştirmektedir.(*Türk Halk Bilimi s.30-31, Sedat Veyis Örnek*)

⁸ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Bilgesu Yayıncılık, Ankara, 2014, s.21-22.

⁹ Ziya Gökalp, “Halk Medeniyeti-I, Başlangıç”, *Halka Doğru dergisi*, 1913, S.14.

Türk halk bilimi araştırılması zor alanlardan biridir. Geleneğin sözlü kültüre dayanması, araştırma alanlarını kısıtlı tutmaktadır. 1932 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifiyle kurulan Halkevleri, Türk kültürünün araştırılması, incelenmesi ve yaygınlaştırılmasında büyük rol oynamıştır. Türk halk bilimi, halk şiirinin dışında Çağdaş Edebiyat Dönemi'nde de şiirlerde ele alınan, atıfta bulunulan konular içerisinde yer alır.

Behçet Necatigil, Orhun Abideleri'nden başlayarak Divan edebiyatına değinir, şiirlerini 'ev' ekseninde şekillendirir. Ev, yuva kavramı olarak karşımıza çıkar. Geçmişle gelecek arasında bağ kuran ev, geleneği de okuyucuya yansıtır. Necatigil, işlediği bu temalarla ev-aile yaşamına ışık tutar. Toplum ve gelenekte anahtar olan aile kavramı, Necatigil'in şiirlerinde olduğu gibi birçok şâir için yol gösterici kabul edilir. (Enginün, Behçet Necatigil, 2013)¹⁰

Cahit Külebi, kendi bildiği yaşadığı coğrafyayı anlatır. Anadolu kültürünü şiirlerinde ilmek ilmek işler, Anadolu'yu şiirle tanıtır. Halk kültürünü anlatmanın gizeminin o kültürün içinden gelmek olduğunu iyi bilen Külebi, şiirlerindeki Anadolu havasını yaşamışlıklarına borçludur diyebiliriz. (Enginün, Cahit Külebi, 2013)¹¹

Bedri Rahmi Eyüboğlu ise hem mitolojiden etkilenir hem mavi yolculuk hayali hem de Anadolu sevgisi ile şiirini harmanlar, halkı besler. Batı sanatını en az kendi kültürü kadar tanıyan Eyüboğlu, kendi sanat anlayışını oluştururken bu medeniyet sentezini oluşturup kendi özgünlüğünü yakalama şansı bulmuştur. Köy yaşamı, türküler kelime kelime onun şiirlerinde yer etmiştir. Okuyucuya unuttuğu doğallığı, Anadolu'nun temizliğini ve saf duygularını tekrar tekrar hatırlatır, okuyucuyu öğütler. (Enginün, Bedri Rahmi Eyüboğlu, 2013)¹²

Asıl mesleği çocuk doktorluğu olan Ceyhun Atuf Kansu ise görevi gereği gezdiği köylerde ve yörelerdeki pek çok insana pek çok çocuğa şifa dağıtırken Anadolu'nun hüznü ve dertli yüzünü de yakından tanıma fırsatı bulur ve kalemine sarılır. Şiirlerinde gittiği köylerdeki yoksulluğu, hastalıkları üzüntü duyarak aktarmıştır.

¹⁰ İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s. 101-102.

¹¹ İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s. 99-100.

¹² İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s. 53-54.

Şehirde yaşarken gördüğü Anadolu'nun o masum portresinin aslında hiç de öyle olmadığını gerçekliği görerek ve yaşayarak öğrenmiş, okuyucusuna samimi dili ile aktarmıştır.¹³ (Enginün, Ceyhun Atuf Kansu, 2013)

Halk kültürünü görev esnasında tanıma fırsatı bulan bir diğer kişi ise Ahmet Kutsi Tecer'dir. Tecer, Türk folkloru adına pek çok çalışmaya imza atmıştır. Zorunlu hizmetinden dolayı Sivas'a Milli Eğitim Müdürü olarak atanmıştır. Sivas; Ahmet Kutsi için halkını ve kültürünü tanımaya fırsat bulduğu önemli bir yer olmuştur. Âşık geleneğinin yaşadığı bu yörede çalışmalarının kaynağını adeta keşfetmiştir. Öyle ki bir rivayete göre Tecer soyadını Sivas'ın Deliktaş köyünden olan Ruhsatı'nın bir şiirinde geçen Tecer Dağı'nın adından almıştır. (Özdemir A. , 2017)¹⁴ Aşık Veysel'i ise Türk halkına tanıtan ve edebiyatına kazandıran isim yine Ahmet Kutsi Tecer'dir. (Enginün, Ahmet Kutsi Tecer, 2013)¹⁵

Halk bilimini şiirlerinin hemen hemen hepsinde kullanan bir diğer önemli isim ise Gülten Akın'dır. Akın, şiirlerinin sadece destansı ya da epik olanlarında değil bireysel temalı şiirlerinde de halkın yaşayışına, inançlarına, alışkanlıklarına, sevgi ve nefretlerine yer vermiştir. Yozgat'ta doğan Gülten Akın hem yaşadığı yer dolayısıyla hem de daha sonraki yıllarda meslek hayatı ve aile yaşamından dolayı Anadolu kültürünü hem bu kültürün içine doğarak hem de bu kültürü yaşayarak öğrenmiş, okuyucularına da kaleminin gücü ile aktarmıştır.

Dedeler, nineler ve akrabalar ile büyüülen bu evde Gülten Akın her türlü halk kültürünü hemen hemen öğrenmiştir. Dedesinden duyduğu Yunus Emre, Mevlana şiirleri; akrabaların, kuzenlerin okuduğu kitaplarla daha küçük yaşlarda tanışması ve sakin mizacı onu bu kültüre iyiden iyiye yaklaştırmıştır.

Çocukluk ve gençlik döneminde halk kültürü ile heybesini dolduran Akın, evlendikten sonra eşinin görevleri sebebiyle pek çok Anadolu köyü ve ili gezmiş, pek çok insan tanımış, Anadolu insanının sorunlarına hem ortak hem de derman olmuştur. Ekonomik sorunlar, siyasi çatışmalar, köyden kente göç olgusu, kente adapte olamamak gibi pek çok sorunun birebir tanığı olmuştur.¹⁶

¹³ İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s.100.

¹⁴ Ahmet Özdemir, "Ahmet Kutsi Tecer", *Bizim Sivas gazetesi*, Köşe Yazısı, 16 Ekim 2017

¹⁵ İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2013, s. 51-52.

¹⁶ Gülten Akın, "Yaşam Öyküsü", *Şiirin ve Dilin Bilinci*, s.14-15, TÜYAP Tüm Fuarçılık, İstanbul, 2004.

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, tarihi bir serüveni anlatırken *Seyran Destanı* göç olgusu, şehirleşme ve şehre adapte olamama olgusu üzerinde durur.

Celâliler Destanı halk bilimi etkisinin ağır bastığı, geçmişten günümüze bağ kuran, Akın'ın üzerinde çok zaman çalıştığı bir başka destanıdır.

Kırmızı Karanfil adlı kitabındaki bireysel temaları şiirlerinde çoğu zaman kadınlar üzerinden halkın genelinin kültürüne ulaşır ve okuyucuya şiir tadında aktarımını yapar. *42 Günün Şiirleri* ve *İlahiler*'de ise isyan duygusunu halkın dilinden ve içinden anlatır.

Oğlunun tutuklanma süreci ve hapis hayatı boyunca, bu şekilde yargılanan evlatların anneleriyle birlik olmuş kalemi ise isyan duygusuna ve yakarışa eğilmiştir. Bilgelik dönemi eserlerinden sayılan *Beni Sorarsan* adlı eserinde ise tüm yaşamı adeta göz önünden geçer. Bilgeliğini kısa dizelerle dile getiren Akın, tecrübelerini şiirsel olarak aktarırken hiç şüphesiz yine halkın kaynaklarına eğilip topluma şiirleriyle katkı sağlamıştır.

Görülen o ki hem sözlü gelenekte hem çağdaş edebiyatta halk kültürünü şiire yansıtmak için yaşanmışlık gerekmektedir. Bazıları bu kültürün içine doğarken bazıları yaşamın akışında daha sonradan halkı ile hemhâl olmuş uzak ya da geç kaldığı bu kültürü tanımış ve en nihayetinde kalemleriyle halktan aldığı ve beslendiği bu meyveleri yine halkına dönüp onlara armağan etmiştir. Bu çalışmalar, hem Türk edebiyatı ve Türk şiiri için hem de halkın unutulmuş geleneklerinin bir sonraki nesillere aktarımı için en hisli ve en etkili yollardan biri olmuştur.

II.BÖLÜM

GÜLTEN AKIN'IN HAYATI –ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1. GÜLTEN AKIN'IN HAYATI

Gülten Akın Canköçak, Emsal Hanım ile Memur Nurettin Akın'ın kızı olarak 23 Ocak 1933'te Yozgat'ta büyük bir ailede dünyaya gelmiştir. Yapılan röportajlarda hayatını şu şekilde anlatır Gülten Akın:

“1933 Yozgat başlangıcından sonra dedeler, nineler, amcalar, dayılar, yengeler, teyzeler, kuzenler ortasında feodal ilişkiler içinde kendimi tanıdım. Kocaman bir aile. Doğduğum ev, babamın ana-babasıyla oturduğu annemin gelin geldiği ev. Evin egemeni aşağıdan yukarıya baktığımda asla ulaşamayacağım uzunlukta bir dede. Ben yanında büyüyen ilk torun. Sevgiyle sarılıydım. Bundan dolayı ben de sevgiyle dolu büyüdüm. Dedeme olan hayranlığımı ise onun seçilmiş olmam besliyordu. Yanında kalan ilk torun, üstelik kız, bir de anasına benziyor. ‘Anam’ derdi. ‘Zeynep’ti adım. Babam yeniliğe vurgun olduğundan mı yoksa tepkisel olarak mı nüfusa başka bir ad yazdırdı, bilmiyorum.” (Oral, 1988)¹⁷

Okula başlayana kadar çok mutlu yaşadığını söyleyen Gülten Akın annesini çok erken kaybetmiştir. Bu kayıp onu kardeşlerinin üzerinde küçük anneliğe sevk etmiştir. Babasının tayinini Ankara'ya istemesi, büyük evden ayrılış, babasının ertelenen askerliğine gitmesi, büyük eve dönüş ancak II. Dünya Savaşı sebebiyle ekonomik sıkıntılar büyük evin büyüsunü de beraberinde götürmüştür. Artık hayat onun için daha sert ve daha hissizdir. Sorumlulukların ağırlığını o yaşlarda omuzlayan Akın, başarılı bir öğrencilik dönemi geçirmiştir. Dede evinde el üstünde tutulmaya alışan Akın, ilkokula beş yaşındayken Sorgun'da başlamıştır. Burada yaşadığı kötü bir hatırayı şu şekilde aktarır:

“Solaktım. Babamla yaşadığımız günlerde yemek yerken elime küçük kaşık vuruşları da yapıyordum. Sağ elimle yemeyi öğrendim ama sofradan ve yemekten nefret ettim. ‘Özel’ davranılmaya alışmış onurlu bir küçük kız sol eline kaşıkla vurulursa napa? Sağını kullanmayı çabuk öğrenir ama öfkesini yemeye tepki biçimine dönüştürür.

¹⁷ Zeynep Oral, “On İnsan Bin Yaşam”, *Milliyet Sanat dergisinin eki*, 1 Ağustos 1988

Öyle ince, ipince, ufacık kalır. Bir de oyundaki solaklığını korur ve lisede sol elle topu uzağa fırlatma yarışında birinci olur.” (Oral, 1988)¹⁸

Ankara’da Atatürk Kız İlkokulu, 4.Ortaokul, Atatürk Kız Lisesi ve Ankara Üniversitesinde okumuştur. Üniversitede hukuk eğitimi almıştır. Lisedeyken yalnızlığı keşfeden ve seven şair için şiir vazgeçilmez bir tutku haline gelmeye başlamıştır. Lisedeki edebiyat öğretmeninin ilgisi ile klasikleri okumuş, felsefeyle ilgilenmiştir. Eğitim hayatıyla ilgili olarak Gülten Akın şunları söylemiştir:

“Liseyi bitirmiştım ama yaşam da yeniden ağırlaşmaya, maaşlar yetmemeye başlamıştı. Evlerin kadınların kızları daha büyük sayılarda devlet arşivlerini dolduruyordu. O yaz iş aradım oysa tıp fakültesine gitmeyi düşünüyordum. Çapa Yüksek Öğretmen Okulu sınavını kazanmıştım. Edebiyat okuyacaktım. Gidemedim. Hukuka yazıldım. Bir de iş buldum. İçişleri Bakanlığında. Yıl içinde akşamları ders çalışıyor, yıl sonlarında izinlerimi kullanarak sınavlara giriyordum. Dört yıl sonra bitti fakülte.” (Akın G. , Yaşam Öyküsü, 2004)¹⁹

Fakülteyi bitirdikten sonra Yaşar Cankoçak ile evlenmiştir. 2013 yılında Yaşar Cankoçak’ın vefatına değin evlilikleri devam etmiştir. Murat, Can, Aksu, Onur ve Deniz adlarında beş çocuğu olmuştur. Çocukları olduktan sonra sorumluluğu iyiden iyiye artan Gülten Akın için ‘annelik’ duygusu her şeyden önce gelmiştir.

Hayatının her döneminde hemen hemen yoğun çalışan Gülten Akın her ne şart olursa olsun pes etmemeyi, çok çalışmayı küçük yaşlarından itibaren kendine ilke edinmiştir. Çocuklarını yetiştirirken de bir yandan iş yapan, bir yandan halkına kendini adayıp yardımda bulunan, bir yandan da çocuklarına annelik yapan bir kadındır. Anneliğe verdiği önemi şu sözleri ile ifade etmiştir:

“Annelik, her anne gibi benim için de önde geldi. Her şeyin, her işin önünde. Beş çocuğunuz varsa dert biter mi? İçime sığmayan bir enerjim vardı. İki işte çalıştığım zamanlar oldu. Yaşları aralıklıydı. Büyük ablalar yardım etti. Birbirlerini hep sevdiler, kolladılar.

¹⁸ Zeynep Oral, “On İnsan Bin Yaşam”, *Milliyet Sanat dergisinin eki*, 1 Ağustos 1988

¹⁹ Gülten Akın, “Yaşam Öyküsü”, *Şiirin ve Dilin Bilinci*, s.19, TÜYAP Tüm Fuarçılık, İstanbul, 2004.

Onlar birbirlerini de tüm insanları da sevdiler. Özel dertlerinin önüne öteki insanların dertlerini koydular. Bir övüncüm varsa budur.” (Akın G. , “Başka Yol Bilmiyordum, Yazdım.”, 2013)²⁰

Eşiyle birlikte sosyal ve siyasi çalışmalar yürütmüşlerdir.1959 yılından başlayarak eşinin kaymakam olarak görev aldığı Gevaş, Alucra, Gerze, Saray ilçelerinde ve Kahramanmaraş’ta öğretmenlik, avukatlık yapmıştır. O yerlerde özellikle kadınlar için akşamları okuma-yazma kursu açmıştır.

Halkı bilinçlendirmek için çoğu davaya gönüllü olarak bakmıştır. Sürgünler, Anadolu’daki yaşam, kadınların ve tüm insanların vermiş olduğu mücadeleyi yakından görmüş bunları eserlerine aktarmıştır. 1972’de Ankara’ya yerleşip bir süre Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu’nda çalışmıştır. Halkevleri, İnsan Hakları Derneği, Dil Derneği gibi kurumlarda kurucu ve yönetici olarak görev yapmıştır.

İlk şiiri *Çin Masalı* 1951’de *Son Haber* gazetesinde çıkmıştır. *Hisar*, *Varlık*, *Türk Dili*, *Yeditepe*, *Mülkiye*, *Seçilmiş Hikayeler* dergilerinde yayımlanan şiirleri ile adını duyurmuştur. Daha sonra şiirlerini *Adam Sanat* ve *Kitap-lık* dergilerinde yayımlamıştır. Şiirleri İngilizce, Almanca, Flamanca, Danca, İtalyanca, Bulgarca, Lehçe, İspanyolca ve İbranice’ye çevrilmiştir. Kırkı aşkın şiiri bestelenip şarkı haline getirilmiştir. Kısa oyunları yurt içi ve yurt dışında sahnelenmiştir. Şiir kitaplarıyla pek çok ödül almıştır. *Sığda* adlı şiir kitabıyla TDK Şiir Ödülü, *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı* ile TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü, *Ağıtlar ve Türküler* ile Yeditepe Şiir Armağanı, *Sevda Kalıcıdır* ile Halil Kocagöz Ödülü, *Seyran Destanı* ile Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1998 Truva Folklor Ödülü, *Sessiz Arka Bahçeler* ile 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü’nü, 2006 yılında Yunus Emre Şiir Ödülü’nü, 2008’de Erdal Öz Edebiyat Ödülü’nü, 2008 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Sanat Hizmet Ödülü ve 2014 Metin Altıok Şiir Ödülü’nü almıştır. 2004 yılında TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı’nda “Onur Yazarı” olarak seçilmiştir. 1978 yılında emekliye ayrılan Gülten Akın, bir dönem Ankara’da daha sonraları Burhaniye’de yaşamıştır. 2015 yılında ise hayata veda etmiştir. (Gülten Akın, 2010)²¹

²⁰ Gülten Akın, “Başka Yol Bilmiyordum, Yazdım.” Konuşan: Mehmet Öztunç, *Zaman*, 18.03.2013, s.16

²¹ Murat Yalçın, “Gülten Akın”, *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt II, YKY, 2010.

2.2. ESERLERİ

Şiir: *Rüzgâr Saati (1956), Kestim Kara Saçlarımı (1960), Sığda (1964), Kırmızı Karanfil (1971), Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı (1972), Ağıtlar ve Türküler (1976), Seyran Destanı (1979), İlahiler (1983), Sevda Kalıcıdır (1991), Sonra İşte Yaşlandım (1995), Sessiz Arka Bahçeler (1998), Uzak Bir Kıyıda (2003), Kuş Uçsa Gölge Kalır (2007), Celâliler Destanı (2007), Deli Kızın Türküsü Seçme Şiirler (2012), Beni Sorarsan (2013)*

Düzyazı: *Halk Dilinden Bir Top Gül (1973), 42 Gün (1986), Şiiri Düzde Kuşatmak (1983), Şiir Üzerine Notlar (1996), Toplu Oyunlar (1997)*

2.3. GÜLTEN AKIN'IN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Gülten Akin, yaşadığı çevre ve içine doğduğu ev dolayısıyla şiire, edebiyata âşina olarak büyümüş, 1950 sonrasında şiirlerini yayımlayıp ses getiren kadın şâirlerimizdendir. Kendine özgü üslubu ve seçtiği konular ile kuşağının önde gelen şâirlerinden olmuştur. Bu başarısını hem çocukluğunda tanık olduğu okumalara ve dinlemelere hem de çok çalışmasına bağlamak mümkündür. Kalabalık bir ailede yetişmesi, dedeler, nineler, amcalar, kuzenler derken evin içinde yoğun bir kültürle kendini bezeyen Akin; çocukluk dönemini ev eksenini etrafında çizer. Dede evleri, bu evlerde gördüğü ilgi ve sevgi onu 'ben' yapan kavramlardır. Özellikle annesinin babası Mevlana ve Yunus Emre sevgisi ile doludur ve sık sık onların şiirlerinden okur. Gülten Akin'ın şiire olan kulak dolgunluğu bu dönemden başlar.

“Mevlana, Yunus, Karacaoğlan ve öteki halk ozanlarının şiirleri vardı. Halk türküleri, manileri, masallar, söylenceler, halk destanları, Kerem ile Aslı vb. 'Kıssat Enbiya' denilen manzum peygamberler kıssaları, yaşam kesitleri. Atasözleri ve deyimlerle daha varsıllaşmış, renklenmiş ama söz kalabalığından kurtulmuş bir ortak dil.” (Akin G. , "Yaşam Öyküsü", 2004)

Annesini küçük yaşta kaybeden Akin, kitap okuma sevgisini annesinden ve dayılarından kazanmıştır. Annesinin babasının da şiire, halk kültürüne yatkın olması ailede bir kültür aktarımı olarak devam etmiştir. Çocuğun ebeveynini model alması kitap okuma konusunda da kendini göstermiş ve Gülten Akin küçük yaşta annesinden dinlediği kitapları daha sonra kendi başına okumaya başlamıştır.

Okul hayatında oldukça başarılı olan Gülten Akin, ortaokul yıllarını pek sevmese de lise yıllarında hayatının düzelmeye başladığını belirtir.

Ortaokulun belirli bir döneminde II. Dünya Savaşının da etkisi ile ekonomik sorunlar baş göstermiş, babası ile yaşadığı dönemde içine kapanmaya başlayan Akin, yalnızlığı sevmiş ve bu yalnızlık sevgisi onu şiire daha çok yaklaştırmıştır. İlk şiirlerini tek tük de olsa lise yıllarında yazmaya başladığını şu şekilde anlatır:

“Cebeci Ortaokuluna bir gölge gibi gittim geldim. Sevmedim hiç. Evdeki bunalımın yansıması mıydı? Büyüyordum, karşılanamayan gereksinimlerim dolayısıyla mıydı? Bu sevgisizlik, ilgisizlik lise ikiye dek sürdü. Kız lisesinde okuyordum.

Önceleri tek tüm yazdığım şiir sürekli bir uğraş olmuştur benim için. Sınıf dergilerini, okul dergilerini dolduruyordum. Öteki sınıfların ozanı olmadığından konuk sanatçılık yapıyor, sipariş kabul ediyordum.” (Akın G. , Yaşam Öyküsü, 2004)²²

Okumayı, yazmayı, kendi başına kalıp ruhunu dinlemeyi seven Gülten Akın, şiir ve sanat hakkındaki görüşlerini *Şiiri Düzde Kuşatmak* adlı eserinde toplamıştır. Şiir yazması kadar dile verdiği önemle de adından söz ettiren şâir; şiir ve dil arasındaki bağı şu şekilde açıklar: “Dil, şiirin kendisidir. Ozan dünyayı ayıklayıp yeniden düzenlediği gibi dil de düzenleyendir.” (Akın G. , Bir Açıdan Bakmak, 1995)²³

Dili bu denli önemsemesinin sebebi aslında halkı için bir şeyler yapmaya çalışan, aydın bir kadının sesi olmasındandır. Uzun yıllar Türk Dil Kurumunda çalışmalar yapmış hatta pek bilinmese de yöresel söyleyiş kelimelerini kendince minik bir sözlük haline getirmeyi de başarmıştır. (*Halk Dilinden Bir Top Gül*, TDK Yayınları, 1973)²⁴

İnsanlık var olduğundan beri edebiyat ve sanat anlamında şiir her zaman başı çeken tür olmuştur. Sözlü edebiyattan beri süregelen bu geleneğin temel sebebi o dönem kolay ezberlenecek düzeyde ahenk yaratma meselesidir.

Yıllar üzerinden geçmiş olsa da yine bir edebiyatçının başvurduğu ilk tür şiir olmaktadır. Belki kısa olduğundan belki kendine ait ayrı ve farklı, özel bir kitlesi olduğundan mıdır bilinmez çoğu edebiyatçının ilk sözcükleri şiir adına dökülür kalemlemlerinden. Yazın hayatına şiirle başlayan herkes şâir olabilmiş midir peki ya da o kişiler, hayatlarına şâir olarak mı yazar olarak mı devam etmişlerdir? Bunun cevabını Gülten Akın yine kendine has üslubu ile aktarır:

“Şiir, bir hayli yazıcının ilk göz ağrısı. Hemen her ülkede, her çağda öteki yazın türlerine yeğlenmiş. Genç yazar ise çoğunluk, dizelerle başlamış. İlk bakışta kolay sanmış. Sonra parmaklarını yakmış kalem, tutup atmış elinden. Ya bir başka türe eğilim göstermiş ya da dayanmış, direnmiş ozanlıkta.” (Akın G. , *Şiiri Düzde Kuşatmak*, 1995)²⁵

²² Gülten Akın, “Yaşam Öyküsü”, *Şiirin ve Dilin Bilinci*, s.19, TÜYAP Tüm Fuarcılık, İstanbul, 2004.

²³ Gülten Akın, “Bir Açıdan Bakmak”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.17, YKY, İstanbul, 1995.

²⁴ Gülten Akın, *Halk Dilinden Bir Top Gül*, TDK Yayınları, 1973.

²⁵ Gülten Akın, “Bir Açıdan Bakmak”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.18, YKY, İstanbul, 1995.

Gülten Akın, direnen ve çalışan kısımda kalanlardandır. Tek bir anını dahi boş geçirmeyen Akın, şiir için de hem poetik çalışmalar yapar hem de bir yandan şiirlerini yazmaya devam eder. Şiire başlangıç serüvenini çocukluk dönemine kadar dayandırır:

“Serüven çocuklukta başladı. Babaannemin kötü padişah, iyi yürekli küçük şehzade masalları, dedemin evliya, enbiya öyküleri, kıssalar, annemin ve öteki genç kadınların bilmeceleeri, manileri, ağıtlar, türküler, abartılı takılmalar, şakalar, ince alaylar, espriler arasında erken büyüdüm.

Bütün bu saydıklarım, aşkın anlatımlar, efsane hayatları. Dünyadaki nesnelere, olaylara edindiğim o gözle bakmaya başladım.” (Akın G. , "Merhaba", 2000) ²⁶

Gülten Akın'ın ilk şiiri *Çin Masalı* 1951 yılında *Son Haber* gazetesinin sanat sayfasında yayımlanmıştır. İlk şiir kitabı ise 1956 yılında *Rüzgâr Saati* adıyla yayımlanır. Bu tarihler modern Türk şiir tarihine bakıldığı zaman İkinci Yenici döneminin filizlenmesi ile başka şiir topluluklarının ortaya çıkışının, var olan şiir topluluklarının devamının kesiştiği bir zaman dilimidir. Gülten Akın, kendi özgün şiirini oluştururken uzun bir edebiyat dönemine adımını atmıştır. Beslendiği ve şiirini geliştirdiği kaynaklar olmuştur. Bu kaynaklardan yararlıansa bile özgünlüğünü, şiirinin niteliğini kaybetmemiştir.

Gülten Akın'ın ilk şiirlerinin yayımlandığı 1950'li yıllarda Akın'ın şiirlerinin şiirsel yönelimde bir ara döneme denk geldiği belirlenmiştir. Bu yıllarda sembolist olarak Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba; toplumcu şiiri savunanlardan Attilâ İlhan, Ahmed Arif, Hasan Hüseyin vb. gibi şâirler yazın hayatında şiirin en önemli temsilcileri olarak adlarını duyurmuştur. Bu dönemde Nâzım Hikmet hapisten çıkmıştır ancak kitapları yasaklanmıştır. Garip akımı ve 1940'lı yılların toplumcu kuşağı ilk on yılını doldurmuştur. İkinci Yeni hareketi ise tam anlamıyla yazın dünyasında kendini gösterememiştir. (Asiltürk, 2018)²⁷

²⁶ Ahmet Tüzün-Didem Ayas, “*Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*”, “Merhaba”, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

²⁷ Bâki Asiltürk, “Gülten Akın Şiirinde Dönemler ve Anlatım Özellikleri”, *Türklük Araştırmaları dergisi*, İstanbul, 2018

Gülten Akın'ın şiir kitaplarından yola çıkarak şiirlerini belirli dönemlere ayırmak mümkündür. İlk şiir kitabı Rüzgâr Saati'nde bireysel temalar, imgesellik ve üstü kapalı anlatım ağır basar. Aşk, yalnızlık, hüznün gibi duygulardan en ağır basanı yalnızlıktır. Bu yalnızlık, Gülten Akın'ın ortaokul öğrencisiyken keşfettiği ve haz duyduğu bir duygudur, onu besler. Yaşadığı bu yalnızlık hissini şöyle anlatır:

“Bu yalnızlık o günlerdeki sanatçı kişiliğimin bir parçasıydı. Koca bir kalabalığın ortasında bile, kendi içime kaçıp saklandığını, bunu sık sık yaptığımı anıyordum. (...) Şiirle birlikte olabilmek isteğiyleydi bu. Ama hep orada kalmıyordum. Kalabalığa ya da başkalarına döndüğümdeyse kendimi dışlanmış buluyordum. Orda, yalnızlığın hiç istemediğim faslı başlıyordu. Bu durumla nasıl baş edeceğimi bilemiyordum.” (Akın G. , Şiiri Düzde Kuşatmak, 1996)²⁸

Yalnızlık teminin ardından ikinci kitabı *Kestim Kara Saçlarımı* ile kadının hür iradesinin sesi olur. Bu şiir, daha sonraki dönemlerde yazacağı kadınsal temalı şiirlerinin manifestosu niteliğindedir. Kadının kimliği, annelik duygusu, kız çocuklarının sesi bir bütün olarak şiirlerine yayılır; isyan duygusunun ilk kıvılcımını burada parlatan şâir, *Sığda* adlı kitabıyla da 1964 yılında Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü kazanmıştır. Bu kitap kadın eksenini etrafında ilerler ancak *Kestim Kara Saçlarımı* adlı kitabındaki umut burada çok fazla yoktur. Burada ağırlık kazanan hüznün ve bıkkınlık duygularıdır. Bu üç kitapta da toplumsallıktan ziyade birey ön plandadır.

Prof. Dr. Bâki Asiltürk, Gülten Akın'ın şiirlerini dört bölüme ayırır:

“Gülten Akın'ın şairlikte izlediği yolu, teknik ve içerik eğilimleri bakımından dört döneme ayırabiliriz:

1. İmge Ağırlıklı İlk Dönem: 1950'ler
2. Toplumsallık Dönemi: 1960'lar
3. Destanlar Dönemi: 1970'ler
4. Uсталık/Bilgelik Dönemi: 1980 sonrası.” (Asiltürk, 2018)²⁹

Bireysellik ve yalnızlığın ağır bastığı ilk dönem eserlerinde *Kestim Kara Saçlarımı* ile başlayan isyan serüveni, sonraki yıllarda *Kırmızı Karanfil* ile devam eder.

²⁸ Gülten Akın, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, YKY, İstanbul, 1996

²⁹ Bâki Asiltürk, “Gülten Akın Şiirinde Dönemler ve Anlatım Özellikleri”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2018

Bu kitapta artık “kadın sesi” daha belirgindir. Toplumsal döneminde yazdığı şiirlerde eşinin görevi sebebiyle gezmiş olduğu yerlerin etkisi oldukça fazladır. Yozgat’ta doğan Yozgat-Ankara arası bir hayatı olan şâir; bu görevler sebebiyle pek çok Anadolu köyünü ve kentini dolaşmış, oralarda yaşamış ve yöre insanını izleme şansı olmuştur. Şiirlerindeki “ben” duygusu yerini “biz” olmaya bırakmıştır.

Yaşadığı topluma duyarsız kalamayan Gülten Akın, *Kırmızı Karanfil* kitabıyla bireyci bakışını bırakıp halkın sesi olmaya odaklanır.

“*Pas*” şiirinin son dördlüğü bu durumu kanıtlar niteliktedir:

“Gülten’i Yozgatlı demesinler bundan böyle
Nerde ölürsem oralı olayım
Doğularda, yolsuz dağların
Soğuk suların başında öleyim.” (Akın G. , Pas, 2016)

Gülten Akın artık halka ait olduğunu, çevresine sessiz kalamayacağını, yöresindeki herkesin sesi olacağını âdeta duyurusunu yapar. Yozgat kültüründe doğan yetişen şâir, görev sebebiyle gelinen yerlerin analizini yapıp ilmek ilmek şiirlerinde işlemeye başlar. Öyle ki bu dönem yazdığı şiirlerin çoğunda yöre ağzını ustalıkla kullanır:

“Acı acıya, su sancıya
Der aslı köylolan
Acı acıya, su sancıya
Ki yok ola, bir daha tadılmaya.” (Akın G. , Düz Ovada, 2016)

Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı ile destan dönemi başlar. 1970’li yılların başında eşinin görevi sebebiyle bir dönem Maraş’ta yaşarlar. Maraş’ı Kurtuluş Savaşı için kilit noktalardan biri olması, bu savaşa yöre halkının desteği, üzerinden yıllar geçse de tarihi bir serüven olduğundan Maraş halkı için unutulmayacak niteliktedir. Gülten Akın, bu durumun farkına varıp halk arasında her an dile gelen bu kahramanlık anlatısını destanlaştırır:

“Maraş direnişi, bilinir ki Kurtuluş Savaşı’mızın ilk direnişi, ilk yengisidir. Bozmak için düşmanın yuvasını/ Bazen kendi evlerini yakarak...Orda oturmaya başladıktan kısa bir süre sonra ilk gereçleri toplamaya başladım. Toplamamak elimde değildi. Kimle konuşulsa söz dönüp dolaşıp oraya geliyordu. Tıpkı Erzincan’da hâlâ birçok evde “büyük deprem”in sözünün edildiği gibi. Kurtuluş Savaşı’mızın yiğit gazilerinden yaşayanlar vardı. Onlardan biri komşumuzdu. Konuşuyorduk. Doyulmaz söyleşilerimiz oldu.” (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)³⁰

Destan yazmak için kaynağını bulan ve yöre insanından çeşitli yaşanmış bilgiler edinen Akın, bu destanı oluştururken üslubuna da gereken özeni gösterir:

“Dadaloğlu’nun ‘Kalktı göç eyledi Avşar illeri’ dediğinde Çukurova, Antep, Maraş yöresinden Bozok yaylasına ‘İskân’ olmuşların taşıdığı dil, benim doğum yerim Yozgat’ta konuşuluyordu. Bu ağız iyi tanırdım. Sorun yoktu. Oturup zamandiziye gözeterek de yazdım Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı’nı. Başarılı mıydım? Bu ayrı bir konu. Ama yazma yöntemimin doğru olduğuna şimdi de inanıyorum.” (Akın G. , Yaşam ve Şiir, 1996)³¹

Ağıtlar ve Türküler kitabı, Akın’ın başlamış olduğu destan serüvenini yine halk edebiyatı çizgisinde ilerletir. “Ağıt” teması ve “Türkü” başlıkları aslında *Ağıtlar ve Türküler* kitabından önce kendini biraz biraz *Kırmızı Karanfil* adlı kitapta hissettirir. *Sürgüne, Kadın Olanın Türküsü, Kocakarı Ağıdı, Oğlanın Türküsü, Küçük Kızın Türküsü, Atın Türküsü* bu tarz şiirlerine örnek verilebilir. Bu şiirler biçimsel anlamda tam olarak halk şiiri olmasa da bu şiirlerde halk şiirlerinin isimleri kullanılmıştır.

Seyran Destanı köyden kente göç olgusunun anlatıldığı, halkın sorunlarına ve şehre adapte olamamasına iyiden iyiye inilen bir destandır. Dil ve içerik anlamında destan dilini tam anlamıyla bu eserinde oturtmuştur. Destan, kitapta Abidin Dino tarafından resmedilmiştir.

Celâlıler Destanı, “Büyük Kaçgun” denilen Celâlıler Dönemi ile günümüzdeki benzer olayları bir bağıntı halinde okuyucuya sunar. Gülten Akın, bu destanı yazmaya 1980’li yıllarda başlasa da eksik kalmasından ve bazı kısımlarının o dönem tamamlanamamasından dolayı 2007 yılında ancak bastırabilmiştir.

³⁰ Gülten Akın, Yaşam ve Şiir, “*Şiiri Düzde Kuşatmak*”, s.31, YKY, İstanbul, 1996.

³¹ Gülten Akın, Yaşam ve Şiir, “*Şiiri Düzde Kuşatmak*”, s.32, YKY, İstanbul, 1996.

İlahiler ve 42 Günün Şiirleri ise isyan duygusunun ön planda olduğu eserlerdir. İlahiler, tasavvuf halk edebiyatındaki gibi Allah aşkını ya da Allah’a yakarışı ele almaz. Burada sisteme ve haksızlıklara karşı fiili bir isyan söz konusudur.

Akın, *42 Günün Şiirleri*’ni yazana kadar belirli bir dönem yazmaktan uzak kalır çünkü oğlu hapse girer ve bu hapis evresinde Gülten Akın da zor bir süreçten geçer. *Bunalan Ozan İlahisi*’nde bu dönemdeki hislerini ve ruh halini şöyle anlatır:

“Darıdan ufağım da
Dünya sığar içime
Dünyalara sığamam
Sığamam oğul.” (Akın G. , Bunalan Ozan İlahisi, 2016)

Son dönemlerindeki kitaplarında ise tüm şiir anlayışı bir senteze ulaşır. Yaşının vermiş olduğu olgunluk ve hayat tecrübesi şiirlerine yansır. Gülten Akın’ın ilk şiirlerinde umut duygusu, toplumsal dönemde isyana dönüşse de Akın kalemini o uzun destanlardan, halka eğilimlerden daha kısa daha bilge daha özlü şiirlere yöneltir. Esas hissettiği o şiir duygusunu, çocukken kaçmış olduğu içsel yolculuklara bu sefer safiyâne değil de heybesini doldurarak daha emin adımlarla çıkar.

1999’da *Sessiz Arka Bahçeler* ile Altın Portakal Şiir Ödülü’nü alır. Şiirinin adı gibi aslında Gülten Akın, artık *Sessiz Arka Bahçeler*’ine çekilmiştir. Mutluluk ve sevinç üzerine ise şunları söyler:

“Biz mutlu olmaya değil; güçlü, dirençli olmaya çalıştık. İşte mutluluk denirse budur mutluluğumuz. Bir işlevi olmak bize yetti.” ... “Umutsa, onu hiç ama hiç yitirmedim. Acılarımı ezdirmedim. Şiirlerimin bir kıyıcığında da saklı tuttum. Acı varsa onu duymak başka, acıya yenik düşmek başka. Acıya yenik değiliz ne ben ne de şiirim.” (Söyleşi, 1988)³²

Görüldüğü üzere Gülten Akın’ın edebi kimliğinin oluşmasında pek çok etken sıralanabiliyor. Gülten Akın için “şâir olarak yaratılanlardan” dersek pek yanılmış olmayız. İçine doğduğu coğrafya tıpkı İbn-i Haldun’un dediği gibi (*Coğrafya kaderdir.*) (Cemalettin Şahin, 2016)³³ Gülten Akın’ın da şâirlik kimliğini şekillendiriyor.

³² Zeynep Oral, “On İnsan Bir Yaşam”, *Milliyet Sanat*, Söyleşi, 1988

³³ Cemalettin Şahin-Rauf Belge, “İbn Haldun’da Coğrafi Determinizm”, *Akademik Bakış Dergisi*,

Coğrafya Akın'ın hayatında sadece doğumunda değil, yaşam şartları doğrultusunda da peşini bırakmayarak kimi zaman görev kimi zaman da sürgün dolayısıyla ona farklı yerleri tanıtip şâir ruhuna katkı sağlıyor, bakış açısını geliştirip genişletiyor. Tüm bu etkilere kayıtsız kalamayan Gülten Akın, tepkisini kalemiyle ortaya koyuyor.

Halkın bağrından gelen bu şâir, başta bireysel olsa da yaşadığı toplumun sorunlarına yüz çeviremez. Kadın temi üzerinden pek çok şey anlatır. Ancak o sadece kadını değil aslında ezilen, haksızlığa uğrayan ya da çağa ayak uyduramayan, adapte olamayan tüm insanlara aynı gözle bakıp yardım elini uzatır.

Kadın üzerine yoğunlaşması bir seçim değil, sadece sorun temelindeki fazlalığın ana karakterinin kadın olmasıdır. Tüm insanlara aynı tutumda olan Gülten Akın'ın bazı dizeleri hem kendi hayat görüşünü hem de edebi kimliğini ortaya koymak için yazılmış gibidir: “Ben insanı tüm gösteren aynalardanım.” (*Kör Aynadan İnce Kıza, Rüzgar Saati*)³⁴

³⁴ Gülten Akın, “Kör Aynadan İnce Kıza”, *Rüzgâr Saati*, YKY, İstanbul

III. BÖLÜM

GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİNDE FOLKLORİK VE DESTANSI ÖGELER

3.1. GÜLTEN AKIN VE FOLKLOR

Folklor kavramı Batı dünyasında ortaya çıkan bir kavramdır. Türk edebiyatında ise folklor, Ziyâ Gökalp ile birlikte “halkıyat” adıyla anılmaya başlanmıştır. Folklor kavramı çok geniş bir kavram olmasına rağmen halk arasındaki anlamıyla “halk oyunu” olarak bilinmektedir.

Türk şiirinde, halk edebiyatı dışında çağdaş yazında da folklor kavramı şâirler tarafından özellikle toplumcu görüşü benimseyen şâirler tarafından pek çok kez işlenmiştir. Türk halk kültürünün geniş olması, okuma-yazma oranının düşük olması sebebiyle halkın bilgilerinin sınırlı oluşu şâirleri de öze dönme, özündeki cevheri bulma düşüncesine itmiştir. Bu öze dönüş sadece içerik bakımından değil esas olarak dil kullanımı bakımından kendini yenilemiştir. Divan edebiyatının süslü, ağdalı ve halk tarafından zor anlaşılan dili kendini halkın öz diline bırakmıştır. Dolayısıyla folklordan beslenen eserler kendi halkını örnek aldığı için buradan beslenen şâirlerin de öncelik vermesi gerektiği ilk şey kendi halkının anlayabildiği, her daim konuştuğu ana dilidir.

Milli Edebiyat Dönemi ile başlayan halka yöneliş ve dilde sadeleşme hareketi sonraki dönemlerde de kendini göstermiş, halkın sesini şiirlerde hissettirmiştir. Bunun kaynağı şüphesiz sözlü gelenekten beri gelen halk edebiyatıdır. Milli edebiyat ile birlikte önceden beri var olan halk bilgisi ve sevgisine tekrardan sahip çıkılmıştır. Hatta öyle ki Milli edebiyatın son dönemlerinde ortaya çıkan “Beş Hececiler”in manifestosu sayılan Faruk Nafiz Çamlıbel’in *Sanat* şiirinde Türk kültürünün zenginliği ortaya bir kez daha koyulur:

“Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken

Yazılmamış bir destan gibi Anadolu’muz...” (Çamlıbel, 2016)³⁵

Sanatın kaynağının Anadolu kültüründe var olduğunu anlatan şiirin bu son ve vurucu kısmı, Arap kültüründen ya da Batı kültüründen özenmeyle eserleri oluşturmanın yersiz olduğunu dile getirir.

³⁵ Faruk Nafiz Çamlıbel, “Sanat”, *Toplu Şiirler*, YKY, İstanbul, 2016

Esas zenginliğin Anadolu’da olduğunu kalemini masaya vura vura haykıran bir başka isimse Bedri Rahmi Eyüboğlu’dur. Bedri Rahmi Eyüboğlu aynı zamanda Gülten Akın’ın da etkilendiği şâirlerin başında gelir.

Eyüboğlu, doğa yaşamını ve kentten ziyade köy hayatını ve köy halkını el üstünde tutmaktadır:

“...

Şairim

Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası

Ayak seslerinden tanırım

Ne zaman bir köy türküsü duysam

Şairliğimden utanırım

Şairim

Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum

Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim

Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm.” (Eyüboğlu, 2017)³⁶

Bedri Rahmi şiirin ve sanatın en saf halini halkın içinde, halkın dilinde bulur.

Folklorik öğeleri kullanabilmek için yaşanmışlık gerekmektedir. Dışarıdan gözlenen halk yaşantısı ile o hayatı birebir yaşamak bambaşka duygu ve durumlardır. Bu hayatı yaşayan ve yaşadığı gibi de hem hisli hem de tatlı bir isyan duygusu ile bize aktaran şâirlerden biri ise Gülten Akın’dır.

Akın’ın ilk şiir kitabı *Rüzgâr Saati* bireysel bakış açısının ve yalnızlık teminin ağır bastığı bir kitap olmasına rağmen ilk şiirlerinde bile -şiirin tamamına hâkim olmasa da- birer ikişer dizede hafiften kendini gösterir. Dolayısıyla Akın’ın şiirlerinde folklorik öğeleri araştırarak olursak toplumcu ya da bireyci demeden tüm şiirlerini büyük bir titizlik ile araştırmak ve incelemek gerekir.

Gülten Akın doğduğu ve yetiştiği coğrafya dolayısıyla Anadolu kültürüne ve Anadolu ağızlarına genel anlamda hâkimdir. Hiçbir zaman dünyayı bir fanusun içinde izlememiş, yaşama katılmış, okuyucularını ise bu yaşama tanık etmiştir. Sanatın, şiirin pek çok şeyin kaynağının uzaklarda değil kendi içimizde olduğunu şu şekilde ifade eder:

³⁶ Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Türküler Dolusu”, *Bütün Şiirleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017

“Türk toplumcu edebiyatının, şiirinin kökeni, halk edebiyatımız şiirimizdir, öteki folklor ürünleridir. Konumuz halkın hayatı ve onun bir parçası olarak kendi hayatımız ve yaşadığımız gerçekler, olgulardır. Amacımız, halkımızda var olan öz ve biçimi, diyalektik olarak yükseltmek, şiirimizi yükseltirken halkın yaşamının ve yaşam biçimlerinin yükselmesine yardım etmektir.” (Akın G. , "Türk Toplumcu Şiirinin Kökeni Halk Edebiyatı ve Şiirdir", 1996)³⁷

Aslında Gülten Akın'ın esas amacı yakından tanıdığı halkına yardım etmek ve onu aydınlatmaktır. Öze dönüşün bu kadar benimsenmesinin ve bu dönüş bu kadar ihtiyaç duyulmasının en önemli etkeni hiç kuşkusuz halkın bir dönem karanlıkta bırakılması ve hatta özellikle halkın karanlıkta kalmasının istenmesidir.

Folklorun şiire olan katkısının yanında farklı olarak da folklorun şiirle bütünleşemeyeceğini savunanlar da olmuştur. Cemal Süreya *Folklor Şiire Düşman* yazısıyla büyük ses getirmiştir. Cemal Süreya'ya göre halk edebiyatının ortaya çıkış koşulları tekrar oluşamayacağından halk edebiyatının ve halk sanatının tekrar yapılamayacağını söylemesi üzerine Akın durumu şöyle ifade eder:

“Pir Sultan'ın Karacaoğlu'nın şiirleri, Köroğlu, Dadaloğlu'nunkiler, Kazak Abdal yergileri, onca âşık deyileri, efsaneler, destanlar, masallar hâlâ geçerliyen (halk içinde değil yalnız, seçkinci çevrelerde de) nasıl düşünülebilir böyle?” (Akın G. , "Çağdaş Yazın ve Folklor", 1996)³⁸

Yine aynı kitapta bu sefer farklı bir başlıkta ise bu ve bu tarz görüşlere cevaben Gülten Akın yine cevabını Cemal Süreya'nın kendi dizeleriyle verir:

“Türk şiirinin hemen tümünde kendiliğinden dokuya karışmış ince geleneksel üründen de söz etmeliyiz. Cemal Süreya'nın güzelim şiirlerinden de. Onun sevda sözlerine bakın bir.

‘Yunus ki sütdişleriyle Türkçenin /Ne güzel biçmişti gök ekinini’ diye başlar. ‘Niye mi koşarsın böyle ufka doğru /Pir Sultan mı ısmarladı seni / Kızılırmaktan öte Sivas'a doğru / Yeryüzü gökyüzü ve sabah vakti / Bilece uçarsınız hastanız ulu / Alnında göğsünde parmak uçlarında /Kan pıhtısının ısrarlı bakışı / Siyaset meydanı hıncahınc dolu’ diye sürer. Bitişiyse şöyledir: ‘Sen işte bunlarla bildin Türkçeyi /Bunlarla /Gelen giden obayı sevdi.’ Görülüyor ki eti turnaktan ayırmak ne denli zorsa, şiirimizi geleneksel halk şiirimizin, sanatımızı geleneksel halk sanatımızın ürünleri etkisinden ayırmak o kadar zor.” (Akın G. , "Dost mu Düşman mı?", 1996)³⁹

³⁷Gülten Akın, “Türk Toplumcu Şiirinin Kökeni Halk Edebiyatı ve Şiirdir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.157-158, YKY, İstanbul, 1996.

³⁸ Gülten Akın, “Çağdaş Yazın ve Folklor”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.39, YKY, İstanbul, 1996.

³⁹ Gülten Akın, “Dost mu Düşman mı?”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.76, YKY, İstanbul, 1996.

Akın, kendi şiirinin oluşum aşamalarında ‘halk edebiyatının devamı mı, eski kültürü yeniden mi yaşayıp yaşatmak istiyor?’ gibi sorulara karşılık kendi tarzını özgün bir biçimde oturatarak aslında halk şiirlerinin benzerlerini yazmadığını, sadece bu kültür ve gelenekten yararlandığını şiirleriyle ortaya koyduğu gibi şiir hakkındaki düşüncelerini içeren *Şiiri Düzde Kuşatmak* adlı eserinde de açık ve kesin ifadelerle bahseder:

“Burda, bilerek çarpıtma ya da bilmeyerek yapılan bir yanlış anlamamanın önüne geçmek için açıklıyorum ki, benim şiirim halk şiirinin bir uzantısı değildir. Ama şiirimizin yaslanması gereken geleneğin öncelikle kendi geleneğimiz, kendi yaşam değerlerimiz olması gerektiğini vurgulamak istiyorum. Batı’nın birikim ve kullanımlarını şiirimize temel kılmak yanlış bir tutumdur. Böylece üretilmiş şiir karşılığını yaşamımızda bulamadığı için yapma çiçekler gibidir. Bu ne kadar yanlışsa, halk şiirimizin biçim öğeleriyle iç ve dış kalıplarıyla çalışmak da o kadar yanlıştır.” (Akın G. , "Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık", 1996)⁴⁰

Tek bir kalıba bağlı kalmayı, yenilenmemeyi, çağdaş olmayı reddetmeyi yanlış bulan Akın; esasen şiirde güzel ve özel olanı bulmaya çalışan, bunu yaparken de kaynağını kendi öz kültüründen alıp çağı ile harmanlayan bir tutum sergiler. Her neyi alırsanız alın takliden körelten, esinlenmenin ve gelişime anahtar olan kültürün ise yücelten etkisini şiirde ve sanatta başarıya götüren yol olarak görür.

⁴⁰ Gülten Akın, “Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.147-148 , YKY, İstanbul, 1996.

3.2. GÜLTEN AKIN VE HALK ŞİİRİ/ DESTAN KAVRAMI

Gülten Akın'ın şiirlerini halk şiiri geleneğinden ayrı düşünmek ne kadar zorsa bu şiirlerin halk şiirleriyle aynı düzlemde olduğunu söylemek de o kadar zordur. Yaşantı itibarıyla Anadolu kültürünün içinde olan Akın, şiirlerini işlerken halktan aldıklarını da şiirine katmış ancak bunları yaparken belli bir amaç için değil harman olduğu dış dünya ve kendini sorguladığı iç dünyasının bir birleşimi olarak işlemiştir. Bireysel temalı ya da kısa şiirlerinde dahi birkaç küçük halk motifi kullanır.

Doğduğu ve yaşadığı yer sayesinde daima halkla bütün olarak yaşaması ve eşinin görevi sebebiyle Anadolu'nun çeşitli yerlerine sürgün edilmesi Gülten Akın'da Anadolu halk kültürünü daha da genişletmiş ve eserlerinde işleme imkânı sunmuştur. Şiirde kendi geleneğini yok sayıp modern şiirin Batı kaynaklı öğretilerini alan şiir anlayışını, tıpkı körü körüne halk şiirine bağlı kalıp yeniliğe karşı çıkanların şiir anlayışında olduğu gibi kabul edilemez görür. Kendi şiirini ise sadece bir halk şiiri uzantısı olarak görmez:

“Benim şiirim halk şiirinin bir uzantısı değildir. Ama şiirimizin yaslanması gereken geleneğin öncelikle kendi geleneğimiz, kendi yaşam değerlerimiz olması gerektiğini vurgulamak istiyorum. Batı'nın birikim ve kullanımlarını şiirimize temel kılmak yanlış bir tutumdur. Böylece üretilmiş şiir karşılığını yaşamımızda bulamadığı için yapma çiçekler gibidir. Bu ne kadar yanlışsa halk şiirimizin biçim öğeleriyle iç ve dış kalıplarıyla çalışmak da o kadar yanlıştır.” (Akın G. , "Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık", 1996)⁴¹

Akın'ın şiirlerinde içerik kadar dili ve üslubu da önem taşır. Kullandığı dil sade bir dildir ve bu dil halkın içindendir. Şiirlerindeki dil anlayışından şöyle bahseder:

“Şiirim dil kaynağı, halkımızın konuşma dilidir. Şiirim, dramatik öğeleri baskın olarak barındırması nedeniyle de konuşma dilinden kaynaklanır. Kitabîlik taşımaz. Kitabîlik kimi zaman konuşma diline de girmiş olabilir. Slogan biçiminde filan. Onu kullanmaya gereksinme duyuyorsam görünür ya da görünmez bir tırnağa almışımıdır mutlaka.” (Akın G. , "Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık", 1996)⁴²

⁴¹ Gülten Akın, “Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.147-148 , YKY, İstanbul, 1996.

⁴² Gülten Akın, “Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.149, YKY, İstanbul, 1996.

İlk kitaplarında biçim ve içerik açısından olmasa da şiirlerinin ismi olarak yöneldiği nokta halk şiiridir. Öyle ki *Deli Kızın Türküsü* adlı şiiri, *Rüzgâr Saati* adlı kitabında yer alır. *Kestim Kara Saçlarımı* adlı kitabında ise *Koçaklama* adlı şiiri bulunmaktadır ancak tüm bunlar duygu ya da içerik anlamında toplumsal düşüncenin ve halkın sesinin kuvvetli çıktığı şiirler değildir çünkü bu şiirlerde tema olarak bireysel duygu ve düşünüş ağır basmaktadır. Gülten Akın'ın esas olarak kendini halkına adadığı ve şiirlerini bireyselliğe değil topluma yönelttiği en güçlü hareket *Kırmızı Karanfil* adlı kitabı ile başlamıştır.

Kırmızı Karanfil adlı kitabındaki *Pas* adlı şiiri Gülten Akın'ın şiirinin kapılarını tamamen halka açar. Hem halkın içinde doğup büyümesi orada yaşaması ve sürgün dönemi hayatı ona Anadolu ve halkını iyiden iyiye tanıtmıştır.

“Gülten'i Yozgatlı demesinler bundan böyle
Nerde ölürsem oralı olayım...” (Akın G. , *Kırmızı Karanfil*, Pas şiiri, 1971)⁴³

Bu dizelerle birlikte Gülten Akın, şiirlerini bireysel bakıştan ayırıp adeta halkın kucağına atar. Bu dönemdeki şiirleriyle ilgili şunlardan söz eder:

“Ürün gerçekleşince, kaynağına döner. Halka halkın yaşamına. İşte, halkla bütünleşmek budur. 1971 sonrası şiirimiz, her zamankinden daha çok çabanın içindedir. Öyle olması da gerekir.” (Akın G. , *Ürün Gerçekleşince Kaynağına, Halkın Yaşamına Döner*, 1996)⁴⁴

Sözlü edebiyat döneminden itibaren var olan halk şiiri en parlak dönemini yine bu sözlü kültür döneminde yaşamıştır. Bunun en büyük sebebi yerleşik hayatın yaşama henüz yön vermemesi ve genellikle insanların topluluklar halinde belirli yerlerde yaşayıp aslında iletişimlerinin daha kuvvetli olmasıdır. Genellikle edebiyat kültürümüz için dinî törenlerde doğmuş, din dışı törenlerde gelişmiştir tanımı yapılır. Dua, büyü, mitler ve tüm bu sözsel ifadelerin çoğunda ezgisel söyleyişler halk edebiyatını zenginleştirmiştir.

⁴³ Gülten Akın, “*Kırmızı Karanfil*”, YKY, İstanbul.

⁴⁴ Gülten Akın, “Ürün Gerçekleşince Kaynağına, Halkın Yaşamına Döner”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.152, YKY, İstanbul

Gülten Akın'ın fikrinde halk Őiri ve genel olarak halk edebiyatı günümüze kaynaklık edebilir, etmelidir. Halk edebiyatının eskide kaldığını, günümüze hitap edemeyeceğini artık o dönemlerin çok geride kaldığını düŐünenlere kendince hak da verir. Ancak onun yaptığı eski edebiyat kültürüne daha doğrusu halk edebiyatına bağlı kalıp adım atmamak, ađdaŐ olmayı yozlaŐmak olarak görmek demek değildir.

Halk edebiyatında işlenen temalar insanlığın ortak sesleri, duyguları ve düşünceleri; halkın sıkıntıları, yaşadığı olumsuz durumları aynı ortak hisle daha önceki dönemlerde de gördüğü için bu edebiyatın ađdaŐ dönemde de bizi beslemesi gerektiği kanısındadır Gülten Akın. Dünyada ve ülkemizde ileri gelen, kalemi kuvvetli kişilerin halk edebiyatından ve halk kültüründen olumlu yönde yararlandıkları görüşündedir:

“Şu var ki; halk yazınının bugüne kaynaklık etmesi, halk Őirinin benzeri Őir yazmak demek değildir. Dünyada ve ülkemizde usta sayılan yazarlara, ozanlara bakın, halk yazını kaynağından nasıl yararlanmışlar. Endülüs Cante Flamenkoları olmasa Lorca olur muydu? Anadolu efsaneleri olmasa Yaşar Kemal olur muydu? Mitoloji olmasaydı Yunan sanatı?” (Akın G. , "ađdaŐ Yazın ve Folklor", 1996)⁴⁵

Halk edebiyatını tamamen kopyalamak, eski dönemdeki söyleyişleri taklit ve tekrar etmek ađdaŐ edebiyata katkı sağlamayıp aksine yeniliğe objektif bakamamasına sebep olacaktır. Uzun yıllardan beri var olan halk edebiyatı bilinçli iŐlenip kaynak olarak esinleniŐ amacıyla kullanılırsa Gülten Akın'a göre edebiyat, ađdaŐlaŐma yolunda emin adımlarla yürür. Her Şey için ölçülü olmak önem taşıyan bir durumdur. Gülten Akın için ađdaŐ olmak kendi kültür ve kimliğini bilip zeminini sağlama alıp üzerine yeniliği ve orijinalliği koyarak ilerleyen bir yolculuktur diyebiliriz.

“Ağıt” ve “Trk” sözcükleri Gülten Akın'ın Őirlerinde oldukça fazla yer tutar. İlk dönem bireysel Őirlerinde bile içerik olarak benzemese de “Türkü” sözcüğünü Őirlerinin baŐlıđında kullanmıştır. Ağıt teması esas olarak kendini *Kırmızı Karanfil* adlı kitapta hissettirmeye başlar. Nitekim Şairin 1976 yılında “Yeditepe Şiir Armağanı”nı alan *Ağıtlar ve Türküler* adında bir de Şiir kitabı bulunmaktadır.

⁴⁵ Gülten Akın, “ađdaŐ Yazın ve Folklor”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.39-40, YKY, İstanbul, 1996.

Ağıt ve Türkü türünü ‘içine işleyen duygular ve konular’ olması sebebiyle tercih eden Gülten Akın, her ne kadar duygusuyla hareket etse de bu konulara tanıklık eden tarihi ve yöre halkının esas yaşantısını iyice öğrenmeden yazma eylemine girişmemiştir:

“Ağıt mı yazıyorum, türkü mü?

Ağıtların, türkülerin konuları beni yüreğimden vuran konular oluyor. Bir durulma döneminden sonra kişileri, olayı yine titizce inceliyorum. Duygularım beni ne denli zorlarsa zorlasın, bir kez bile ağıtın, türkünün konu kişisini ya da olayını, onu yetiştiren, oluşturan toprağıyla, tarihiyle öğrenmeden doğrudan yazmaya geçmedim.” (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)⁴⁶

Halk şiirine ait en çok kullandığı bu iki sözcüğü bu sefer kitabındaki şiirlerinin tümüne hitap eden bir tema olarak ele almıştır. Atasözleri, halk deyişleri *Ağıtlar ve Türküler* kitabında geniş yer tutar. Anadolu insanını yakından tanınması ve sürgün edilmeleri şiirine ağıt olarak yansır ancak bu yansımalar halk şiirinin kalıplarıyla yazılmamıştır. Anadolu’da yaşamış, o coğrafyayı bilen, sürgün edilişlerle toprağına özlem duyan ve bu sürgünler sayesinde pek çok yer gezen Akın, halkın dile getiremediği şeyleri kendine misyon edinmiş ve söylenmesi gerekenleri yine halkının ağzından söylemiştir. Ağıt ve türküler alışılmış halk şiiri kalıplarıyla yazılmamıştır, onları ağıt ya da türkü yapan şeyler izleksel açıdan işlenişidir. Bu şiirlerin birer görevi, amacı vardır, Gülten Akın şiirleriyle halkına hizmet eder. *Ağıtlar ve Türküler* adlı kitabının bir baskısındaki arka kapağında şunları yazmıştır Akın:

“Bu kitabımdaki şiirler yaşamdan çıktı, benden geçtikten sonra şimdi yeniden yaşama katılıyor. Ben yaşadıkça bu şiirler de sürüp gidecek... Kalabalıklar onları söyledikçe, yani halkla bütünleştiğini gördükçe bir şeyler başardığıma inanacağım. Yoksa değil.” (Akın G. , *Ağıtlar ve Türküler*, Arka Kapak Yazısı, 1976)⁴⁷

Akın’ın bu şiirleri yaşadığı olaylar ve duygular karşısında kaleminden dökülerek halkına adanmıştır.

⁴⁶ Gülten Akın, “Yaşam ve Şiir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.32, YKY, İstanbul, 1996

⁴⁷ Gülten Akın, “*Ağıtlar ve Türküler*, Arka Kapak Yazısı”, Cem Yayınları, İstanbul, 1976.

Kırmızı Karanfil adlı kitabındaki *Ellas* adlı şiiri halkı ve Anadolu'yu yansıtır. *Ellas*'ı ele alan *Ellas*, *Anadolulu Ellas'la Heykeller*, *Ay Sarı Ay*, *Usul Ay*, *Bir Salı Yola Çıkış* ve *Kumrulu Ellas* adında beş şiir yazmıştır. “*Ellas*” izlekli şiirleri için Gülten Akın bu sözcüğün kullanımına iner:

“Geldiler, çoktular ve güçlüydüler/ Bitek toprakları aldılar/ Ağaç kestiler hızarla, kumaş dokudular/ Suyu kullandılar aygıtlarda/ Ananı atanı köle dediler/ Bey oldular elekçi ırmağına.

Bu parçayı on üç on dört yıl önce yazdığım bir şiirden aldım. Adı ‘Kumrulu Ellâs’ olan bu şiirde beyleri anlattıktan sonra şöyle bir dizeye varıyorum: / Beylerin yerinde tecimenler/

-Ellâs, İlyas’ın halkçasıdır. Ellez, ellâz biçimlerinde de söylenir. Tecimenlerden sonra da sıra işte bu Ellâs’ındır. Halkındır yani. Kendi gerçek uygarlığını kurma sırası. O yıllarda yazdığım bir başka şiirde de ‘ilkel değil, ilk uygarlıktır.’ demişim.” (Akın G. , "Uygarlık-İlkellik Üstüne", 1996)⁴⁸

Tüm bunların sonunda Gülten Akın şiirini halk edebiyatından kopuk, folklordan bağımsız düşünmek neredeyse olanaksızdır. O, bireysel temalı şiirlerinde bile halkın duygularından ve söylemlerinden kopamamıştır. Bunun en büyük sebebi aslında kendisinin Anadolu insanı, Anadolu ozanı olmasıdır. Çocukluğundan beri doğduğu, yaşadığı coğrafya olsun, sürgünleri olsun hayat onu bir şekilde Anadolu için vazgeçilmez kılmıştır. Gülten Akın farkındaydı ya da değildi ama hayat onu Anadolu ve halkıyla yoğururken dünyaya gönderiliş amacı belki de bu sese halkın sesine kulak vermek ve bunu şiirlerinde yansıtmaktır.

Türkü, ağıt, koçaklama ve destan isimleri Gülten Akın’ın şiirlerinde izlekler açısından geniş yer tutar. Edebi hayatını dönemlere bölecek olursak Gülten Akın’ın şiirlerinin bir dönemini “destan”lar oluşturur. İlk dönemindeki bireysellik yerini daha sonra toplumsallığa bırakırken bir döneminde tamamen destanlara ve halk şiirine yönelerek üç destan kaleme alır. Bunlar: *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı*, *Seyran Destanı* ve *Celâliler Destanı*’dır. *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı*’nda Kurtuluş Savaşı Dönemi, *Seyran Destanı*’nda 1970’li yıllardaki Ankara’yı, *Celâliler Destanı*’nda ise Celâli Ayaklanması ve günümüze yansıyan isyan duygusu anlatılır. Üç destanda da halkın gücü ön plandadır ve mevcut düzene bir isyan duygusu vardır. Destanlarda Gülten Akın bireysel olarak konuşmaz, toplumsal ses olarak tek bir ses ortaya çıkar. Şiirlerinde halktan kişileri de konuşturur. Destanın mevcut sesi ile ilgili şöyle söyler:

⁴⁸ Gülten Akın, “Uygarlık-İlkellik Üstüne”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.35, YKY, İstanbul, 1996.

“Destan türü, şiir türleri arasında sayılsa da kendi kuralları içinde yürür. Kişisel ses geride durur. Dilin dolayımı neredeyse yok’a iner: Atıfları düz gider. İletinin etkin, çoğu kez vurucu olması böyle sağlanır. İmgeler lirizme değil, daha çok bu vuruculuğa hizmet eder.” (Temizyürek, 2004)⁴⁹

Destan yazmak Gülten Akın için kaçınılmaz bir tür olmuştur çünkü sürgün dolayısıyla gittiği gördüğü yerlerde halkla olan yakın ilişkisi, o yörede yaşayan insanlardan dinlediği anılar ve yaşanmışlıklar ister istemez halkına çok bağlı olan ve kendisi de Anadolu’da yetişen duyarlı şair kimliğinde büyük etki uyandırmış ve onu destan yazmaya sevk etmiştir.

Daha önceleri de destan türünde ve bu izlekler etrafında Cumhuriyet Döneminden itibaren günümüz edebiyatına uzanan bu süreçte destanlar yazılmıştır. Nâzım Hikmet’in *Kuvayi Milliye Destanı*, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın *Üç Şehitler Destanı* bu türün en iyi örnekleri arasında kabul gören eserlerdir. Gülten Akın’ın ilk olarak kaleme aldığı destanı *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı* adlı eseridir.

Bir dönem Maraş’ta yaşayan Gülten Akın, Kurtuluş Savaşı’nın önemli noktalarından biri olan Maraş’ı, Maraş halkının zafere ulaşana dek çektiği sıkıntı ve halkının büyük fedakarlığı ile tekrar bezeyerek ve bizlere hatırlatarak ele alır. Bu bölgede yaşamadan önce de Kurtuluş Savaşı’nın destanını yazmak isteyen Gülten Akın, kendini hazır hissetmez ancak ne zaman bu coğrafyada yaşayıp halkından öğrendiği, dinlediği söylenceleri ve tarihsel anıları harmanlar; işte o zaman Kurtuluş Savaşı’nın destanını yazılmaya koyulur:

“1970’li yılların başında bir görevli ailesi olarak Maraş yaşamına katılmıştık. Kurtuluş Savaşı’mızın şiirine girmeyi yıllar öncesinden düşünüyordum. Düşünüyordum ama doğrusu kendimi yazmaya hazır bulamıyordum bir türlü. Bir konu üstüne pek çok bilginiz olabilir; bütün duyarlığınız, coşkunuz onun üstünde olabilir. Üstelik Kurtuluş Savaşı vermiş bir ulusun ozanı olarak onu şiirde kalıcı kılmaya görevli de sayarsınız kendinizi. Ama yetmeyebilir bütün bunlar.” (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)⁵⁰

⁴⁹ Gülten Akın, “Fuarın Onur Yazarı Gülten Akın’la Şiir Serüveni Üzerine”

Konuşan: Mahmut Temizyürek, *Cumhuriyet Kitap Eki*, S.766, s.8, 2004

⁵⁰ Gülten Akın, “Yaşam ve Şiir”, *Şiiri Düзде Kuşatmak*, s.31, YKY, İstanbul, 1996.

Bu savaşı yaşamış bir halkın ozanı olmak Gülten Akın için hem gurur kaynağı hem de destanını yazmak için üzerinde olan bir vazifedir ancak bu kadar büyük sorumluluğun o tatlı baskısı da şâirin pek tabi ki omuzlarındadır. Destanı yazarken hem bu zaferi halktan dinler hem de konuyla ilgili araştırmalarını büyük bir titizlikle yapar Gülten Akın.

Bu destanda Maraş'ın halk kahramanı "Ökkeş" üzerinden halkın mücadelesi konu edilir. Destanı yazarken başvurduğu en kapsamlı öğreti şüphesiz ki folklordur. Folkloru iyi bilen, bu öğretiyle yaşamış ve büyümüş olan şâir; folklorun tüm dallarındaki her yansımayı destansı şiirine aktarır. Dili ve anlatımı son derece sade olan bu eser 1972 yılında TRT Şiir Ödülü'ne layık görülmüştür. Savaşı tümüyle reddeden, dünya barışından ve hümanizmden tarafa olan Gülten Akın; *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*'nda savaşı bir bakıma savunma ve bir hak olarak görür çünkü Kurtuluş Savaşı, halkın kendini müdafaa ettiği bir savaştır. *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*'nın doğal olan hazırlık evresini şu şekilde aktarır:

"Maraş direnişi bilinir ki Kurtuluş Savaşı'mızın ilk direnişi, ilk yengisidir. 'Bozmak için düşmanın yuvasını/ Bazen kendi evlerini yakarak..."

Orda oturmaya başladıktan kısa bir süre sonra ilk gereçleri toplamaya başladım. Toplamamak elimde değildi. Kimle konuşulsa söz dönüp dolaşıp oraya geliyordu. Tıpkı Erzincan'da hâlâ birçok evde 'büyük deprem'in sözü edildiği gibi. Kurtuluş Savaşı'mızın yiğit gazilerinden yaşayanlar vardı. Onlardan biri komşumuzdu. Konuşuyorduk. Doyulmaz söyleşilerimiz oldu. Notlar aldım. Öykülerin yaşayan izlerini sordum. Savaşın gezdiği yerleri ben de ev ev, sokak sokak gezip gördüm." (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)⁵¹

Ülke viran haldeyken halkın bunca zorluğa ve kötülüğe göğüs germesi, yoksul halkın bir anda farkında olmadığı içindeki güçle bu savaşı kazanması bir millet için ne kadar onur verici bir duyguysa, o halkın ozanı için de bu kahramanlık duygusu işlenilesi ve vazgeçilmez temalardan olmuştur. Halkın yaşadığı bu mücadeleyi anlatırken dilini de ona göre sade ve anlaşılır şekilde kullanan Gülten Akın, bu yöre ağzını zaten iyi bilen bir şairdir.

⁵¹ Gülten Akın, "Yaşam ve Şiir", *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.31, YKY, İstanbul, 1996

“Peki dil kaynağı?

Dadaloğlu’nun ‘Kalktı göç eyledi Avşar illeri’ dediğinde Çukurova, Antep, Maraş yöresinde Bozok yaylasına ‘İşkân’ olmuşların taşıdığı dil, benim doğum yerim Yozgat’ta da konuşuluyordu. Bu ağzı iyi tanırdım. Sorun yoktu. Oturup zamandiziye de gözeterек yazdım Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı’nı. Başarılı mıydım? Bu ayrı bir konu. Ama yazma yöntemimin doğruluğuna şimdi de inanıyorum.” (Akın G. , Yaşam ve Şiir, 1996)⁵²

Destan bazı çevreler tarafından beğenilip ödüle layık görülse de birtakım olumsuz eleştirilere de maruz kalır:

“Gülten Akın, düzyazının sınırlarında dolaşırsa da kuruluğa düşmez. Ne var ki, kendi özgün biçem ve modern şiir yapısından uzaklaşır. Destan söz konusuken belirteyim: Gülten Akın’ın şiir çizgisinde geri konumdadır Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı. Nâzım Hikmet’teki o büyük soluğu, Ceyhun Atuf Kansu’daki insan tirajığını Gülten Akın’ın destanında bulamayız.” (Akın G. , "Durup İnce Şeyleri Anlamak İçin: Gülten Akın Şiirinin İzlek Evreni", 2004)⁵³

Veysel Çolak, *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı* için “Şiir adına yitık bir kitap” sözünü kullanır. (Veysel Çolak, 2000)⁵⁴

Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı’ndan sonra kaleme aldığı bir diğer destan türündeki şiiri ise *Seyran Destanı*’dır. Destan 1972-1975 yılları arasında çeşitli dergilerde parça parça yayımlanır. Kitap olarak yayımlandığı tarih ise 1979’dur. Destan, Abidin Dino tarafından resimlenmiştir. Bu destanda Gülten Akın “göç” olgusunu ele alır. Bu olguyu kimi zaman tarihsel gerçekliklerle bağlayarak günümüze uzandırır. Tarih boyunca acılarıyla hayata tutunmaya çalışan yoksul halk, 17.yy’da “Büyük Kaçgun” diye adlandırdığı göç gibi tekrardan bu durumu yaşamaktadır. O yıllarda canını, malını korumak için yollara düşen halk, bu sefer iş bulma ve hayatını daha rahat idame ettirebilmek için köylerden göç ederek kendilerince daha gelişmiş olan Seyran’a Çorum, Yozgat, Kırşehir, Kars, Hakkâri, Sivas ve Van gibi şehirlerden gelerek yerleşirler ve şehirde gecekondü hayatını başlatırlar.

⁵² Gülten Akın, “Yaşam ve Şiir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.32, YKY, İstanbul, 1996

⁵³ Gülten Akın, "Durup İnce Şeyleri Anlamak İçin: Gülten Akın Şiirinin İzlek Evreni", *Şiirin ve Dilin Bilinci*, İstanbul, 2004.

⁵⁴ Veysel Çolak, *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri* "Gülten Akın'ı Bilen Şiir", Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Bu süreçte şehre adapte olamayan halk, esas büyük acıyı göç etme olayı ile değil böyle büyük şehirlerde hayata tutunmaya çalışarak ancak tutunamayarak ya da tutunmakta zorlanarak yaşar. Dolayısıyla Gülten Akın destanı iki bölüme ayırmıştır: Göç ve göçten sonra şehre adapte süreci ve halkın tükenişi.

Seyran Destanı'nda geçim kaygısı ve sıkıntısı insanları birbirinden uzaklaştıran ve insanları yozlaştıran en büyük sebeptir. Kadınların ve çocukların sorunları, çoğu zaman siyasi çatışma içerisinde kalan erkekler tüm bir insanlık olarak ele alınır.

Ömer Çakır ile Cumhuriyet Kitap'ta bir konuşmasında Gülten Akın, destan anlayışının herkes için farklı olduğunu ancak kendi destan dilini *Seyran Destanı*'nda bulduğunu belirtir. (Çakır, 13 Eylül 2007 S.917) ⁵⁵

Destanın tamamına hâkim olan, tarihle günceli bir bütün olarak haykıran çoğulcu ses, son dizelerde yerini tekilliğe bırakır. “Nasıl öğretmenlik yaparım artık?/ Öfkeye boğulmuş kinlerle dağlı/ Nasıl ulaşırım çocuklarıma...” (Akın G. , Sayılmıyor Kaç Yolun Çatındayız, 2016)

Gülten Akın *Seyran Destanı*'nın sunuş kısmında göç olgusundan tarihsel destekli olarak geniş anlamda bahseder. Celâli İsyanları'ndan başlayarak günümüze kadar uzanan göç durumunu halkın içinden biri gibi anlatır. 17.yy'daki Celâli İsyanları'nın etkilerine ışık tutar.

“Anadolu’da Celâli İsyanları’nın 1603’ten 1610’a kadar süren döneminde bir büyük göç vardır. Halk buna ‘büyük kaçgunluk’ demiştir. Bu dönemde çok kişi çiftlerini bozarak, köylerini bırakarak göçmüşlerdir. Kentlere, kasabalara göçmüşlerdir. Kalelere, palankalara sığınmışlardır. Ulaşılmaz güç, sarp, ormanlık yerlerde kurdukları yeni köylere taşınmışlardır. Doğuya, sınır illerine göçmüşlerdir. Genç olanlar, güçleri yerinde olanlar, levent bölüklerine karışmışlardır.

Niye göçmüştür halk?

Devletin gücü tükenmiştir çünkü. Vergi alma yöntemini boyuna değiştirir olmuş, yasaya, geleneğe bakmadan reayaya kaldıracabileceğinden fazla vergi yüklemiştir. Özellikle topraktan alınan vergileri çeşitlendirip artırmıştır.” (Akın G. , Toplu Şiirler II, "Seyran Destanı", Sunuş, Ocak 2016, 3.Baskı) ⁵⁶

⁵⁵ Ömer Çakır, “Gülten Akın’la Celâliiler Destanı’nı Konuştuk”, *Cumhuriyet Kitap*, 2007, S.917.

⁵⁶ Gülten Akın, *Seyran Destanı* “Sunuş”, YKY, İstanbul, 2016.

Bir bütün olarak ele aldığı göç olgusunun sebepleri yıllar içinde değişmiş olsa da göç sürekli olarak devam etmiştir. Halkın doğduğu, bildiği, yaşadığı yerden ayrılması elbette ki kolay olmayacaktır. Gülten Akın da hayatı boyunca hem çocukluk döneminde babasının işi dolayısıyla hem yetişkinlik döneminde ve evlilik hayatında hem iş sebebi hem de sürgünlerden dolayı çok kez alışmış olduğu yerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu ayrılışlar her seferinde onu farklı insanlara yakınlaştırmış ve böylece Gülten Akın, birden fazla yaşamışlığına tanık olmuştur.

Önceleri herhangi bir savaş ya da isyan tehlikesinden kaçan, farklı yerlere göçen halk; sanayileşmenin artması ve para getirisi, toprak ekiminin zorlaşması kısacası hayatı idame ettirme ve daha iyi yaşama sebepleriyle şehirlere göçmeye devam etmiştir. Göç eden halk, ev bark bulamayınca kendi gecekondusunu yaparak barınmaya çalışmıştır. Kentleşme sorunu ise böylelikle bir daha azalmamak kaydı ile başlamıştır.

“Göçenler, köylerin eli iş tutan genç insanlarıdır. Bu diri iş gücü, önceleri kentler içine, çevresindeki sanayi kollarına gerekmiştir. Bir yandan köy iterken, öte yandan kent, daha çok para daha uygarca yaşama özelemlerini kullanarak çekmiştir. Ata yurdundan, baba ocağından ırılacak kadar gözüpek, diri, atak olanlar, sular gibi yürümüşler, tarihimizdeki kaleler, palankalar yerine, gecekondular kurmuşlardır.” (Akın G. , Toplu Şiirler II, "Seyran Destanı", Sunuş, Ocak 2016, 3.Baskı)⁵⁷

Seyran Destanı’nın *Sunuş* kısmının son bölümünde Gülten Akın, yazıldığı tarihi söyleyerek yazısını bir temenni ile bitirir. Seyran, onun için yazmaya çalıştığı “Büyük Halk Destanı”nın bir başlangıcıdır. (Akın G. , Toplu Şiirler II, "Seyran Destanı", Sunuş, Ocak 2016, 3.Baskı)

Celâliler Destanı’nın esas olarak ilk tohumları *Seyran Destanı* ile atılmıştır diyebiliriz.

Gülten Akın’ın *Seyran Destanı*’ndan sonra yayımladığı son destanı *Celâliler Destanı*’dır. Destan 2007 yılında yayımlanmıştır ancak hazırlanış süreci bir hayli uzun zamana yayılmıştır. Celâliler Destanı’nın “Sunu” kısmında yazılış sürecini şöyle anlatır:

⁵⁷ Gülten Akın, *Seyran Destanı* “Sunuş”, YKY, İstanbul, 2016

“Bu destan 1980’lerde yazıldı. Sonra bir iki küçük ek, ama daha çok ayıklam Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı’nı yazmışım. Yoksul umarsız bir halkın kendi küllerinden yeniden doğuşunun, kurtuluşundaki ilk yenginin destanı olsun diye. Seyran Destanı’nda bu kez yoksullukla baş etmek için ayaklanan göçen halkın savaşımı vardı.

Celâliler Destanı ise koca Osmanlı Mülkü’nün ayakta olduğu bir dönemde, zulmün ve buna karşı kalkışmanın, büyük ve uzun isyanının destanı olsun diye yazıldı.” (Akın G. , Toplu Şiirler III, Celâliler Destanı, "Sunu", Ocak 2016, 4.Baskı)⁵⁸

Bu destanda Gülten Akın sadece Celâli İsyanları’nı ve o dönemi anlatmamıştır. Gülten Akın, Celâliler üzerinden yola çıkarak yaşanan tarihsel süreçte isyanı ve başkaldırıyı simgelemek için Celâliler’i kullanır. Bu isyan tarihsel döneminde bile uzun süren bir isyandır. Günümüzde ise Akın’a göre başka başka “Celâli”ler ortaya çıkmıştır. (Akın G. , Toplu Şiirler III, Celâliler Destanı, "Sunu", Ocak 2016, 4.Baskı)

Seyran Destanı ile *Celâliler Destanı* birbirini tamamlayan nitelikte destanlar olarak ele alınabilir. Gülten Akın’ın destan dönemi *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı* ile başlamış, *Celâliler Destanı*’na kadar ilerlemiştir. 42 *Günün Şiirleri*’nde bahsi geçen oğlunun hapis süreci onu belli dönemlerde şiirden uzaklaştırmıştır. Bir dönem şiire uzak kalan Gülten Akın, *Celâliler Destanı*’nı yazma niyetindedir ancak hem bu destana çok özenir hem de hayatının içerisinde yaşanan birtakım durumlar onu farklı duygulara sürüklemiştir.

Gülten Akın, *Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı*’nda Kurtuluş Savaşı’nın en önemli odağından bahsedip savaş, mücadele ve halkın toprağını savunması adına bir bakıma üzerinde düşen ozanlık görevini yerine getirmiştir. *Seyran Destanı*’nda ise halkın Anadolu’nun pek çok yerinden göç edip şehre gelmesi ekonomik sebeptir ancak destanda genel anlamda şehre adapte olamama ve şehir hayatının yozlaşması üzerinden bir anlatım ve verilmek istenen bir mesaj vardır. *Celâliler Destanı* ise uzun süre üzerinde çalışılmış Gülten Akın için en olgun bulunan destanıdır. Bu destan *Seyran Destanı* paralelinde yine göç olgusunu ele alır ancak bu sefer üzerinde durduğu esas konu ekonomiktir. Siyasi anlamda da halkın zulme uğraması, halkın ekonomik sıkıntıları ve eşitlik yerine ekonomide daha çok kapitalist sistemin hâkim olması halkın üzerinde göç etme fikrini yoğunlaştırır. Gülten Akın, *Seyran Destanı*’ndan hemen sonra yayımlanmayan bu eseriyle uzun yıllar sonra destan dönemine tekrar dönüş yapar.

⁵⁸ Gülten Akın, *Celâliler Destanı* “Sunu”, YKY, İstanbul, 2016.

3.3. ŞİİR İNCELEMELERİ

3.3.1. Gülten Akın'ın Şiirlerinde Folklorik Unsurlar

3.3.1.1. Rüzgâr Saati

Gülten Akın'ın ilk şiir kitabıdır. Akın'ın evlendiği sene 1956 yılında yayımlanır. Kitapta yalnızlık duygusu ağır basar ancak bu kitabı bireysel olmasına rağmen Gülten Akın'ın hem yaşam tarzı hem de kalemini işlemesi bakımından folklorik özellikleri çok fazla olmasa da içinde küçük motifleri barındıran bir eserdir. Bazen bir dizede bazen ise halk destanları ya da efsanelerine dayanarak hatırlatmaların yapıldığı şiirler de vardır. Tema olarak toplumsal olmasa da bu kitaptaki şiirlerde bulunan bazı folklorik motifler incelenmeye değer görülmüştür.

Kitapta yer alan *Yitikler Gecesi* adlı şiirde belirlenen bir deyim sıra sıra tekrarlanır. “*Ay bacadan aştı*” deyimini ilk ve son kıtada tekrar eder çünkü ilk ve son kıta nakarat gibi bire bir olarak aynı şekilde şiirde yer alır:

“Şimdi dünya boşlukta yavaş
Sen bütün canlılardan uzaksın yalnızsın
Rüzgar usandı doruklarda
Dağ çiçekleri uykuya vardı
Ay bacadan aştı uyumaz mısın” (Akın G. , *Yitikler Gecesi*, 2016)

“*Ay bacadan aştı*” deyimini “*İş işten geçti, bir işin yapılacağı zaman geçti*” anlamında kullanılan bir deyimdir. (Aksoy, *Ay bacadan aştı*, 2013) Şiirin geneline ise yalnızlık teması hâkimdir.

Kör Aynadan İnce Kıza adlı şiirinde ayna izleği üzerinde gençlik ve yaşlılık arasında bir bağ kurar. “Ayna” eski Türklerden itibaren kullanılan bir terimdir. Ayna eski Türklerden bu dünya ile öteki dünya arasında sınırı ifade eden bir semboldür. Eski gelenekte şamanlar, olağanüstü özellikler gösteren aynalara sahiptir. (Karabulut, 2011)⁵⁹

Ayna aynı zamanda kırıldığı zaman ya da gece kullanıldığında uğursuzluk getirileceğine inanılan bir nesnedir. Gülten Akın şiirinde “Ben insanı tüm gösteren aynalardanım” diyerek aslında eski dönemdeki şamanlara gönderme yapar.

⁵⁹ Deniz Karabulut, “*Türk Söylence Sözlüğü*”, 2011, e-kitap.

“Ben insanı tüm gösteren aynalardanım
Altı yönlü genişliğine derinliğine
Nerde o kız küçük ince güzel
Nerde içi içine sığmayan
Bir unuttum ellerini yüzünü
Ne yüreğinde sevda
Ne durur bana karşı” (Akın G. , Kör Aynadan İnce Kıza, 2016)

Şiirin genel duygusu eski hayat özlem, gençlik döneminin güzelliğinin uçup gitmesi üzerinde döner. Akın’a göre genç olanın umudu vardır ancak yaşlanan yavaş yavaş umudunu kaybeder.

Kitapta yer alan ve en çok bilinen şiir, *Deli Kızın Türküsü* adlı şiirdir. Şiirin adı türkü sözcüğünü barındırsa da sadece isim olarak halk şiiri ögesini barındırır. Temasal olarak bakıldığında bir genç kızın, yalnız bir kızın duygularıdır. İlk şiirlerinden itibaren Hz. İsa’ya göndermeler yapar. *Deli Kızın Türküsü II* adlı şiirinde:

“...
Adına yakılan mumlar İsa’nın
Yana yana bitti umutsuz
İsa, resimleri kadar güzel değildi
Biri kardeşliğiimi aldı gitti...” (Akın G. , Deli Kızın Türküsü II, 2016)

Dizeleriyle Hz. İsa için yakılan mumları bizlere hatırlatır ve Hristiyanlık geleneklerinden birini bize şiiriyle sunar. Ayrıca “Deli Kız” sıfatı genelde halk arasında aykırı bulunan kişiler için kullanılan bir tabirdir. (Mutlu, 2015)⁶⁰

Deli Kızın Türküsü III adlı şiirde genç bir kızın aşkını haykırması dönemine göre düşünüldüğünde cesurca bir tavidir:

“Sana büyük caddelerin birinde rastlasam
Elimi uzatsam tutsam götürsem
Gözlerine baksam gözlerine konuşmasak
Anlasan” (Akın G. , Deli Kızın Türküsü II, 2016)

Genç kızın aşkını cesurca dile getirmesi şiire yansımıştır.

⁶⁰ Betül Mutlu, *Gülten Akın’ın Şiiri*, Ürün Yayınları, s.132, 2015

Elma-Serçe-Çocuk şiirinde ise hem “*Çalışan kazanır, elması kızarır*” atasözüne hem de ilkokullarda okumaya teşvik için yapılan bir etkinliğe göndermedir. Sınıfta her çocuğun panoda bir elması vardır ve bu elmalarda belirli sözcükler yazılıdır.

Kendi elmasındaki sözcükleri okuyan öğrencinin elmasını kızartmaya yani kırmızıya boyamaya hakkı vardır çünkü okumayı sökmüştür. Akın’ın “*elma*” izleğini “*çocuk*” izleği ile ele almasının sebebi olarak görülebilir:

“Nasıl ve nerden, bilmeyeceksin
Bir dal sallanacak yanı başında
Bir el uzanacak ürkek kararsız
Aynı uzaklıkta göğe toprağa” (Akın G. , *Elma-Serçe Çocuk*, 2016)

Elmanın tekrar kızarması, mücadele sonunda tekrar başarılı olmanın sembolü olarak düşünülebilir. Aynı şiirde:

“Nasıl ve nerden, bilmeyeceksin
Gözsüz şekiller girecek uykularına...” (Akın G. , *Elma-Serçe Çocuk*, 2016)

‘Gözsüz şekiller’ diyerek halk arasında ‘karabasan’ diye adlandırılan, dinsel mitolojilerde deccal ve bir gözünün kör olarak rivayet edilmesine atıf gibi düşünülebilir.

Bir Karınca Başını Çevirdi şiirinde,

“Bir türkü söylerdi yavaştan
Bitmedik ekinler üstüne...”

Anadolu’da toprak cömerttir ve ekin ekilirken halk genel olarak bu işi türkü söyleyerek yapar. Anadolu halkının bu alışkanlığı Gülten Akın’ın bakışıyla şiire yansımıştır. Şiir genel olarak halk şiiri gibi dörtlüklerden oluşmuştur ancak bir bölümü üçlük olarak yazılmıştır. Üçlü olan kısımda ise;

“Büyük Şehir dedi gezdi
Yaman esrar dedi   zdi
Su gibi okudu yazdı” (Akın G. , Bir Karınca Başını  evirdi, 2016)

Şeklinde “*dedim-dedi*”li kısımlar halk şiirinin   yleyiŐ biçimine uygundur. Bu kısımlar halk şiirinde genellikle güzelleme ya da semailerde ozan ile sevgili arasındaki   yleyiŐte geçer. Bu şiirde ise hürriyet savunucusu dünyanın düzenine ayak uyduramaz ve  alıŐkanlıŐın simgesi olan karınca bu düzene başını çevirir.

3.1.1.2. Kestim Kara Saçlarımı

Kestim Kara Saçlarımı adlı kitabı Gülten Akın'ın yayımlanan ikinci kitabıdır. Kitap, 1960 yılında yayımlanmıştır. Bu kitap yine ilk kitabında olduğu gibi bireyselliğin ön planda olduğu, kadın duygulanımlarının ağır bastığı bir kitaptır. Kitapta dikkat çeken ve daha çok bilinen şiiri şüphesizdir ki kitabın adıyla aynı olan şiiridir. Kadının hakları, yapmak istedikleri ve yapmadıklarıyla kadının özgürlüğünü, bir birey olduğunu hatırlatan geleneksel motifle örülü bir şiirdir.

“Kestim Kara Saçlarımı kitabının adındaki sembol ifade ayrıca dikkate değer. Bilindiği gibi uzun saç; masal, mitoloji ve destanlarda genellikle güç, erk, çekicilik ve güzellik simgesidir. Bir masal kahramanı olan Rapunzel'in saçları Avrupa masal literatüründe en bilinenlerdendir (...) Türk mitolojisinde de erkek şamanların saçlarını uzattıkları bilinir. Saçların kesilmesi ise bilindiği üzere mitolojide genellikle gücün elden alınması ya da büyü'nün bozulması anlamına gelir. Modern hayatta durum neredeyse tamamen farklıdır. Askerlerin ve mahkumların saçlarının bir örnek ve kısacık kesilmesi bir yandan sağlık gereği ise diğer yandan da bireysel güç ve farklılığın yok edilip ortak görüntünün sağlanmasını simgeler.” (Asiltürk, 2018)⁶¹

Hem mitolojide hem masallarda önemli yer tutan saç, Anadolu halkında da önemli yer tutar hatta kadının saçının kısa olması ya da saçlarını kendi isteğiyle kısa kestirmiş olması toplum tarafından hoş karşılanmaz. Kadın ancak evlendiği zaman kocasının isteği doğrultusunda saçına kıyabilir aksi takdirde başka bir durum mümkün değildir. Kadının saç özgürlüğü sadece koca ile sınırlı değildir hayatında başrolde olan tüm erkekler (baba-ağabey-bazen oğul) kadının saçına ve özgürlüğüne karışma hakkına sahiptir. Gülten Akın, bu tavra ve kadının özgürlüğünün başkalarının elinde olmasına adeta baş kaldırır, isyan eder, hakkını savunur:

“Uzaktı dön yakındı dön çevreydi dön
Yasaktı yasaydı töreydi dön
İçinde dışında yanında değilim
İçim ayıp dışım geçim sol yanım sevgi
Bu nasıl yaşamaydı dön

⁶¹ Bâki Asiltürk, “Gülten Akın Şiirinde Dönemler ve Anlatım Özellikleri”, *Türklük Araştırmaları dergisi*, İstanbul, 2018

(...)

Kestim kara saçlarımı n'olacak şimdi

Bir şeycik olmadı –Deneyin lütfen-

Aydınlığım deliyim rüzgarlıyım

Günaydın kaysıyı sallayan yele

Kurtulan dirilen kişiye günaydın.” (Akın G. , Kestim Kara Saçlarımı, 2016)

Töre, yasa ve ayıplar üzerine kurulu kadının dünyasında Gülten Akın, başka bir dünyanın mümkün olduğunu, denediği şeylerle toplumuna aktarır. Cesareti kırılan, korkutulan her kadını sözleriyle, dizeleriyle güçlendirmeye; kadınları hak savunuculuğuna davet eder. Böyle bir yaşam olmayacağını, bu fikirlerden dönülmesi gerektiğini söyler.

Asılsız şeylere boyun eğmeyen, korkmayan kişiler içinse Gülten Akın'a göre yepyeni bir hayat başlar ve bu şiir sayesinde de o kişilere kendince merhabasını vererek teşekkür eder. “Kurtulan, dirilen kişiye günaydın” (Akın G. , Kestim Kara Saçlarımı, 2016)

Koçaklama adlı şiiri biçimsel ve türsel özellikler anlamında halk şiirindeki koçaklama örnekleriyle pek uyumasa da yine de Gülten Akın'ın şiire bu adı vermesi ile halk şiirine yakınlığı söylenebilir. Halk şiirinde koşmanın bir türü olan koçaklama; yiğitçe ve coşkulu söyleyişin hâkim olduğu kahramanlık ve savaş duygularını barındıran epik bir şiir türüdür. Halk şiirinde koçaklama türünde bilinen ve nam salmış en önemli iki isim ise Köroğlu ve Dadaloğlu'dur. (Sakaoğlu, 1986)⁶²

Gülten Akın ise *Koçaklama* adlı şiirinde kadın izleği üzerinden ilerlemiştir. Şiirde yine yasakların olması, kısıtlanma duygusu hâkimdir. Ayrıca erkeğin, kadına zulmü ve şiddeti ironik bir dille anlatılır. Erkeğin kadına şiddet uygulaması, koçaklamanın içeriğine ve oradaki yiğit duyguya zıt bir durumdur. (Mutlu, 2015) Kadın tek başınayken üşür ve ürker ancak yanında bir erkek olduğunda da bu sefer tamamen korku dolar:

“Üşür senden uzakta senin yanında korkar

Tay bacaklı, sığa gözlü bir kadın.” (Akın G. , Koçaklama, 2016)

⁶² Saim Sakaoğlu, *Dadaloğlu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986

Oyun adlı şiiri folklorik olmasa da birkaç motifi folklorik öge sayılabilir. Aşk izleği üzerinden anlatılan şiirde aşk, sağlam olmayan bir oyuna benzetilir.

“Erik dalı” benzetmesini kullanan şairin bu benzetmeyi yapmasındaki amaç erik dalının çok çabuk kırılan, sağlam olmayan bir yanının olmasından dolayıdır. Anadolu’da da güvenilmeyen, sağlam olmayan şeyler için bu benzetme kullanılır.

“Ama dışarıda geçilecek
Bir köprü elinden tutulacak
Bir çocuk tutup sallanacak
Bir erik dalı- Bir erik dalı-” (Akın G. , *Oyun*, 2016)

Yine aynı şiirde geçen:

“Ama dışarıda toprak serin
-Taze bulgur pilavı kokulu-” (Akın G. , *Oyun*, 2016)

Bu dizelerde de taze bulgur pilavı kokusu denilince akla ilk gelen şey Anadolu’dur. En çok tüketilen ürün olan bulgur, Anadolu ile özdeşleşmiş bir yiyecektir ve Anadolu motifleri arasında yer alır.

Acı İçin Karşılama şiiri ölüm teması üzerinden ilerler. Beyaz mendil, kara düğüm gibi söz kalıpları halk arasında ölüm üzerine kullanılan söz grupları olarak bilinir.

“Beyaz mendilde kara düğüm
Acılar bittiği yerde kalır
İncelir gövdesinde kadınların
Hastalıklardan sonra beyazlık
Yürek kara toprağa yönelir.” (Akın G. , *Acı İçin Karşılama*, 2016)

Beyaz mendilde kara düğüm denilen olgu ölümlerin ardından yapılan cenaze işleri ile ilgili bir durumdur. Türk geleneğinde ölen kişinin inanca göre çenesi düşmesin diye ve ölüye saygıdan dolayı beyaz bir mendil ile çene, başın üzerinde bir düğüm ile bağlanır. Şiirde ölüme ve ölü ardından yapılanlara gönderme vardır. Hastalık sonrası beyazlık ise hem ölümün o safiyâne hali hem de kefeni hatırlatan kullanımlardır.

Matem rengi önceleri Türklerde beyaz olarak bilinirken (kefen ve ölümün saflığı sebebiyle) Batı ile tanışılmasından sonra siyah renk olarak işlenir. ⁶³

Ayrılar Çocuğu şiirinde elma izleği üzerinden bir ilişki anlatımı vardır.

“Bir elma bırakmıştı biri bari yanına
Yemeği öğrenmişti içmeyi öğrenmişti
Seni çekip gittiler sessiz ormanlarından
O kadınla o adam sevgisizler suyuna
İç ceylan” (Akın G. , *Ayrılar Çocuğu*, 2016)

Elma, çekip gitme- terk ediliş duygusu, yeme içmeyi öğrenme dünyaya ilk kez gelişi hatırlatır. Şâirin sevgisizler suyu dediği ise dünyanın kendisidir. Akın’a göre dünya yozlaşmış bir yerdir ve buradaki yozlaşmanın sebebiyse sevgisizliktir.

Âdem ile Havva’nın dünyaya gönderilişinin sebebi olarak cennetteki yasaklı meyveyi yemeleri gösterilmiştir. Bu yasaklı meyvenin adı net olarak bilinmese de birtakım rivayetler buğday, üzüm ve elma olarak ele alır. Genelde kabul gören ve efsaneleşmiş görüş yasak meyvenin elma oluşu üzerindendir. Mahremiyet duygusu ve renginin kırmızılığından dolayı yasak görülmeye yatkın bulunur. (Kahraman, 2013)⁶⁴

⁶³ Sedat Veyis Örnek: (1979), *Anadolu Folklorunda Ölüm*, AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.

⁶⁴ Yrd. Doç Dr. Ferruh Kahraman, “Bir Tefsîr-Kelam Problemi: Hz. Âdem’in Yasak Ağaca Yaklaşması”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.199-200, 2013

3.1.1.3. Sığda

Gülten Akın'ın üçüncü şiir kitabı *Sığda* 1964 yılında yayımlanmıştır. Bu kitap ile Gülten Akın, TDK Şiir Ödülü'nü almıştır. Bireyci döneminin son kitabı olan bu eserde yine temel izlek yalnızlıktır ancak bu sefer yalnızlık üzerine karamsar bir duygu da hâkim olmuştur. Bireyci dönemindeki kitaplarında folklorik özellikler çok fazla olmayıp genele hitap etmese de *Rüzgâr Saati* ve *Kestim Kara Saçlarımı* kitaplarında olduğu gibi *Sığda* adlı kitabında da folklorik minik motifler bulunur. Şiirlerinde bazı sözcüklerin halk dilindeki kullanımlarına yer verir.

Küçük Kızlarla İhtiyar Sığınlar adlı şiirinde alageyik yerine sığın sözcüğünü kullanır.

“Dağ eteklerinde, evlerde masaldır
Usunu eskitmemiş bir kaçığın
Kendini herkesle güldürdüğü
Dağ eteklerinde, evlerde masaldır
Atlayıp us kulelerinden kitapların
Bazı sığınların kendini öldürdüğü” (Akın G. , Küçük Kızlarla İhtiyar Sığınlar, 2016)

Şiirde sığın/alageyik izleği *Alageyik Efsanesi*'ni hatırlatır. Bu efsaneye Yaşar Kemal de *Üç Anadolu Efsanesi* adlı kitabında yer vermiştir. (Kitapta Köroğlu, Alageyik ve Karacaoğlan anlatılır.) (Kemal, *Üç Anadolu Efsanesi*, Ekim 2013)⁶⁵

Halk arasında geyik avlayanların başlarına kötü bir iş geleceği düşüncesi vardır. Avlanan geyik er ya da geç onu avlayandan intikamını alır görüşü dilden dile yayılan bir söylence haline gelmiştir.

Yaşar Kemal'in *Üç Anadolu Efsanesi* kitabında yer alan *Alageyik Efsanesi*'nde avcı, Halil adında bir gençtir. Babası da avcı olan Halil, annesi tarafından sürekli uyarılır. Babasının da bu yolda ömrünü heba ettiğini Halil'e annesi sık sık hatırlatır.

Geyik avlamanın uğursuz sayıldığını hele ki yavru geyiklere asla dokunmaması gerektiğini tembihler. Gel zaman git zaman geyiklerin peşine düşen Halil geyik avlayamaz ta ki yavru geyiği vurana kadar.

⁶⁵ Yaşar Kemal, “*Üç Anadolu Efsanesi*”, YKY, İstanbul, 2013.

Yavru geyiği vurunca pişmanlık duyan Halil'in aklına annesinin öğütleri gelir ve daha da üzüldür. Halil'in içinde iki istek vardır. Birincisi sevdiği Zeynep'le evlenmek, diğeri ise alageyik avlamak.

Zeynep ile evleneceği gün geyik sesi duyan Halil, Zeynep'e bekle beni der ve geyiklerin peşinden gider. Geyiği tam vurduğu sırada geyiğin öldüğünü düşünen Halil, geyiğin çiftesi ile uçurumdan yuvarlanır ve bunu duyup gören Zeynep ise ardından hayatı kendine haram sayarak uçurumdan atlar.

O gün bugündür ki o uçurumda iki çiçek açar. Bu çiçeklerden biri gelin duvağı gibi kırmızı, diğeri ise mavidir. Tam boy verip kavuşacakları esnada bir geyik gelir ve bu çiçekleri alır gider, çiçekler de birbirine kavuşamaz. (Kemal, Alageyik Efsanesi, Ekim 2013)⁶⁶

Köy ya da dağ evlerinde genelde evlerin kapısına geyik boynuzu asma geleneği vardır. Geyik boynuzları ağaç dalını andırması sebebiyle sonsuz ve uzun bir yaşamı sembol eder. Evlerin kapısına asılmasının temel sebebi budur. Gülten Akın şiirindeki dizelerle hem Alageyik Efsanesi'ni hatırlatır hem de dağ evlerinde, köy evlerinde kapılara asılan geyik boynuzunu motif olarak kullanır. (Kumartaşlıoğlu, 2015)⁶⁷

⁶⁶ Yaşar Kemal, Alageyik Efsanesi, *Üç Anadolu Efsanesi*, s.220-222, YKY, İstanbul, 2013.

⁶⁷ Dr. Satı Kumartaşlıoğlu, "Geyiğin Türk Kültüründeki Yeri", *Milli Folklor dergisi*, s.139, 2015

3.1.1.4. Kırmızı Karanfil

Gülten Akın'ın *Toplu Şiirler I* adlı kitabında yer alan son şiir kitabıdır. *Kırmızı Karanfil*, 1971 yılında yayımlanmıştır. Akın'ın şiirlerinin bireysellikten toplumsallığa uzandığı ilk adım sayılan bu kitap Kumru, Haymana, Gerze ve Saray'da geçen dönemlerde yazılmıştır. Gülten Akın, *Kırmızı Karanfil*'de *Kadın Olanın Türküsü*, *Kocakarı Ağdı* şiirlerinde halk diline yakın söyleyişi varır. Ağıt ve türkü olarak isimlendirdiği şiirleri ismen halk şiirinden olsa da biçim olarak halk şiirini yansıtmaz. Ağıt teması *Kırmızı Karanfil* şiir kitabıyla işlenmeye başlar. Kendi başından geçen şeyleri bu şekilde anlatır. *Kırmızı Karanfil* kitabındaki mevsimsel dörtlemesi olan *Güz-Kış-İlkyaz-Yaz* ile siyasi anlamda da işleyişler şiirine girer.

Güz şiirinde dörtlemenin diğer şiirlerinde olduğu gibi siyasi anlamda kapalı da olsa eleştiri vardır. Yine halkın belirli alışkanlıklarına o eleştiri içerisinde değinir:

“Dünyalık şeylere dünyanın parası gerek
Oysa topraktan çıkardın yirmi beş liracık
Kefenizi al. Sabunun lifini unutma
Bir cennet ayırt Hoca parasıyla birlikte.” (Akın G. , Güz, 2016)

Kefen parası, toplumda genellikle zor günler için ayrılan para anlamında kullanılır. Sabun ve lif de yine kefen ile birlikte aynı amaç için alınan eşyalardandır. Şiirin bu kısmında cennet ayırtmak Ortaçağ Avrupa'sında görülen halkın kandırılma biçimidir. Cennetten arsa kiralamak ya da endüjans paketlerinin Papa tarafından satılması olayına telmih vardır diyebiliriz.

Şiirin bazı bölümlerinde türkü nakaratına benzer kısımlar vardır:

“Ağlama kız, deme incinirim Yâr Yâr
Ben ağlamam dağlar taşlar ağlasın
Körüm, çelimsizim, göğnüğüüm, hastayım.
Sebebolarları nerde bulayım” (Akın G. , Güz, 2016)

Kırmızı Karanfil kitabında halkla bütünleşen şiiri *Ellas* şiiridir. Halka “Ellas” diyen Gülten Akın, *Ellas* ile ilgili:

“-Ellâs, İlyas’ın halkçasıdır. Ellez, ellâz biçimlerinde de söylenir. Tecimenlerden sonra da sıra işte bu Ellâs’ındır. Halkındır yani. Kendi gerçek uygarlığını kurma sırası. O yıllarda yazdığım bir başka şiirde de ‘ilkel değil, ilk uygarlıktır.’ demişim.” (Akın G. , "Uygarlık-İlkellik Üstüne", 1996)⁶⁸ görüşünü açıklayarak halka verdiği isimden bahseder.

Gülten Akın’ın *Ellas* ile ilgili yazdığı *Ellas, Anadolu’lu Ellas’la Heykeller, Ay Sarı Ay, Usul Ay, Bir Salı Yola Çıkış ve Kumrulu Ellas* adında beş şiir yazmıştır.

“Alıç ve ceviz topladım. Bir yana koydum şimdilik

İyilerini ayırdım. *Ellas* sana diye diye.” (Akın G. , *Kumrulu Ellas*, 2016)

Kar Kar adlı şiirde halkın inançlarına ait unsurları farklı örneklerle sıralar. Felaketin engellenmesini bu inançlara bağlayan halkın ağzından konuşur. Şiirde nal, göz boncuğu ve muska gibi sözcükler geçer. Bilindiği üzere halk arasında nazar değmesine karşı ya da kötülüklerden korunmak için birtakım yöntemler vardır. Evlerin kapısına genellikle at nalı asılır.

Halk arasında kötü ruhların, cadıların atlardan korktuğu inancı yaygındır attan korkulduğu için at nalının da kötülükleri savacağı düşüncesi hâkimdir. Bir diğer görüş de at nalının “U” şekline ve hilale benzerliği üzerinedir. Bu benzerlik de bolluk, bereketi temsil eder. Yine at nalının üzerine mitolojilerde kutsal sayılan sayılar (3-7) kadar çivi çakılır bu sayı genellikle 7’dir. Göz boncuğu ise boncuk üzerine göz şeklinin resmedilmesi ile oluşan bir nesne, süs eşyasıdır. Boncuk üzerindeki göz şeklinin gelen kötü bakışa karşı kırıcı ve yok edici bir özelliği olduğuna inanılır. Eski şaman geleneğinden gelen bu alışkanlık hâlâ özelliğini korumakta ve kullanılmaktadır. Yine aynı şekilde dinsel inançlarda muska önemli bir yer tutar.

⁶⁸ Gülten Akın, “Uygarlık-İlkellik Üstüne”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.35, YKY, İstanbul, 1996

Uyuyamayanlar ya da ruh hali kötü olanlar için muska takılması ya da yastık altına muska konması gibi inançlar vardır. Görünmeyen kötülöklere karşı savuşturucu bir özelliği olduğu düşünölen muskalar yine günümüzde de varlığını korumaktadır. (Köse & Ayten, 2009)⁶⁹

“Dam çökecek, bir kırık nal, iki gözboncuğu getirin
Muska nerde? En’am nerde? Siz nerde- siz?
(Gece) kara gece, gaz, kibrit, pencere
Yoksa dam çöktü mü? Ölmeden önce mi öldük biz?
(Sessizlik)
Yalnız ölülerin sesleri dağlarda
Kar kar” (Akın G. , Kar Kar, 2016)

Batıl inançlara ait eski gelenekteki inanış unsurlarından bahseden Gülden Akın, daha sonra En’am suresine gönderme yapar. En’am suresinde ise batıl inanışları reddeden ayetler yer almaktadır:

“En‘âm sûresinde tevhid inancının, peygamberliğin, yaratılışın, yeniden dirilişin kesin delilleriyle şirk ve dalâlet ehlinin sapık görüşlerini, bâtil inanışlarını red ve iptal eden belgeler bulunmakta, eti yenilen ve yenilmeyen hayvanlarla ilgili açıklayıcı bilgiler, helâl ve harama ait hükümler yer almaktadır.” (Işık, EN‘ÂM SÛRESİ, 1995)⁷⁰

Batıl inançları ve dinsel doğruyu bir arada kullanan Akın bu karşıtlığı şiirinde sorgular.

Bir Salı Yola Çıkış şiirinde yine Ellas’tan bahseden Akın, kentle olan hesabının kapandığını, artık halkla bütünleşeceğinin beyanını şiirinin ilk dizesinde verir:

“Yola çıkış günü sabahıdır
Kentle hesabımız kapanmıştır.” (Akın G. , Bir Salı Yola Çıkış, 2016)

Şiirin dörtlük bölümünde halk şiirimizin önemli ozanlarını örnekler:

“Toprakta İhsani öncesi âşıkla
Garip, Yunus, Karacaoğlan...” (Akın G. , Bir Salı Yola Çıkış, 2016)

⁶⁹ Ali Köse&Ali Ayten, Bâtil İnanç ve Davranışlar Üzerine Psiko-sosyolojik Bir Analiz, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, S.3, 2009

⁷⁰ Emin Işık, “En‘am Suresi”, *İslam Ansiklopedisi*, 11.Cilt, s.169-170, 1995, İstanbul

Âşık İhsani, Âşık Garip, Yunus Emre ve Karacaoğlan'ı hatırlatan bu dizelerde geldiği yerin toprağındaki değerlerden bahseder. Âşık İhsani, 70'li yıllarda popüler olan bir halk ozanıdır. Âşık İhsani'den önce var olan halk ozanlarının Gülten Akın'ın yeni gelmiş olduğu Anadolu yörelerinde eskiden beri var olduğu dile getirilir. Âşık İhsani gibi Azeri kökenli olduğu düşünülen ancak hakkında pek fazla bilgi olmayan Âşık Garip'in halk arasında en çok bilinen özelliği *Âşık Garip ile Şahsenem* adlı halk hikâyesinin kahramanı oluşudur. Bu halk hikâyesi aşk teması üzerine kurulu bir hikâyedir. (Atnur, 2007)⁷¹

Tasavvuf edebiyatının en önemli ozanı sayılan Yunus Emre ise Türk halkı için insan sevgisinin sembolüyken Karacaoğlan ise beşeri aşkın ve koşma türündeki güzelliklerin, beşeri güzelliklerin temsilcisi sayılan bir halk ozanıdır. Akın, şiirinde halk ozanlarını seçerken yine sevgi üzerinden ilerleyip örneklerini bu izleklere göre seçer.

Çember şiiri ise Gülten Akın şiirlerinde önemli bir yerdedir çünkü şâir burada yaşadığı, bire bir tanık olduğu bir olayı anlatır:

“Nerde bir deli Yahudi olur, orda çocuklar
Hızla bir çember çizerler ayaklarına
Yalvarır, çırpırır, ağlar
Çıkar yaşlılar kurtarırlar...” (Akın G. , Çember, 2016)

Gülten Akın, *Çember* şiiriyle alakalı:

“Hemen bütün dizelerimin temelinde birtakım olgular, gerçekler vardır benim. Bir gün, dizelerimin öykülerini yazmayı isterdim, daha yaşlanınca.” (Akın G. , Yaşam Öyküsü, 2004)⁷² şeklinde yaşadığı anılardan bahseder.

⁷¹ Yrd. Doç. Dr. Gülhan Atnur, “Kazan Tatarlarında Şahsenem ve Garip”, Milli Folklor dergisi, s.150-153, 2007

⁷² Gülten Akın, “Yaşam Öyküsü”, *Şiirin ve Dilin Bilinci*, s.18, 2004, İstanbul.

Bir Tutsağa Üç Efendi şiirinde üç efendiden bahsedilen kadının hayatında var olan erkeklerdir. Koca-baba ve oğul olarak düşünülürse ataerkil sistemin kadın hayatına nasıl egemen olduğu şiirde türlü örneklerle anlatılır. Şiirin ilk dizelerinde yine halk inançlarına ait unsurlar yer alır.

“Yazı seğrimelerle geçirdim aziz efendim

Fal baktım, düş yorumladım, sularla söyleştim.” (Akın G. , *Bir Tutsağa Üç Efendi*, 2016)

Halk arasında gelecekle ilgili merakları gidermek için eskiden beri insanlar birbirlerine genellikle fal bakar. Falın çeşitleri olsa da halk arasında en çok bilinen ve uygulananı kahve falıdır. Dinsel anlamda batıl inanç sayılan bu alışkanlık eski dönemlerden beri hayatımızda varlığını sürdürmektedir. Rüya motifi ise Akın’ın şiirinde yorumlama olarak geçer. Düş yorumlamak genel anlamda bir yerde ileri gelen ermiş sayılan kişiler tarafından yapılır eğer böyle kişiler rüyayı yorumlarsa gerçekleşeceğine inanılır. Bunun dışında insanlar gördükleri rüyaları kendi kendilerine de belirli motiflere göre yorumlayabilirler. Halk arasında rüya anlatımı yapılmadan önce eğer rüya gece anlatılıyorsa rüyayı anlatan kişiye “gündüz niyetine” diye karşılık verilir ve bu sözle gecenin kötülüğünden rüya arındırılmak istenir. Rüyanın bir diğer anlatılışı ise suya anlatmaktır.

Yine rüyada eğer bir kötülük varsa bunun uzaklaşması için ve rüyanın olumsuzluğundan etkilenilmemesi için halk arasında büyükler tarafından aktarılan “rüyanı suya anlat” öğüdü vardır. Bu yöntemle rüyanın olumsuz havasından uzaklaşılır. (Duvarcı, 2011)⁷³

Düz Ovada şiirinde şiirin son kısmında atasözünden yararlanılır ve bu kısmı halk dilinde söyleyişiyle yazar. Acının hâkim olduğu şiirde acılara göğüs germeyi ve acılara dayanmayı, dirayetli olmayı şiirine aktarırken bu duyguyu atasözü ile pekiştirir:

“Bazan acıyı sevmeliyiz
Ölümü sevmeliyiz bazan
Hiç sevmemekle birlikte
Çünkü görülecek

⁷³ Ayşe Duvarcı, “*Uyku Folkloru*”, Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri, Adana, 2011

Bizden ve karşıdakilerden.
'Acı acıya, su sancıya'
Der aslı köylolan
Acı acıya, su sancıya
Ki yok ola, bir daha tadılmaya" (Akın G. , Düz Ovada, 2016)

"Acı acıyı, su sancıyı keser." Şeklinde olan atasözü bir zorlukla karşılaşıldığında, bir yenilgi alındığında pes edilmeyip tekrar başka bir zorlukla o duruma karşılık vermeyi öğütleyen bir sözdür. İnsanı hayattaki zorluklar olgunlaştırır. Yara almadan, yenilmeden zorlukla mücadele etmenin ne demek olduğunu bilemeyiz. Dolayısıyla hayatımızda bu tarz durumların biz insanları olgunlaştırıcı yönü vardır. Akın, şiirin sonunda güzel bir temenniyle acıları savuşturmayı ister "Ki yok ola, bir daha tadılmaya" geçsin, gitsin bir daha da yaşanmasın diyerek acıların sonlanmasını diler.

Pas şiiri Gülten Akın'ın bireysel şiirlerine son verdiğinin bir manifestosu niteliğindedir. *Kırmızı Karanfil*'den önceki üç kitabında (*Rüzgâr Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı*, *Sığda*) bireysel temalar özellikle yalnızlık duygusu hâkimken *Kırmızı Karanfil*'le toplumsallığa yönelen Akın'ın bu durumu en belirgin aktardığı şiirinde görev sebebiyle sürgün edildiği yerlerin etkisi vardır.

Yaşadığı durumdan yola çıkarak işlenen şiirde doğduğu yerlere sonradan tekrar ziyarete gitmesiyle oradaki değişimleri de şiirine alır.

"Doğduğum kente gittimdi, bazı pasları silmeye
Yerinde görmeye bazı taşları, bazı oyukları vb.
Saçlarımı yine uzun tuttumdu bir ağırlık olsun diye
Dışarlıklı bir pabuç giydimdi
(...)
Sanmazdım çocukları asfalta ve parka başlatsınlar
Oteller hanlar yapsınlar canım viraneliklere
Pastalar, vitrinler çiğdem pilavına karşı
Sanmazdım kar yerine buzdan dondurma
Bir tek Çapanoğlu kalmasın Yozgat'ta." (Akın G. , Pas, 2016)

Şiirde artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmaması, her şeyin yavaş yavaş yozlaşmaya başlaması Akın'ın çocukluğundaki dönemin eski bir anı olarak kaldığını ortaya koyar. Şiirde yer alan “Çapanoğlu” Osmanlı Dönemi'ndeki Çapanoğulları'na göndermedir. Çapanoğulları, Yozgat'ta yaşamış ve döneminde Yozgat yöresine hâkim olmuş bir beyliktir. Gülten Akın'da Yozgat doğumlu olduğu için bu yöreyi ve Çapanoğulları hakkındaki şeyleri çok detaylı bir biçimde bilmektedir.

“17. yüzyılın sonlarında devlet yönlenirmesiyle BOZOK'a yerleştirilen Çapanoğulları büyük bir beylik haline gelmiştir. Çapanoğlu Ahmet Ağa, Osmanlı Devleti'nce 1745'de “Kapıcıbaşı” unvanıyla ödüllendirilen, Yozgat ve yöresinde bazı kalkınma hareketlerine girişerek, halkın desteğini kazanmaya özen göstermiştir. Çapanoğulları, devlet yönetimiyle uyumludur; 1755'de İstanbul'da ortaya çıkan et sorununu çözmek için koyun göndermeleri karşılığında BOZOK Sancağı malikâne olarak Çapanoğlu Ahmet Ağa'ya verilmiştir. Böylece, Çapanoğulları Yozgat ve yöresinin tartışılmaz hakimi durumuna gelmişlerdir.” (Osmanlı Döneminde Yozgat ve Çapanoğulları)⁷⁴

Çapanoğulları döneminde büyük bir hâkimiyet sağlamış olsa da daha sonradan ilişkilerin bozulmasından dolayı halk arasında kötü olarak anılmaya başlanmış hatta halk arasında “Girişilen işte başa dert olacak bir durumla karşılaşmak” anlamında kullanılan “Altından Çapanoğlu çıkmak, Bu işte bir Çapanoğlu var” şeklinde kullanılan bir deyim haline gelmiştir. (Aksoy, Altından Çapanoğlu Çıkmak, 2013)

Her ne kadar Yozgat halkı bundan hoşnut olmasa da Çapanoğulları'nın her şeyin altından çıkması hem geniş bir yere yayıldıklarını hem de çok güçlü olduklarının bir göstergesi şeklindedir.

Akın, şiirinde “Bir tek Çapanoğlu kalsın” diyerek Çapanoğulları'nın Yozgat haricinde pek çok yere gittiğini, farklı yerlere gönderildiğine vurgu yapar. Çapanoğlu Ahmet'in ölümünden sonra oğullarının yönetimi ele alması, Cumhuriyet dönemi ile birlikte bu topluluk farklı bölgelere gönderilmiştir.

Gülten Akın'ın yıllar sonra tekrardan Yozgat'a yolu düştüğünde gördüğü manzara eskisi gibi değildir ve alıştığı Yozgat'ı gittiğinde bulamaz.

⁷⁴ Osmanlı Döneminde Yozgat ve Çapanoğulları, www.yozgatkulturturizm.gov.tr

Şiirin manifestosu denilebilecek kısmı ise son kısımdır çünkü Gülten Akın bu bölümü dördlük halinde ve mahlas kullanarak yazar. Mahlas, şairlerin takma adları anlamına gelir ancak halk şiirinde âşıkler mahlasa “tapşırma” adını verir ve kendi adını şiirin son kısmında kullanarak şiirini bitirir. Halk şiirlerinde özellikle Âşık tarzı halk şiirlerinde çok fazla kullanılmıştır.

Akın, bu şiirine hem son kısmını dördlük halinde yazmasıyla hem de kendi adını kullanmasıyla halk şiirine yakınlığını bir kez daha vurgulamıştır.

“Gülten’i Yozgatlı demesinler bundan böyle
Nerde ölürsem oralı olayım
Doğularda, yolsuz dağların
Soğuk suların başında öleyim” (Akın G. , Pas, 2016)

Gülten Akın, şiir anlayışının ve döneminin değişimini bu şiirle açıklar. Artık sadece bir bölgeye hitap etmeyen, tüm toplumun insanı olmaya hayatını adayan bir çıkışla şiirini noktalar. Akın, artık bireysel duyguların değil toplumsal duyguların sesi ve temsilcisidir.

Kadın Olanın Türküsü Gülten Akın’ın halk söyleyişine yer verdiği bir şiirdir.

Bire bir türkü formunda olmasa da hem şiirin adı yönünde hem de şiirin söyleniş yönünden halk şiiri duyusunda bir şiirdir diyebiliriz. Şiire hâkim olan duygu toprağından ayrılış ve sürgündür çünkü Gülten Akın, *Kırmızı Karanfil* adlı şiir kitabını eşinin işi dolayısıyla yer değiştirmeye başladığı dönemlerde yazmıştır. Kadın evi çekip çeviren, tüm aileyi toparlayan bir figür olarak şiirde yer alır.

“Git oldu can, sürgün geldi dayandı
Sürgün yine geldi dayandı
Kitapları topladım, çocukları giydirdim
Hadi de doğrulalım Dranaz’ın karına” (Akın G. , Kadın Olanın Türküsü, 2016)

Şiirin son kısmı yine *Pas* şiirinde olduğu gibi halk şiiri formuna uygundur, dörtlük halinde yazılmış ve ses tekrarları yapılmıştır.

“Selam olsun bizden önce geçene
Selam olsun dosta, hasa, çile çekene
Selam olsun dayanana, düşene
Yüreğim yürektir, bakma gözüm yaşına” (Akın G. , Kadın Olanın Türküsü, 2016)

Şiirde “Selam olsun” söz kalıbı tekrar ederek halk şiirindeki o coşkulu, yüksek perdeden söyleyiş halkın haykıran sesi gibidir. Bu dörtlükten sonra şiirin başında yer alan dize, nakarat gibi tekrar eder: “Git oldu can, sürgün geldi dayandı.” (Akın G. , Kadın Olanın Türküsü, 2016)

Kocakarı Ağıldı halk şiirinin söyleyişlerine yer veren ancak yine bire bir halk şiirinin çizgisinde olmayan bir başka şiiridir. Ağıt, halk şiirinde koşma tarzıyla yazılan, yazılma amacı ise ölümlerin ardından acıyı dile getiren şiirlerdir. Gülten Akın bu türü kendi modern şiir görüşünde yorumlar. Şiirin ilk bölümü halk edebiyatı türlerinden olan mâniye benzer. Şiirin tamamı dörtlükler halinde yazılmıştır ve ses tekrarları, cinaslara yer verilmiştir.

“Evimizin önü eşme
Eşmenin başında üç incir
İncirden düşerim, bedenim incir
İncinince kim soracak hallarım” (Akın G. , Kocakarı Ağıldı, 2016)

İncir, halk arasında ve belirli inanışlarda; bereketi, doğurganlığı temsil ederken incir ağacından düşmek halk arasında iyi karşılanan bir durum değildir. Hatta birçok yörede “İncir ağacından düşen iflah olmaz” diye bir söz kullanılır. İncir ağacına çıkıp da düşen kişinin ya öleceğine ya sakat kalacağına inanılır. Bazı rivayetlere göre Hz.İsa tarafından incir ağacı lanetlenmiştir. Bir başka rivayete ve halk arasındaki anlatımlara göre üç harfli diye tabir edilen varlıkların (cinlerin) bu ağacı çok sevdiği ve yöresinde bulunanlara zarar vereceği inancı vardır.

Tüm bunların dışında realist bir düşünce ile baktığımızda incir ağacının dallarının pürüzsüz ve dayanıksız oluşu bu ağaca çıkan kişilerin düşmesine neden olabilmektedir. (Koçak, 2004)⁷⁵

İstanbul'da Bir Pazardan Pazartesiye şiirinde İstanbul'daki yozlaşma, bozulma ve eskisi gibi olmama durumu anlatılırken şiirin son kısmında dinler tarihine ve bazı peygamberlere telmih yapılmıştır:

“Dünya altı kıta ve dört deniz

Çöller ve kıyılar eski yerlerinde

Musa'nın keçileri, Muhammed'in develeri” (Akın G. , İstanbul'da Bir Pazardan Pazartesiye, 2016)

Bilindiği üzere Hz. Musa peygamber olmadan önce çobanlık yapmıştır ve halk arasında bilinen *Musa ile Çoban* adlı bir hikâye de vardır. Rivayete göre çoban Allah'a dua ederken fazla bireysel seslenir, keçilerini dahi Allah'a feda edebileceğini söylerken Hz. Musa onu duyar ve sert çıkışır, çoban bu duruma çok üzülür. Bunun üzerine Allah, Hz. Musa'yı uyarır ve Hz. Musa Allah'ın sözünün üzerine çobanın gönlünü alır.⁷⁶

Hz. Muhammed'in ise bir devesi Hz. Muhammed'in ölümünden sonra yemeden içmeden kesilip çok kısa bir zaman sonra ölür, Hz. Muhammed hicret ettiğinde de bir deve üzerindedir ve devenin çıktığı yerde Hz. Muhammed misafir edilir.⁷⁷

Kırmızın Karanfil'in son üç şiirinin adı “Türkü” sözcüğüyle oluşturulmuştur. Bunlar: *Oğlanın Türküsü*, *Küçük Kızın Türküsü* ve *Atın Türküsü*'dür ancak bu şiirlerde halk motifi baskın değildir. Sadece *Atın Türküsü* adlı şiirde belirli atasözleri kullanılır. Şiirde Türklerin devlet kuruşu ses tekrarlarıyla anlatılır.

“At binenin, kılıç kuşananın

Aman hadi, aman çabuk, ata binelim

⁷⁵ Aynur Koçak, “*Bilgelik*” Varlık Bereket Sembolü İncirin Serüveni”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, Türk Kültüründe Ayrıntılar: Meyve Sempozyumu, Nisan 2004 (Basılmamış Bildiri Metni). (Meyve sempozyumunun bildirileri Turkish Studies dergisi tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır.)

⁷⁶ Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

⁷⁷ Doç. Dr. Ebubekir Sifil, “*Efendimiz (SAV)'in Vefatından Sonra Devesinin Yas Tuttuğunu Anlatan Rivâyet*”.

Kılıç kuşanalım, tabanca ve yumruk kuşanalım

Büyük alanlara varalım

Biz binmezsek atı alan Üsküdar'ı geçecek.” (Akın G. , Atın Türküsü, 2016)

At binenin, kılıç kuşananın sözü; herkes kendi işinin, kendi görevinin ustasıdır. İşi bilmeyen yaptırmak faydasızdır gibi anlamlara gelmektedir. Bu atasözünün halk arasında bilinen hikâyesi ise şu şekildedir:

Osmanlı Dönemi'nde İran'a bir elçi gönderilmesi gerekmektedir. Osmanlı, İmrahor Paşa'yı elçi olarak gönderir. Görevini yerine getiren elçiye İran Şahı, oyun oynamak ve onu denemek ister. Bir atının çok huysuz olduğunu, ne yaparlarsa yapsınlar onu dize getiremediklerini söyler ve atı İmrahor Paşa'nın görmesini ister. At tüm hünerlerini gösterip şaha kalksa da sırtından İmrahor Paşa'yı atamaz. Bu duruma şah ve etrafındakiler çok şaşırır, şahın karşısına geçen paşa o meşhur sözü söyler “At binenin, kılıç kuşananın” (Tülek, 2003)⁷⁸

Bir diğer söz “Atı alan Üsküdar'ı geçti” ise “fırsatın kaçırılıp artık yapılacak bir şeyin kalmadığını anlatan bir söz” (TDK) olarak kullanılır. Bu deyim de halk arasında bir hikâyesi vardır. Rivayete göre Bolu Beyi'ne kafa tutan Köroğlu, bir gün atını çaldırır. Atını arayan Köroğlu, her yeri dolaşır ve sonunda atını İstanbul'da bir pazarda bulur ve hemen onu tanır ancak satıcıya bu durumu belli etmez ve atı denemek için bir kez bineceğini söyler. Köroğlu ata binince atı da onu tanır ve hızlıca oradan uzaklaşıp kısa bir zamanda kıyıya ulaşarak karşıya Üsküdar'a geçer. Kalabalıktan biri sinirlenen at satıcısının yanına gelir ve günümüzde de fırsatın uçup gittiğini belirtmek için kullanılan deyimini söyler : “Atı alan Üsküdar'ı geçti” (Pala, 2015)⁷⁹

Gülten Akın'ın *Toplu Şiirler I* adıyla yayımladığı ve kitabın içerisinde var olan *Rüzgâr Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı*, *Sığda* ve *Kırmızı Karanfil* kitapları folklorik öğeler bakımından incelendiğinde ilk üç kitabı bireysel olmakla birlikte az da olsa birkaç şiirinde halk motiflerini barındırır.

⁷⁸ Vehbi Tülek, “At binenin, kılıç kuşananın”, *Türkiye Gazetesi*, 8 Kasım 2013.

⁷⁹ İskender Pala, “*İki Dirhem Bir Çekirdek*”, Kapı Yayınları, İstanbul, 2015.

Kırmızı Karanfil adlı şiir kitabındaysa bireysel döneminde ve şiir anlayışından ayrılıp toplumsallığa yönelir. Halk motifleri, Gülten Akın'ın şiirlerinin toplumsal görüşe yönelmesi ile artış göstermiştir. “Türkü” ve “ağıt” sözcükleri şiirlerinde bire bir biçimde ve türce yer almasa da halk şiiri geleneğini hatırlatan ifadeler olarak açıklanabilir. Akın, türkü ve ağıt sözcükleriyle şiirlerine bu kitabında adım atsa da esas türkü ve ağıtlarını *Ağıtlar ve Türküler* adıyla 1976 yılında yayımlayacak ve bu kitap ona “Yeditepe Şiir Armağanı”nı getirecektir.

3.1.1.5. Ağıtlar ve Türküler

Gülten Akın'ın *Kırmızı Karanfil* kitabıyla başladığı halk şiirine yönelimi ve toplumsal bakışı, *Ağıtlar ve Türküler* kitabıyla tam anlamıyla halk şiiri formuna ulaşmıştır. O dönemde yine güncel olarak yaşadığı durumları halk şiiri şeklinde dile getirir. Bu dönem şiirinde atasözü, deyim gibi kalıp sözler kullanmış ve birtakım tarihsel kişilere değinmiştir. *Ağıtlar ve Türküler* kitabının Cem Yayınları 1976 baskısındaki arka kapakta:

“Bu kitabımdaki şiirler yaşamdan çıktı, benden geçtikten sonra şimdi yeniden yaşama katılıyor: Ben yaşadıkça bu şiirler de sürüp gidecek...”

Kalabalıklar onları söyledikçe, yani halkla bütünleştiğini gördükçe bir şeyler başardığına inanacağım. Yoksa değil.” (Akın G. , Ağıtlar ve Türküler, Arka Kapak Yazısı, 1976)⁸⁰

Akın yazdığı bu sözleriyle toplumcu ve halkla bütünleşen bakışını şiirlerine yansıtabileceğini dile getirir. Dolayısıyla halkın dilini kullanan şâirin, sanat kaygısından ve şiirsellikten -diğer kitaplarına nazaran- uzaklaşacağını söyleyebiliriz. 1977 yılında *Ağıtlar ve Türküler* kitabının “Yeditepe Şiir Armağanı”nı aldıktan sonra şiiri ve yaşamı üzerine *Cumhuriyet* gazetesine yaptığı bir röportajda:

“Türk toplumcu edebiyatının, şiirinin kökeni, halk edebiyatımız şiirimizdir, öteki folklor ürünleridir. Konumuz halkın hayatı ve onun bir parçası olarak kendi hayatımız ve yaşadığımız gerçekler, olgularıdır. Amacımız, halkımızda var olan öz ve biçimi, diyalektik olarak yükseltmek, şiirimizi yükseltirken, halkın yaşamının ve yaşam biçimlerinin yükselmesine yardım etmektir. (...) Soluğumun daha da gelişeceğini umuyorum. Halkın soluğunun genişlemesine katkıda bulunacağımı da. Benim gibi yaşayanlarla birlikte. Bizim akımımız, kuramımız, kökü, şiirimiz gibi tarih içinde bir akındır, kuramdır. Moda değildir. Gelip geçmeyecek, gelişip değişecek. Hayatla birlikte.” (Akın G. , Türk Toplumcu Şiirinin Kökeni Halk Edebiyatı ve Şiirdir, 1996)⁸¹

Sözleriyle toplumcu gerçekçi şiirin ana hatlarını kendince açıklar.

⁸⁰ Gülten Akın, “Ağıtlar ve Türküler Arka Kapak Yazısı”, Cem Yayınları, İstanbul, 1976

⁸¹ Gülten Akın, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, Türk Toplumcu Şiirinin Kökeni Halk Edebiyatı ve Şiirdir, s.157-158, YKY, İstanbul, 1996.

Çağdaş edebiyatta günceli yansıtan ağıt türündeki şiirleri aslında onun için bir ozanlık görevidir. Halkın bağrından kopup gelen bu söyleyiş, halkın çıkaramadığı sesin ozan tarafından bir avazda çıkarılması şeklinde kendini Akın'ın şiirlerinde bulur. Çağdaş edebiyatta eğer tekrardan türkülere ve ağıtlara sarılıyorsa bir ozan, işte orada halk arasında iyi gitmeyen bir durum, haksızlık, insanlığın yozlaşması gibi birtakım önemli dertler ortaya çıkmaya başlamıştır denilebilir.

“Türkü, şiirsel birikim olarak, Akın'ın şiirini tümleyen bir ögedir ağıtlarda.(...)”

Ozanın yüreği kanadı mı, türküye durur ozan, ağıt yakar. Toplum can derdine düşmüş demektir. En uzak sesiyle başlayıp duyarlılığıyla doldurur ortalığı. Gülten Akın, yaşamının bu gerçek ozanı da bunu yapıyor. Toplumun ağdını, türküsünü söylüyor. Toplumun içinde bir ‘can’ sayarak kendini.” (Binyazar, 1998)⁸²

Gülten Akın her ne kadar kitabının adına *Ağıtlar ve Türküler* dese de bu kitapta halk şiirinin eski tarzı ve üslubu yoktur. Bunun yerine halkın sesi olan bir savunucu yani ozanın kendi anlatımları vardır. Bunları bazen halk şiiri formunda kullanır ancak çoğu şiirde tercihi çağdaş olmaktan yanadır.

Kargış Ağıt şiiri öncelikle adıyla halk şiirinin kalıp ifadesini yansıtır. Kargış ifadesi halk arasında alkışın tam zıddıdır. Alkış; gönül alma iyi dileklerde bulunma için kullanılan bir sözken kargış genellikle beddua ve Tanrı'nın lanetini dileme için kullanılır. Gülten Akın, şiirde kötü dilek olan kargış ile ağdı birleştirir. Şekil itibarıyla şiirin ilk üç dizesi merdiven şiir şeklindedir. Bu dizelerden sonra iki dörtlük arka arkaya sıralanır. Koşma şeklinde kafiyelenen şiirde, hayatının acımasız düzeni içinde kendi doğrularıyla var olmaya çalışanların kargışı vardır.

“Yiğitlenip kanlı kavgaya düşen
Pusulayıp sonsuz uykuya düşen
Mapus gibi ince belaya düşen
Ağır yokuşları dizden geçirenler.” (Akın G. , Kargış Ağıt, 2016)

⁸² Adnan Binyazar, *Ozanlar ve Yazarlar* , "Ağıtlar ve Türküler", İstanbul, 1998.

Ağıt şiirinde dertlenen bir kişinin kendi kendine okudu ağıt ve ölümü bekleyişi söz konusudur. Şiirde halkın dili hâkimdir. “ev sahibi” yerine “ev sahibim”, “kayısı” yerine “kaysı”, “şahin” yerine “şahan” şeklinde sözcüklerin halk söyleyişlerine yer vermiştir. Anadolu evlerine has olan birtakım özellikler de şiir içerisinde yer alır:

“Enikli kapılar kitlendi

Taş avlular sustu ben sustum.” (Akın G. , Ağıt, 2016)

Enikli kapı, eski köy evlerinde kapıların ortasında girip çıkmaya yarayan tek kişilik küçük kapı olarak bilinir. (Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü)

Şiirde zaman zaman dize sonlarında ses tekrarlarına ve benzerliklerine gidilir.

“Benim acım acıların beyidir

Canıma bir doru kısrakla gelir.

Öfkeyi sabırda eritir

Umut yer

Suyunu gözümde içer bir zaman

Dağlar of dağlar ” (Akın G. , Ağıt, 2016)

Türk destanlarında ve Türk kültüründe “at” önemli bir hayvandır. Kahramanın yoldaşı olan at, destanlarda ve halk kültüründe farklı renklerle karşımıza çıkabilmektedir. Renk olarak düşünüldüğünde de en bilinen at Köroğlu’nun Kıratı’dır. *Üç Anadolu Efsanesi* kitabında *Köroğlu* bölümünde Köroğlu’nun babası Koca Yusuf’un sudan çıkan atları görür ve bu sırrı kimseye demez. Sudan çıkan aygırla çiftleşen atların rengi; boz, doru ve kırdır.

“Sudan çıkan atlarla ilgili efsaneler Türklere aittir. Bu görüşte atların göl aygırlarından türediğine inanılmaktadır. Kars yöresinde Aygır Gölü, Toroslarda Tekir suyunun gözü sudan çıkan at efsanelerine konu olmuştur. Kars’ın Boğa dağında bir Aygır Gölü vardır. Rivayete göre su içmeye gelen kısrakları gölden çıkan bir aygır aşar. Erzurum’da yaşayan bir rivayete göre Bingöl’den bir yıl doru, bir yıl kır olmak üzere çıkan birer aygırın kısrakları aştığı söylenir. Bu aygırların tayları makbûldür. Köroğlu’nun atı için de böyle sudan çıkan bir at efsanesi anlatılmaktadır. Köroğlu’nu anlamlı kılan, kimliği ve kahramanlığına nitelik kazandıran asıl unsur zaten Kır Atıdır.” (Yardımcı)⁸³

⁸³ Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı, “*Köroğlu ve Edebiyatımızda At Kültürü*”, s.94-95.

Gülten Akın'ın *Ağıt* şiiri de *Ayvaz Ağıdı*'ndan önce yer alır kitapta. Çekilen bu acılar; doru kısarak, acıların beyi, dağ ve “suyunu gözümde içer” söz öbekleri Köroğlu Destanı'nda Köroğlu'nun babası Koca Yusuf'un Bolu Beyi'nin isteği üzerine at seçip getirmesi ancak Bey'in atları beğenmemesi üzerine Koca Yusuf'un gözlerine mil çekilip cezalandırıldığı sahne, anahtar kelimelerin yardımıyla ulaşabileceğimiz bir sonuç gibi düşünülebilir. Çok belirgin olmasa da *Köroğlu Destanı*'na gönderme vardır diyebiliriz.

Ayvaz Ağıdı şiiri iki dördlük bir beşlik şeklinde oluşmuştur. Şiirde destanlarda ve halk hikâyelerinde karşımıza çıkan kahramanlara rastlarız. Adından da anlaşılacağı üzere “Ayvaz” akla “Köroğlu”nu getirir. Şiirin ikinci bölümünden “Şirin” sözü geçer. Şirin halk hikayeleri için Ferhat ile anılan bir aşk anlatısıyken, divan edebiyatı sahasında bu aşk anlatısı “Hüsrev ile Şirin” olarak bilinir. (Özkan, 1999)⁸⁴

“Basmış da gölgesi çökmüş de sisi
Şu karşıki dağlar Köroğlu dağı

Kesti ışığını Bolunun beyi
İki kaşın arasına ay düştü.” (Akın G. , *Ayvaz Ağıdı*, 2016)

Şiirin bu bölümü Bolu Beyi'ne isyan eden Köroğlu üzerinden duygular aktarılmıştır. Bir önceki “Ağıt” şiiriyle bağ kurarsak; Köroğlu'nun babası Koca Yusuf'un Bolu Beyi'ne atları beğendirememesi üzerine gözlerini kaybetmişti ancak o beğenilmeyen atlardan biri olan Kır at, Köroğlu'nun atı olmuş ve Köroğlu bu at ile pek çok zafer kazanmıştır.

Bu zaferlerden biri de halkına zulmeden Bolu Beyi'ne karşı olmuştur. Bazı rivayetlere göre Ayvaz ise Köroğlu'na yardım eden yiğitlerdendir. Halk arasında yalnızlığı ve tek kalmayı sembol eden bir söz haline gelmiştir bu iki kahramanın adı: “Bir Köroğlu, bir Ayvaz.”

Bu söz, “bir karı kocanın çocuklarının, yakınlarının yanlarında bulunmadığını veya çocukları olmadığını anlatan bir söz” olarak kullanılır. (Aksoy, *bir Köroğlu bir Ayvaz*, 2013)⁸⁵

⁸⁴ Mustafa Özkan, “Hüsrev ü Şîrin”, *İslam Ansiklopedisi*, 19.Cilt, s.56-57, 1999

⁸⁵ Ömer Asım Aksoy, “*Deyimler Sözlüğü*”, *İnkılap Yayınları*, 35.Baskı, İstanbul, 2013,

“Su yürümeyince, dağ uçmayınca
Sevdiğin Şirin’i sarabilmezdin
Oyun oynar gibi ölüme gittin
Gencidin tezidin sıra bilmezdin
Birdin peşine bir alay düştü.” (Akın G. , Ayvaz Ağıdı, 2016)

Şiirin bu bölümünde Akın, “Ferhat ile Şirin” halk hikâyesine değinir. Divan edebiyatında “Hüsrev ile Şirin” olarak bilinen bu eseri Gülten Akın, halk edebiyatına ilgisinden dolayı halk şiiri formunda ele almıştır diyebiliriz.

Sis Türküsü şiiri Gülten Akın’ın yine türkü adını kullandığı şiirlerindendir. Bu şiir, kadının namusu ve namusunu koruması, kendini saklaması üzerine kurulmuştur. Türk toplumunda kadının kendini evleneceği erkeğe saklaması, toplumun kadın üzerinde oluşturduğu namus baskısı yüzyıllardır süregelen bir öğretilerdir.

“Yalnızlığım bir kırsığın yalnızlığıydı
İlk kez yavru layacak olan
Onu yokuşlarda düzlerde gezdirdim
Yaban yemişlerle besledim
Paylaşmadım kimselerle
Bir gün seninle paylaşmak için” (Akın G. , Sis Türküsü, 2016)

Şiirin son kısmında istiridye benzetmesi geçer. İstiridye kapalı oluşu ve içinde inci barındırması sebebiyle namus imgesi olarak gösterilebilir. İstiridye, inci oluşturabilmesi sebebiyle mitolojide doğurganlığın da sembolü olmuştur. (Kongaz, 2007)⁸⁶

“Otuz yıldır görülmemiş bir siste
Dondu ilkyaz çiçekleri
Sımsıkı kapandı istiridye” (Akın G. , Sis Türküsü, 2016)

⁸⁶ Gülcan Kongaz, (2007), “*Boncuk ve Güzellik: İstiridye, İnci ve Aphrodite*”, Boncuk: İnanç, Güç ve Güzellik, Edt: Gönül Paksoy, Rezan Has Müzesi&T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Seçil Ofset, İstanbul, ss. 241-254

Türk destanlarında ve mitolojide yer verilen ve adı geçen hayvanlardan olan at, Gülten Akın'ın şiirlerinde de yer alır. At, Türk destanlarında kahramanın en yakın arkadaşı, yoldaşı, sadık bir dost olarak karşımıza çıkar. Sahibine sadık olan bu hayvan çok uzağa gitse de sahibinden ayrı düşse de karşılaştığı zaman onu hemen tanır. Kahraman ile atın dostluğuna verilecek en bilinen örnek şüphesiz ki Köroğlu ve Kır Atı'dır. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde de atın önemi vurgulanır. Kazanılan zaferlerde; zaferin kahramana mı yoksa ata mı ait olduğunu düşündüren, atın kahramanlığına yapılan göndermeler vardır. (Ergin, 2009)

At sadece savaşçı değil aynı zamanda kahramanını koruyan kollayan da bir dosttur. Eski dönemlerde ölen kahramanın yanında atı ile beraber gömülmesi bu dostluğa bir örnektir diyebiliriz. (Çınar, 14)⁸⁷ Akın, *Atlı Arı* şiirinde atın özelliklerinden ve kahramanla olan ilgisinden bahseder.

“At adamı boyundan tanır
Onların hiç acelesi olmamıştır.
Yere düşürdüklerini almazlar
İncesinin soluğu öfkeliidir.” (Akın G. , *Atlı Arı*, 2016)

Gülten Akın şiirlerinde halk gelenekleri dışında dinsel öğretilere de yer verir. Dinsel öğretiler Türk toplumunda efsanelerin dışında menkıbe-menakıpname olarak karşımıza çıkar. *Mernuşun Türküsü* şiiri halk şiiri formunda dörtlük ile başlar ve son kısımda Yedi Uyurlar'a gönderme yapar.

“Sonuncu Roma da eskidi.
Taşa kesti Mernuş, Tebernuş, Kıtımir
Oysa çıldırmanın çağıdır.
Aç sımsıkı çektiğin perdeleri” (Akın G. , *Mernuşun Türküsü*, 2016)

⁸⁷ Yrd. Doç .Dr. Ali Abbas Çınar, *Milli Folklor dergisi*, “Türk Destanlarında Alp Tipi At”, s.155-156-157

Kuran-ı Kerim’de Kehf suresinde bu mağaradan bahsedilir. Bu mağara sadece Müslümanlar için değil Hristiyanlar için de kutsal sayılır. Bu mağara ve gizemi hakkında halk arasında da bir efsane anlatılır. Rivayete göre Yemliha, Mekseline, Misline, Mernuş, Sazenuş, Tebernuş ve Kefeşetayuş adında yedi kişi putperest olmayı reddeder ve Roma hükümdarı Dakyanus’un huzuruna çağrılır. Putperest olmadıkları taktirde öldürülecekleri söylenir ve onlara birkaç gün süre verilir.

Köpekleri Kıtırmir ile birlikte ölümden kaçmak için bir mağaraya sığınır ve Allah tarafından o mağarada 300 yıl uyutulurlar ancak bu uyku onlara bir gün gibi gelir. (Ersöz, 1991)⁸⁸

Masal, atasözleri, deyimler kısacası halka ait tüm sözlü ürünler Gülten Akın’ın şiirlerinde kendini bazen tek bir dizede bazen şiirin genelinde gösterir. Masallardaki motiflerden alıntılacağı ve adı yine halk şiiri motiflerinden ağıtlı olan “*Sesli Ağıt*” şiiri halk geleneğinden şu şekilde yararlanır.

“Masal mı yaşıyoruz bu kaçınıcı çağda

Elmamıza tıraşımıza zehir

Nerden girmiş olabilir?” (Akın G. , Sesli Ağıt, 2016)

Bilindiği üzere *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler* masalında Pamuk Prenses’in kötü kalpli üvey annesi kraliçe, kendinden başka kimsenin güzel olmasını istemez ve sürekli olarak sihirli aynasına kendinden daha güzel birinin olup olmadığını sorar. Pamuk Prenses’e kadar kraliçeden güzeli yoksa da Pamuk Prenses dünyaya geldikten sonra artık kraliçeden daha güzel biri vardır ve o kişi de Pamuk Prenses’tir.

Kraliçe her fırsatta Pamuk Prenses’i öldürmek için planlar yapar, Pamuk Prenses’in kaçıp saklandığı yerlere kılık değiştirip satıcı şeklinde gider.

Bazen elinde zehirli bir tarak bazen de zehirli bir elma bulunur. Masalda en bilinen ve en çok akılda kalan obje ise zehirli elmadır. (Kardeşler)⁸⁹

⁸⁸ İsmet Ersöz, “Ashab-ı Kehf”, *İslam Ansiklopedisi*, 3.Cilt, s.465-467, 1991

⁸⁹ Grimm Kardeşler, *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*, Arkadaş Yayıncılık

Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalının dışında yine şiirin son kısımlarına doğru başka bir masal alıntısı ile karşılaşırız. *Ali Baba ile Kırk Haramiler* masalına ise Gülten Akın, kaçış duygusu içerisinde ele alır.

“Arabalar dolu geçiyor dolu geçiyor
İtiyorlar gidiyoruz yokuşlara koşulmaya
Kırk haramilerden kaçtığımız geceyi.” (Akın G. , Sesli Ağıt, 2016)

Ali Baba ve Kırk Haramiler masalında Ali Baba yoksul bir oduncudur ve bir gün işinin başındayken pek çok atının geldiğini görür.

Ağacın arkasına saklanır ve saydığı bu adamların kırk kişi olduğunu öğrenir ve başlarındaki hırsızın bir koca dağa açıl susam açıl diye bağırdığını ve bunun üzerine de dağın ortadan yarıldığını, tüm çalınan eşyaların oraya saklandığını görür. (Masalları)⁹⁰

Kırk Haramiler, bu masaldan dolayı halk arasında hırsızlık yapan haksız kazanç sağlayanlar için kullanılan bir deyiş haline gelmiştir. Gülten Akın’ın şiirinde bu söz öbeğini kullanmasının sebebi yine haksız kazanç sağlayan, halkı mağdur eden kişilere bir gönderme için kullandığını düşünebiliriz. Yine aynı şiirin son kısmında dinsel inanışların izlerini görürüz. Ölüm temi üzerinden ilerleyen bu son kısımda İsrail’in sura üflemesi akla gelir.

“Ölüleri yürütüp götürüyorlar
Uzun törenleri unutmamacasına
Yel mi çıktı bir üfleyen mi var” (Akın G. , Sesli Ağıt, 2016)

İslamiyet’te İsrail adlı meleğin Allah tarafından belirlenen her melek gibi bir görevi vardır. İsrail suru üfleme emri aldığı anda sur üflenecek ve tüm kainat yerle bir olup tüm canlılar ölecektir. (Uzun, Sûr, 2009)⁹¹

⁹⁰ Binbir Gece Masalları, “*Ali Baba ve Kırk Haramiler*”, 1001 Çiçek Yayınları

⁹¹ Mustafa Uzun, “Türk Edebiyatında Sûr”, *İslam Ansiklopedisi*, 37.Cilt, s.534-535

Gülten Akın *Ağıtlar ve Türküler* kitabında şiirlerine ağıt ve trk ismini vermiştir ancak şiirleri tamamen halk şiiri formunda ilerlemez. Ağıt için halk şiirinde ölüm teması gerekirken Akın'ın şiirinde ağıt yazmak için ölüm olayı gerekmez. Ağıt yazmadaki amacı çoğu zaman yakarış, isyan gibi duygulardır. *Annesi alışan ocuğuın Ağıdı, Sesli Ağıt* ve *Ağıt* isimlerini verdiği şiirleri bunlara örnek verilebilir. Türkü ise Akın'ın şiirinde genel olarak ağıt gibi isyan ve yakarışı değil bazen bir zafer bazen de halkın günlük yaşamını ele alan şiirlerdir. *Dev İçin Türkü* şiirinde bahsedilen ve devleşen kişi Atatürk olarak yorumlanabilir.

“Savaşlardan geçtin ise

Doğdun ise Kurtuluştan

Halk gözünde piştin ise” (Akın G. , *Dev İçin Türkü*, 2016)

Halkın günlük yaşamını anlatırken öğretmenlere de değinen Akın, bu mesleği her yönüyle iyi bilen bir şairdir. Kendisi de eşinin görev sebebiyle gittiği pek çok yerde öğretmenlik yapmış ve orada yaşayan öğretmenleri gözlemlene fırsatı olmuştur. *ğretmen Türküleri* şiirinde öğretmenler üzerinden toplumsal eleştiri yapar. Öğretmenlerin yaşadığı sorunları eleştirel bir dille şiirine yansıtır.

“Sinop'te Gerze'nin dağlarında

Bir kaymakam beş ğretmen

Yoksul yeşerten beş ğretmen

Anayasa suç belgesi gibi antalarında” (Akın G. , *ğretmen Türküleri*, 2016)

Yüksek Evde Oturanın Türküsü ise halkın kent yaşamına geçişi ve yozlaşma üzerinden ilerleyen bir şiirdir. Eski köy yaşamındaki birlik ve beraberliğin yerini sevgisizlik almıştır. İnsana sevgisizlik, doğaya sevgisizlik evlerin yüksek kurulmasıyla kent görünümüne geçiş ve betonlaşma ile kendini göstermiştir.

“Evleri yüksek kurdular

Önlerinde uzun balkon

Sular aşağıda kaldı

Aşağıda kaldı ağaçlar” (Akın G. , Yüksek Evde Oturanın Türküsü, 2016)

Ağutlar ve Türküler kitabı Gülten Akın’ın türkü ve ağıt türleri üzerinden gidip aslında halk yaşamına, inanışlarına ve halk söyleyişlerine, efsanelerine de yer verdiği, alıntılama ve göndermelerinin çok olduğu kimi zaman dörtlük şeklini kullanarak başka biçimlerle harman yaptığı, bazı şiirlerinde de tapşırma denilen mahlasını son dörtükte kullanma geleneğini bu şiir kitabında sıklıkla ele almıştır, diyebiliriz. Kitabın son şiirinin adı *Son Deyiş*’tir. Akın, bu şiiri bir son söz olarak yazmış gibidir.

“İner yorgun bir çoban suları izleyerek

Durarak kuytularda

Yiğit çıkar dağları

Canındaki ateşten verir her gördüğüne

Bir kırmızı gül alır” (Akın G. , Son Deyiş, 2016)

3.1.1.6. İlahiler

Gülten Akın, *İlahiler* kitabını 1983 yılında yayımlamıştır. Bu şiir kitabında Akın, destanlar dönemindeki biz duygusundan uzaklaşıp yine kendi benine dönmüştür diyebiliriz. Tasavvuf halk edebiyatı türü olan ilahi; Allah aşkın dayanan, Allah'ı övmek ve ona yalvarmak amacıyla yazılmış şiirlerdir. Mûsikî ve makam usulleriyle bestelenen bu şiirlerde Allah sevgisi esas alınan temadır. (Uzun, "İlahi", 2000)⁹²

Gülten Akın'ın *İlahiler* kitabı bilinen ilahi formunun dışındadır. Kitapta yer alan şiirlerde siyasi düzene isyan eden, acı çeken ve yaşadıkları korkuları yüksek perdeden söyleyen bir o hava hâkimdir. Oğlunun o dönemde ceza alması Gülten Akın'ı diğer mahkumların anneleriyle yakınlaştırmıştır. Akın, hem ülkenin içinde bulunduğu durum için hem de oğlu için dertlenir. Yaşadığı bu acılar da dolayısıyla şiirlerine yansır. Annelik duygularıyla hareket eden Akın, şiirlerinde annelerin sesi olur. Her ne kadar bireysel olarak şiirini kaleme alsada yaşadığı acıların ortaklığı sebebiyle tüm annelerin duygularını şiiriyle yansıtmıştır. Gülten Akın, acıları yansıtmaya ve şiirlerinde acı dolu anlatımın olması sebebiyle bir okuru ile arasında geçen konuşmayı şöyle aktarır:

“Neden salt acı dolu şiirler yazıyorsunuz? Yaşamınızda hiç mutluluk yok mu? diye sordu Kıbrıs'ta bir okurum. Genç bir hanım.

Özellikle 78'den sonra yaşadıklarımızı ona nasıl anlatabilirdim? Ağır, çok ağır bir dönem. Kendimi kocaman bir cezaevinde gibi duyuyordum. Ana kimliğim de bastırıyordu. Saplantılı, inatçı.” (Oral, 1988)⁹³

İlahiler kitabının ilk şiiri *Bunalan Ozan İlahisi*, dörtlükler halinde ve 7'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şeklinden dolayı bu şiir klasik, bilinen formundadır. İlk iki dize dönem içerisinde bulunduğu durumu bizlere aktarır cinstendir.

“Darıdan ufağım da

Dünya sığar içime

Dünyalara sığamam

Sığamam oğul” (Akın G. , *Bunalan Ozan İlahisi*, 2016)

⁹² Mustafa Uzun, “İlahi”, *İslam Ansiklopedisi*, 22.Cilt, 64-68

⁹³ Zeynep Oral, “On insan bir yaşam”, *Milliyet Sanat*, 1 Ağustos 1988

Yaşadığı sıkıntılı günler, oğlunun ceza alması ve ülkenin genel durumu şâiri oldukça etkilemiştir. Hem bir şâir olarak hem bir anne olarak etkilenen Gülten Akın'da annelik duygusu ağır basmış ve şiirlerini annelik duygusuyla kaleme almıştır.

Şiirin son kısmında ozan kendi kendine seslenir, adını kullanmaz bu kez kendinden ozan diye bahseder ve bu evrede şiir yazmada ne kadar zorlandığını ve şiir yazamadığını belirtir.

“Ozanım düşe geldim

Dönüp uğraşa geldim.

Astım işlek kalemim

Yazamam oğul” (Akın G. , Bunalan Ozan İlahisi, 2016)

Dörtlüklerin sonu *Sığamam oğul/ Yaşamam Oğul/ Çözemem oğul/ Yazamam oğul* şeklinde oğul sözcüğünün tekrarıyla biter. Şiirin adı *Bunalan Ozan İlahisi* olduğu düşünülürse bunalan kişi aslında Gülten Akın'ın kendisidir diyebiliriz. Oğlunun yaşadığı sıkıntılı durumlar Gülten Akın'ın işleyen kalemini kullanamamasına neden olur. Bu durum, şiirle iç içe yaşayan Gülten Akın'ı daha da fazla üzmektedir.

Folklorik anlamda Gülten Akın'ın bu şiir kitabında çok ürün olmasa da tıpkı *Ağıtlar ve Türküler* kitabında *ağıt* ve *türkü* başlıklı şiirleri olduğu gibi bu kitapta da *ninni* ve *ilahi* başlıklı şiirleri mevcuttur.

Bunalan Ozan İlahisi dörtlükler halinde ve 7'li hece ölçüsü ile tasavvuf halk edebiyatı nazım şekli olan klasik ilahi formunda yazılmıştır. Yine bu klasik formda yazdığı bir diğer şiiri de *Irmağa Karşı İlahi* adlı şiiridir. Tüm bunların dışında kitapta *Sarı Gelin Türküsü*, *Asılanlar Kentine Ağıt*, *Bedrettin Koçaklaması*, *Yönetene Türkü* şeklinde yine halk şiiri türlerinin adını verdiği şiirleri vardır.

Alaz Toruna Ninni şiirinde yine yaşantısından yola çıkarak içinde gerçek hisleri barındıran bir şiirdir. Oğlunun hapiste olduğu dönemlerde yazılmış olan bu şiirde Alaz torun Gülten Akın'ın kendi torunudur. (Akın G. , Gülten Akın'ın Sesleri, 2004)⁹⁴

⁹⁴ Gülten Akın, “Gülten Akın'ın Sesleri”, *Şiirin ve Dilin Bilinci*, s.73, İstanbul, 2004

Torunu için yazılan bu şiir ninniye içerik olarak benzetilebilir çünkü şiirin içinde yer alan ögeler hayali, masalsı birtakım unsurlardır ve bu unsurlar bazı yerlerde tekrar eder.

“Balık yağar birazdan salıncağına

Bulut yağar birazdan salıncağına

(...)

Belki limon çiçeği, belki kaplumbağa

Uykulu ökseler çıkar cebinden

Sen onları topla.” (Akın G. , Alaz Toruna Ninni, 2016)

Şiirin son kısmında Gülten Akın, uzakta olan oğluna tekrar değinir ve oğlu ile torununu bağdaştırır. Dolayısıyla bahsedilen torun Alaz, Gülten Akın’ın hapiste olan oğlunun çocuğudur. Oğluna kavuşamasa da ondan ayrı kalsa da teselliği torununda arar ve şiirde torununa çağrıda bulunur.

“Al gel, ya da resminin arkasına

Çizdiğin çiçeği yolla

Üşüyoruz, yastığımız kar, yorganımız dondu

Oğul arı yaban arılara tutuklu, gelemes

Sen gel bizi kurtar.” (Akın G. , Alaz Toruna Ninni, 2016)

Oğlu bir şekilde yanlarına gelemediği için en azından torunlarının yanına gelmesini isteyen Akın, teselliği torununda arar. Bu sıkıntılı durumdan kurtuluşu Alaz’ın gelmesinde bulur.

İnanan İçin İlahi şiirinde ise inanç üzerinden adalet sorgulaması yapılır. Ömür boyu hak aramanın yerine sessiz kalmayı bizlere bir öğreti gibi sunmanın isyanını görürüz şiirde. İlk dizeden itibaren bizlere analarımızdan, evimizden öğretilen şey sıkıntıdan uzak durmak ve kendini gerçeklerden gizlemektir.

Ancak Gülten Akın esas olması gerekeni, kişinin kendini araması ve kendi iç hesaplaşmasını yapması olarak tanımlar.

“Ömrümüzün kilimine
Anamızın diliyle işlenen sözcükler
Çoğu kez şunlara benzer:
Acıları uzağında beklet
Elinde ipektan yelpaze
Uşul uşul, hoşgörüyle
Yaklaş kendine” (Akın G. , İnanan İçin İlâhî, 2016)

Öğüt verilen şey kişinin kendini kırmadan yaklaşmasıdır. Acı, dert gibi durumları daima uzağında tutmalı ve kendini bunlar için üzmemelidir kişi. Halk arasında öğretilen şey genellikle budur ve kimse gerçekleri bire bir görmek istemez. Gülten Akın içînse bu durum oldukça yanlıştır. Çünkü kişi kendi doğrularına ancak gerçek şekilde bakabilirse ulaşabilir.

Akın, yine aynı şiirde bunların değil tam tersine başka şeylerin yapılması gerektiğini savunur. Kişinin yüreğindekiyle hesaplaşması gerektiğini ve bunları yaparsa ancak o zaman huzura ereceğini dile getirir:

“Oysa
Kim harlandırıp yüreğinde ateşî
Kıyametini büyütmezse
Ve hesaplaşmazsa kendiyle
Ateşten kurtulmayacaktır.” (Akın G. , İnanan İçin İlâhî, 2016)

Gülten Akın’a göre kişi kendiyle hesaplaşmalı ve içindeki sıkıntıları görebilmelidir. Anne-babadan geleneksel olarak aktarılan kalıplaşmış düşünceler bırakılmalıdır. Eğer bunlar yapılmazsa sorunlar ötelendiği için içte var olan sıkıntı hiçbir zaman sonlanmayacak ve her zaman kendini diri tutacaktır. Esas bu durum kişiyi gerçeği görmekten daha çok yaralayacaktır.

Şiirin son kısmında dinsel motifler yine adalet temi üzerinden ilerler ve bu bölümde Hz. Yusuf kıssasına değinir:

“Kim doğruysa aramalı
Yusuf’u Kenan kuyusunda
Değilken Mısır’a sultan
Ey inanan
Sen ey inanan
Aracısız konuş kendinle” (Akın G. , İnanan İçin İlahi, 2016)

Kuran’da ve diğer kitaplarda da Hz. Yusuf’un başına gelen durumlar anlatılır. Kıssaya göre Hz. Yusuf, babası Hz. Yakup tarafından çok sevilmektedir ve bu durum zaten kardeşler arasında bir kıskançlığa yol açmışken Hz. Yusuf iki rüya görür ve bu rüyaları babasına anlatır. Rüyanın birinde Güneş, Ay ve on bir yıldız Hz. Yusuf’a secde eder. Rüyaları babasına anlatan Hz. Yusuf’u kardeşleri duyar ve Hz. Yusuf’u ortadan kaldırmak için plan yaparlar.

Bu plan sonucunda da Hz. Yusuf’u içinde su olmayan bir kuyuya atılır ve daha sonra bu kuyudan çıkarılarak satılır. Daha sonra Firavun’a getirilen Hz. Yusuf yıllar sonra Mısır’da devlet adamı konumuna getirilir. Saraydaki kadın Züleyha’nın iftiralarına karşı Hz. Yusuf’un doğruluğu ve dürüstlüğü ortaya çıkar. (Harman, Yûsuf, 2013)⁹⁵

Gülten Akın da şiirinde doğruluğun aranması ve dürüstlük gibi kavramlardan bahsettiği için Hz. Yusuf kıssasına değinmiş olabilir. Çünkü Hz. Yusuf esirken bile doğruluktan vazgeçmemiş ve en zor durumda bile doğruluğu savunmuştur.

Gülten Akın’ın da şiirde vermek istediği mesaj budur. Her ne olursa olsun insan kendine karşı dürüst olmalı ve doğruluğu savunmalıdır, fikrini şiirinde işlemiştir.

Eflatun İlahi, şiirinin son kısmında halk şiirindeki tapşırma geleneğini sürdürür ve son dizede adını kullanarak şiiri tamamlar:

“Gülten Akın acep gidişlerdesin
Acın dinlencede değil
Özlemin kanıyor

⁹⁵ Ömer Faruk Harman, “Yûsuf”, *İslam Ansiklopedisi*, 44.Cilt, s.1-5

Mülkün örselenmiş

Ürünün dağılmış

Hangi yaz seni nennileyebilir?” (Akın G. , Eflatun İlahi, 2016)

Halk şiirlerinde özellikle âşık tarzı edebiyatta kullanılan bu geleneğe Gülten Akın başka şiirlerinde de yer vermiştir. Bu şiirde özlem ve acı üzerine yoğunlaşmış ve hiçbir şeyin bu acıyı hafifletemeyeceği üzerinde durulmuştur. Hiçbir teselli şairin çekmiş olduğu derdi alıp götürmemektedir.

“*Bir İncekara Küçücük Oğlana İlahi*” şiirinde halk hikâyelerinde ve manzum şiirlerde olduğu gibi konuşma kısımlarına yer verilmiştir ve bu konuşma kısımları şiirin belirli yerlerinde tekrar etmiştir:

“ —Amca senin oğlun olmasın

Olursa, kıyamam, ölmesin” (Akın G. , Bir İncekara Küçücük Oğlana İlahi, 2016)

Şiirin bir bölümünde *Köroğlu Destanı*’na daha önceki şiirlerinde olduğu gibi değinir:

“Özlüyor ve dokuz yaşında

Tütüyor yaslı kara gözleri

Babası. Son görüşüydü

Köroğlusu darda Ayvaz

İmge doru ata bindi

Al at yedeğinde” (Akın G. , Bir İncekara Küçücük Oğlana İlahi, 2016)

Gülten Akın, Köroğlu ve Ayvaz arasındaki yakınlıktan yola çıkarak at ve renklerine de hatırlatmada bulunmuştur. At kahraman için önemlidir ve kahramanın yegane arkadaşıdır. Türklerde at ve kahraman dostluğu düşünüldüğünde akla Köroğlu ve Kır atı gelmektedir. At, dostluk ve kahramanlık anahtar sözcüklerine bakıldığında Akın’ın Köroğlu örneği çok yerinde bir tabir olarak düşünülebilir.

Irmağa Karşı İlahi şiiri Gülten Akın'ın tasavvuf halk edebiyatı türü olan ilahi tarzında yazdığı şiiridir. Şiir dörtlükler halinde 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır ve dize sonlarında ses benzerlikleri bulunur. İçerik olarak isyan duygusu ağır basar ve *Bunalan Ozan İlahisi* şiirinde olduğu gibi şiirin son kısmı “*ozan der*” şeklinde biter.

“Ozan der ırmak değilim

Ama bendimi seçmişim

İrmak bulduğunu akar

Gider dolanı dolanı” (Akın G. , *Irmağa Karşı İlahi*, 2016)

Kendisi ve ırmak arasında benzetme ve kıyasa giren Gülten Akın, kendi tarafını belirlediğini ve çekilen yöne değil kendi seçtiği ve inandığı yöne eğileceğini söz sanatlarıyla ifade eder.

Bedrettin Koçaklaması şiiri halk şiiri türlerinde koçaklamadan yola çıkarak yazılmış bir şiirdir. Koçaklama, koşma tarzı halk şiirinin içinde olan bir nazım türüdür. Yiğitliğin, kahramanlığın anlatıldığı şiirlerdir ve destanlara göre daha kısadır. Halk şiirinde bu türün en bilinen örneklerini ise Köroğlu ve Dadaloğlu vermiştir. (Sakaoğlu, 1986)⁹⁶ Şiirde Simavna Kadısı oğlu olarak bilinen Şeyh Bedrettin'den yola çıkarak adalet arama ve isyan duygusu üzerinden bir anlatım vardır. Şeyh Bedrettin, babasının mesleğinden dolayı Simavna Kadısı oğlu olarak anılmıştır. Osmanlı'da Fetret Devri'nden sonra kazaskerliğe getirilmiş ve siyasi hayatı bu şekilde başlamıştır ancak Şeyh Bedrettin birtakım siyasi ihtiraslardan dolayı arkasına da kendi tarafında olanları alarak bir isyan başlatır ve bu isyanın sonunda da idam edilir. Şeyh Bedrettin görüş olarak özel mülkiyet yerine her malın ve her şeyin eşit olması gerektiğini savunan biridir. (Dindar, 1992)⁹⁷

Bedrettin'in isyan duygusu şiire hâkimdir. *İlahiler* kitabı, Gülten Akın'ın oğlunun durumundan dolayı etkilenecek yazdığı şiirlerin toplamıdır. Şeyh Bedrettin de döneminde isyan ettiği için tarihsel bir bağ kurarak isyan duygusunu şekillendirmiştir. *Koçaklama* adını vermesi Gülten Akın'ın bu başkaldırıyı bir kahramanlık olarak görmesidir diyebiliriz.

⁹⁶ Saim Sakaoğlu, *Dadaloğlu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986

⁹⁷ Bilal Dindar, “Bedreddin Simâvî”, *İslam Ansiklopedisi*, 5.Cilt, 331-334, 1992

Bedrettin'in idam edilmesinden de bahsedilen bu şiire ağıt ismi verilmemiştir. Çünkü şiirde Bedrettin idam edilmiş olsa bile var olan fikir yaşamakta ve farklı zaman dilimlerinde farklı kişilerde ortaya çıkmaktadır. Ölüme götüren ipler ölür, kurşunlar etkisini kaybeder ancak isyan eden, davasında haklı olan ölümsüz kalır.

“Halk birikir cellat ölür

Zulum bir başına kalır

İp çürür, kurşun çözülür

Bedrettin yaşamakta” (Akın G. , Bedrettin Koçaklaması, 2016)

Akın'a göre Bedrettin ve savunduğu her şey ölümüne sebep olanları unutturur ancak kendisini unutturmaz. Son kısımda Gülten Akın, halk şiiri geleneğini devam ettirerek adını kullanıp tapşırma yaparak şiirini kendine söyleyiş şeklinde bitirmiştir:

“Onlar benlerinin kölesi oldular

Değiller

Bir kendi sözlerinin bile sahabı

Gülten çok dostu gördün

Kalsınlar sağlıcakla” (Akın G. , Bedrettin Koçaklaması, 2016)

Bu duruma karşı çıkmayanlar sözlerinin sahibi olamayıp kendi ben duygularının ve çıkarlarının esiri olmuşlardır. Gülten Akın bu düşünceye karşı çıkar. Kitabın son şiiri Taş İlâhi, ironik bir dille yazılmış diyebiliriz. Şiirin girişinde bir not bulunur: “*Şaka makamında.*”

Hem şiirin adının Taş İlâhi olması hem de şiirde “*Şaka makamında*” şeklinde bir ibare bulunması halk şiirindeki koşma türünün alt başlıklarından olan taşlama şiirleri hatırlatır.

Taşlama nazım türünde hicivli ve alay sanatlı bir söyleyiş vardır. Genellikle haksız durumlar mizahi yollarla eleştirilir. (Artun, 2001)⁹⁸

⁹⁸, Erman Artun, “Taşlama”, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, s.99-100, Ankara, 2001

Taş İlahi'de şiirimizde ve müziğimizde eskiden olduğu gibi divan şiiri ve Türk sanat müziğinin ağır basması gerektiğini savunan dizelerle başlar:

“Musikimiz ten neni ten nen

Şiirimizse deveye binmeli yeniden” (Akın G. , Taş İlahi, 2016)

Şiirin deveye binmesinden kastedilen divan şiirinde kullanılan aruz ölçüsüdür. Aruz ölçüsü için develerin yürüyüşünden ortaya çıktığına dair görüşler vardır. Aruzun kelime anlamı olarak da pek çok görüş vardır. Bazı anlamları şu şekildedir: Yön, cihet, taraf, yan, bölge; Mekke, Medine ve etrafı; daracık dağ yolu; bulut; serkeş deve; çadırın orta direği gibi tanımlar aruzun en başta gelen anlamlarıdır (Çetin, 1991)⁹⁹

Gülten Akın esasen şiirde hem bu eski şiir tarzını hem de birtakım alışkanlıkları eleştirmiştir. Taşlama türünü çağrıştırmak için de bu ismi seçmiş diyebiliriz.

Gülten Akın'ın *İlahiler* kitabında şiirlerine ilahi, ağıt, koçaklama, ninni ve türkü adlarını vermiştir. Bu isimleri sebebiyle şiirlerin içeriği çok fazla folklorik olmasa da isimlerinden dolayı kıyas yapmak adını halk şiiri türlerinden olan karşılıklarıyla beraber ele alınmıştır. Bilinen halk şiiri formuna çok yaklaşılsa da bazı şiirlerinde bu şekli de kullanır. Şiirlerin genel durumu halk şiirin türü adında ancak içerik olarak daha modernize ve yer yer de bilinenin aksidir. *İlahiler*, bilinen anlamıyla ele alınmamış isyancı bir duyguyla bezenmiştir.

Ele alınan şiirlerin dışında kitapta yer alan *Gül İçin İlahi*, *Eller İlahisi*, *Demirle Pas Arasında İlahi*, *Acılar İçin İlahi*, *Atriyo İlahi*, *Behçet İçin İlahi*, *Sarı Gelin Türküsü*, *Varı Sevdası Olana İlahi*, *Asılanlar Kentine Ağıt*, *Susanlar İçin İlahi*, *Ansızın Gelen İçin İlahi*, *Dereye İlahi*, *Korku İçin İlahi*, *Karşıkorku İçin İlahi*, *Yönetene Türkü*, *Genco İçin İlahi*, *Bir Eski İstanbullu Ağzından İlahi* adlı şiirler de vardır. Ancak bu şiirlerde folklorik öğeden ziyade siyasi unsurlar ağır basmakta olduğu için tek tek incelenmemiştir.

⁹⁹ Nihad M. Çetin, “Arûz”, *İslam Ansiklopedisi*, 3.Cilt, s.424-437, 1991

3.1.1.7. Diğer Şiirler

Gülten Akın'ın şiirlerinde folklorik unsurları incelerken ilk dönem şiirlerinden itibaren kitapları sırasıyla incelenmiştir. Destan döneminden sonra yaşının da ilerlemiş olmasıyla beraber Gülten Akın şiir tarzında değişime gitmiştir diyebiliriz. Yaşlılığın getirmiş olduğu tecrübe şâirin hayatı tüm yönleriyle gözden geçirmesini sağlar. İlk dönem gençliğin vermiş olduğu hayat dolu heyecan duygusu şiirlerinde kendini gösterir. Akın'ın en karamsar şiirlerinde dahi umut daima kendini hissettirir. Son dönem şiirlerinde daha çok geriye dönük hatırlamaların ve hatıraların yer aldığını görürüz. Gençliğe ve eskiye özlem duygusu şiirde ağır basan duygular olmasa da kelimelere gizlenmiş olarak bu duyguları hissederiz. Şiirin öznesi çoğu zaman ölümü bekler. Gülten Akın'ın bu döneminde ölüm ve umutsuzluk temaları üzerinden şiir yazmasının sebebi olarak yaşantısını örnek verebiliriz. Çünkü Gülten Akın, hayatının hiçbir döneminde yaşamdan uzaklaşmamış ve her zaman şiirine yaşamını aktarmıştır.

“Şiir yaşamdan çıkar. Bu yaşam kişisel yaşamdır, diyemiyorum. Çünkü, toplumla kuşatılmış kişiliklerimizin, toplumdan yalıtılmış ürünler vereceğine inanmıyorum.” (Akın G. , Halkın Damarına Bağlanan Şiir, 1996)¹⁰⁰

Halktan hiçbir zaman kopmayan şâir, son şiirlerinde daha kısa ve özlü şiirlere yer vermiştir. Bu dönem kitapları arasında *Sevda Kalıcıdır*, *Sonra İşte Yaşlandım*, *Sessiz Arka Bahçeler*, *Uzak Bir Kıyıda*, *Kuş Uçsa Gölge Kalır*, *Beni Sorarsan* adlı kitapları yer alır. Kitapların tamamı incelendiğinde folklorik unsurların diğer kitaplarına oranla bu kitaplarda yok denecek kadar az olduğu görülür. İncelenen kitaplardaki bazı şiirlerde birkaç folklorik esintiye rastlanır. *Sevda Kalıcıdır* adlı şiir kitabındaki *Ters Çingene* adlı şiirde folklor ögesi ağır basmaz. Şiirde hiçbir yere ait olamayan beden ruhunu kuş misali özgür bırakmıştır. Şiirde yaratılmış olan her şeyde yaratıcının izi görülür. Şiirin son kısmında Hallac ve Nesimi adlı şâirler hatırlatılır.

“Hallac kendim, Nesimiyim, öyle inandım ki

Tenimin dışına çıktım.” (Akın G. , Ters Çingene, 2016)

¹⁰⁰ Gülten Akın, “Halkın Damarına Bağlanan Şiir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.59, YKY, İstanbul, 1996

Hallac-ı Mansur, tasavvufun gelişmesine katkı sağlamış mistik bir şâir olarak bilinmektedir. Enelhak (ben Hakk'ım) sözünü söylemesiyle büyük tepki toplamıştır. Tasavvufla ilgili kişiler içinse bu durum Hallac-ı Mansur'un Allah'ın bir parçası olduğunu göstermek için söylediği bir söz olarak alınmıştır. (Uludağ, 1997)¹⁰¹

Nesimi ise yine Hallac-ı Mansur gibi yanlış anlaşılan şâirlerdendir. Nesimi'nin Allah'ın insan yüzüne yansımaları şeklindeki düşünceleri yanlış anlaşılmış ve tepki toplamıştır. (Bilgin, 2007)¹⁰²

Gülten Akın da şiirinde yaşının da verdiği olgunlukla bu düşünceye yanaşır ve teninin dışına çıktığını, ruhen farklı bir boyuta geçtiğini bu şiirle bizlere anlatır.

Sevda Kalıcıdır adlı şiir kitabında *İstanbul-Su İlâhi* adlı şiir, ilâhi adını taşıyan ancak içerik olarak klasik ilâhi formunda olmayan bir şiirdir. Allah sevgisi ya da Allah'a olan sevgiyi yakarış biçiminde anlatmak gibi bir durum yoktur. Şiirde ömrün geçişine ve ölümün yaklaşmasına ilâhi söylenir.

“Ömrüm ömrüm diye sızlanan

Gençliği dağlarda örselenmiş gibi

Çiğsi martı, öfkeli karabasan

(...)

Nasıl çıkar bu suskun dağınıklıktan

Atılınca menzilini bulmaya

Bir uslu taş, bir pahalı söz

Ölümün gölgesi düşmüş şiirlerimizle” (Akın G. , İstanbul-Su İlâhi, 2016)

Sevda Kalıcıdır adlı kitabında *Gün Alnacında* adlı şiirde de folklorik öğeler vardır. Şiir dördlüklerden oluşur. Her dördlüğün birinci ve üçüncü dizesi 6+5=11’li hece ölçüsüyle yazılırken dizelerde durak kısmından sonraki sözler bir alt dizelerde nakarat gibi tekrar eder. Her dördlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri bu şekilde tekrar dizeleridir.

¹⁰¹ Süleyman Uludağ, “Hallac-ı Mansur”, *İslam Ansiklopedisi*, 15.Cilt, s.377-381, 1997

¹⁰² A. Azmi Bilgin, “Nesîmî”, *İslam Ansiklopedisi*, 33.Cilt, s.5-6, 2007

“Ulubat üstünde bir allı kayık

Bir allı kayık

Görünüp yitiyor bir alageyik

Bir alageyik” (Akın G. , Gün Alnacında, 2016)

Alageyik avlamanın uğursuzluk getirdiği halk arasında dolanan bir efsanedir. Hatta alageyik avcıyı av haline getirmek ve kendini yakalatmamak için bir görünür bir gözden kaybolur. (Kemal, Alageyik Efsanesi, Ekim 2013)

Sevda Kalıcıdır adlı kitabından sonraki eseri *Sonra İşte Yaşlandım* adlı kitabıdır. Bu kitaptaki şiirlerin çoğu kısa şiirlerden oluşmaktadır. Kitapta yer alan her kısa şiir aslında özlü söz formundadır diyebiliriz çünkü bu şiirler, kısa olmasına rağmen anlam olarak çok yoğundur ve okunduğunda insanı derinden etkiler, buram buram hayat tecrübesi kokar.

Kitabın ilk şiirlerinden biri *Ayrıntılar İlahisi*'dir. Bu şiirde Gülten Akın'ın bilgeliği ve tecrübesi hem eleştirel yolla hem yaşanmışlıkların aktarımıyla anlatılır. Şiirde bölümlerin son sözleri “*aldım, usandım, sandım ve kandım*” şeklinde birbirleriyle kafiyeli şekilde yazılmıştır. Mizahi ve eleştirel yönlü şiirlerini genellikle ilahi adı altında yazan Gülten Akın, bu şiirde de insanların sahteliğinde, gerçek yüzlerini gizlemelerinden ve toplumun isteğine göre yaşamış olmaktan şikâyetçidir.

“Bağırmalıyım, çılgılığım kıştan ilkyaza değmeli

A yasak, hayır korkulu, evetten usandım” (Akın G. , Ayrıntılar İlahisi, 2016)

Şiirin üçüncü bölümünde Akın, Leyla ve Mecnun'dan bahseder ancak Leyla ve Mecnun'un yaşadığı aşk ve onların karakter yapısında olan insanlar da günümüzde sahteleşmiş, yok olmuşlardır. Onun için herkes gerçek yüzünü bir maske ardına saklamış gibidir.

“Mecnun masaldan atılmış –tele şov-

Milyonla kopyeye bölünmüş Leyli

Suretler ne gülümseyiş ne sır ne şaka

Sandım ki gülümser maskeleri

Suretler sandım.” (Akın G. , Ayrıntılar İlahisi, 2016)

Şiirin son bölümünde de yine halk şiiri geleneğinden yararlanarak kendi adını son dizede geçirmiştir ve bu yöntemle halk şiiri içeriğini değil, yaşadığı dönemin yozlaşmış insan ilişkilerine ilahi adı altında gönderme yapmıştır.

“Durur muydum bu gömütlükte neyim var

Tuhaf dedi çılgınca tuhaf

Ayrıntılar, paslı sürgüler, yosunlu taşlar

Ya altındakiler ardındakiler

Gültene kandım” (Akın G. , Ayrıntılar İlahisi, 2016)

Sonra İşte Yaşlandım adlı şiir kitabında *Masal* adını verdiği şiiri dönemi eleştiren günceli konu alan bir masaldır. Dünyanın para odaklı yaşamasından ve insani değerleri hiçe sayıp toplumun üretmekten uzak ancak tüketmeye odaklı yaşadığı hayattan rahatsızlık duyulmaktadır.

“Çürük dişler, üretilmiş sahte şeyler

Seç beğen al harca tüket kullan

(...)

Uçup gidiyor

Azarlar sitemler çağrılar hoşgörüler

Artplanda

Ayağını beyaza boyayan kurt

Ve dolara endeksli efendiler” (Akın G. , Masal, 2016)

Sessiz Arka Bahçeler adlı şiir kitabı, Gülten Akın’ın hayatında arka bahçelerine çekilmiş olduğu bir dönemin ürünüdür. Daha dingin ve daha düşünceli şiirler yazdığı bu evrede artık hayatı tam anlamıyla yaşamış ve hayatın tüm kuyularını, çıkmazlarını ve enginlerini öğrenmiştir. Gülten Akın için şimdi sıra, bu hayatın tecrübelerini kaleminin gücüyle insanlara aktarmaktır. Kitapta yer alan *Leyla*, *Siklamen İlahi* ve *Anneler İlahisi* folklor öğeleri bakımından yoğunluklu şiirlerdir.

Leyla adlı şiir, kitabın ilk şiiridir. Özlü söz formunda yazılan bu şiir kısa ancak derin anlamlıdır. Gülten Akın, *Sonra İşte Yaşlandım* adlı kitabında yer alan *Ayrıntılar İlahisi*’nde Leyla ile Mecnun’a güncel ve eleştirel anlamda değinmiştir ancak *Leyla* şiiri eleştirel olsa duygusal yönü daha ağır basan bir şiirdir.

“Sen Leyla değilsin, dedi Mecnun

Kavuştugu andı

Çıldırılmış sanıldı.” (Akın G. , Leyla, 2016)

Leyla ve Mecnun hikâyesi Doğu edebiyatının çok ünlü bir aşk hikâyesidir. Tüm zamanların en bilinen ve şâirler tarafından en çok işlenen aşk konularından biri olmuştur. Leyla ve Mecnun birbirini çok sever ancak evlenmelerine müsaade edilmez. Birçok varyantı bulunan hikâyenin sonu en bilineni Leyla’nın başkasıyla evlendirilip Mecnun’un çöle düşmesi ile başlar ve Leyla’nın Mecnunu bulduktan sonra bu aşkın ilahi aşka dönüşüp Mecnun’un Leyla’dan vazgeçmesi ile noktalınır. Eserde beşeri aşktan ilahi bir aşka geçiş anlatıldığı için eser, tasavvufi birtakım özellikleri de içinde barındırır. (Yazıcı, 2003)¹⁰³

¹⁰³ Tahsin Yazıcı, “Leylâ ve Mecnûn”, *İslam Ansiklopedisi*, 27.Cilt, s.160, 2003

Gülten Akın da *Leyla* şiirinde Mecnun ile Leyla'nın kavuşmasından ancak daha sonra bu aşkın beşeriyetten uzaklaşıp ilahileştiğinden bahseder. Mecnun için Leyla, o sevdiği eski Leyla değildir. Artık Mecnun Leyla'yı farklı biri olarak görür, aradığı Leyla o değildir. Aradığı Allah aşkıdır, bu aşkta Mecnun'un gözüne Leyla ile görünmemektedir. Hem halk hikâyesi anlatımından dolayı hem de tasavvufî yönde ilahî aşkı anlatmasından dolayı Gülten Akın'ın *Leyla* şiiri folklorik öge bakımından zengin bir şiirdir.

Kitapta yer alan *Siklamen İlahi* adlı şiirde Gülten Akın, yaşadığı hayatın güzelliklerle karşılaştığı evresine değinir. Bu dönem yalnızlığını giderdiği ve çoğaldığı bir dönemdir. Her ne kadar sevince ve huzura ülke şartları hazır değilse de Gülten Akın mutluluğa ulaşmıştır ancak bu mutluluğunu bağıra çağıra değil de sessizce yaşar. Halkının gülmediği bir dünyada bireysel gülüşünü haykırmayı kendi yapısına ve çağına uygun bulmaz.

“İttim kapıyı girdim içeri, cesurca ya da aptalca

O ve çocuklardı dünya

Yalnızlığım yitti.

(...)

Acıdan bir ayla ortasında

Açmaya korkulan mutluluklar, gizli keyifler

Girdi hayatıma” (Akın G. , *Siklamen İlahi*, 2016)

Sessiz Arka Bahçeler adlı kitabında yer alan *Anneler İlahisi* annelik duygusunun ön planda olduğu, Gülten Akın için önemli olan duygulardan biri olan anneliği önemseyen ve konu edinen bir şiirdir. Şiirde yine insan ilişkilerinin yozlaşması ve vurdumduymazlık ele alınır. Annelerin her ne olursa olsun koşulsuz sevgi sunan varlıklar olduğu şiirde vurgulanan önemli bir duygudur.

“Kimin hayatı kimin umrunda

Oysa sarmalandın, paylaşıldın

Ortasında sen gibi bir kalabalığın

(...)

Anneler olmasa kim kimi severdi

Saklı tutun o insanı insana bağlayan güvenci” (Akın G. , Anneler İlahisi, 2016)

Aynı kitapta yer alan *Şehrazad* adlı şiirde *Binbir Gece Masalları*’na hatırlatma yapılmıştır. Gülten Akın, şiirin son bölümünde halk şiiri geleneğinden küçük bir imza (tapşırma, isim kullanma) ile şiirini bitirir.

“Şehrazad o binbir kara geceden

Ulaştı masalsı aydınlığa

(...)

Sardın sarmaladın elde kalanı

Bitimsiz geceye sakladın

Şimdi hepsi düştü

Gülten gizde kaldın” (Akın G. , Şehrazad, 2016)

Doğu edebiyatının bilinen en önemli masallarından olan Binbir Gece Masalları çerçeve ve içinde yer alan çok sayıda iç metinden oluşan masallar dizisidir. Bu masalın baş kahramanı Şehrazad, ihanete uğrayan hükümdarı aldığı karardan vazgesmesini sağlayan, çözüm üretici bir karakter olarak karşımıza çıkar. Hükümdar Şahzaman kardeşi Şehriyar’ı görmeye giderken bir anda saraya dönmüş ve karısının ihaneti ile karşılaşmıştır. Şehriyar ve Şahzaman bir gün beraber dolaşırken bir kadının kocasına ihanet edişine tanık olurlar ve Şehriyar saraya gelip karısını öldürür. Şehriyar bu vakitten sonra her gün bir kadınla evlenip kadınları ertesi gün öldürmeye başlar. En sonunda Şehrazad ile evlenir ancak Şehrazad bu duruma bir son verme isteğindedir. Şehrazad her gün saray hükümdarına bir masal anlatır ve en heyecanlı yerinde masalı anlatmayı keser.

Bu bin bir gece devam eder ve bin bir gecenin sonunda hükümdar, Şehrazad'ın zekasına ve yeteneğine saygısından onu öldürmekten vazgeçer. (Ulutürk, 1992)¹⁰⁴

Kuş Uçsa Gölge Kalır adlı kitabında yer alan ve içinde folklorik öge barındıran bir diğer şiir ise *Güvercin Ağdı*'dır. Bu şiirde güvercinin yok oluşuna duyulan üzüntü ağıt adıyla şiirleştirilmiştir. Şiirde güvercin kuşunun seçilmesinin sebebi, güvercinin barış sembolü olarak bilinmesi olabilir.

Hız. Nuh peygamberin gemisindeki güvercini geminin dışına gönderdiğinde aradan yıllar geçer ve güvercin ağzında zeytin dalı ile beraber gelir. (Özdemir D. D., 2016)¹⁰⁵ Zeytin dalı ve güvercin ise bilinen bu rivayetlerin ışığında günümüzde dahi barış simgesi olarak kullanılmaktadır.

“O yoktu tek

Uzun boynundan bilirdik

Kanat seslerinden

(...)

Her şey yerli yerindeydi

Tek oydu eksilen” (Akın G. , Güvercin Ağdı, 2016)

Gülten Akın'ın eksikliğini duyduğu sadece bir güvercin değil aynı zamanda barış duygusudur.

Gülten Akın'ın son kitabı *Beni Sorarsan*'da *Sessiz Arka Bahçeler* adlı şiir kitabında olduğu gibi Leylâ adlı bir şiiri vardır. Bu şiirde de Leyla ve Mecnun hikâyesi konu alınarak şiir oluşturulmuştur. Şiirde Leyla ve Mecnun'un aşkının boyut değiştirmesinden, dünyadaki beşeri aşktan ilahi bir aşka geçişinden bahsedilir. Mecnun, Leyla'yı esas Leyla olmadığı için reddeder ancak Leyla, Mecnun'a bu reddi yapamaz çünkü esas olan aşkı arayan, hikâyeye göre Leyla değil Mecnun'dur.

¹⁰⁴ Veli Ulutürk, “Binbir Gece”, *İslam Ansiklopedisi*, 6.Cilt, s.180-181, 1992

¹⁰⁵ Doç. Dr. Mehmet Nadir Özdemir, “İslâm Tarihi Açısından Nuh Tufanı'na Farklı Bir Yaklaşım”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, s.565, 2016

“Sen Leyla değilsin, diyebilir Mecnun

Susar Leyla ölümüne

Sen Mecnun değilsin diyemez

Çün sözden düşmüştür.” (Akın G. , Leylâ, 2016)

Gülten Akın’ın şiirleri genel olarak ele alındığında toplumsal dönemi ve destan yazdığı dönemde folklordan sıklıkla yararlandığını ve geri kalan ilk dönem bireysel ve son dönem bilgelik ve yaşam tecrübeli şiirlerinde de yer yer folklorik özelliklere rastlandığını söyleyebiliriz.

3.3.2. Gülten Akın'ın Şiirlerinde Destansılık

3.3.2.1. Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, Gülten Akın'ın ilk destanıdır. Bu eser, 1972 yılında yayımlanmış ve TRT Ödülü'ne layık görülmüştür. Akın'ın yazmış olduğu bu ilk destanda Kurtuluş Savaşı yıllarında Maraş halkının vermiş olduğu mücadele Maraş'ın tarihinden başlayarak bir anlatım yoluyla aktarılmış ve bir kahraman üzerinden destan şekillendirilmiştir. Destanın kahramanı Ökkeş'tir. Ökkeş aslında tüm Maraş halkını temsil eden bir kişi olarak destanda karşımıza çıkar. Gülten Akın'ın Maraş'ın Destanı'nı yazmasındaki en büyük etken bir dönem Maraş'ta yaşaması ve o yörenin insanını yakından çok iyi şekilde gözlemleyip tanımış olması olarak düşünülebilir.

Gülten Akın'ın Maraş'a gelmeden önce de Kurtuluş Savaşı'nı konu alan destan yazma isteği içinde vardır ama bir türlü kendini hazır hissedemez. Kurtuluş Savaşı'nın destanını yazmak onun için hem onur verici bir çalışma hem de zorlu bir yolculuktur. Çağdaş şiirde Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Nâzım Hikmet Ran gibi şâirlerin Kurtuluş Savaşı üzerine yazmış oldukları destanları Gülten Akın için birer örnek teşkil etmiştir. Gülten Akın, içinde olan bu destan yazma isteği ile ne zaman ki yolu Maraş'a düşmüş, işte o zaman destan yazmak için kalemini kınından çıkarmıştır. Maraş'ta o dönem yaşıyor olması destan yazması için önüne gelen bir fırsat olarak görülebilir. Gülten Akın, bu dönemdeki destan yazma isteğini ve düşüncelerini şu şekilde aktarır:

“1970’li yılların başında bir görevli ailesi olarak Maraş yaşamına katılmıştık. Kurtuluş Savaşı’mızın şiirine girmeyi yıllar öncesinden düşünüyordum. Düşünüyordum ama doğrusu kendimi yazmaya hazır bulamıyordum bir türlü. Bir konu üstüne pek çok bilginiz olabilir; bütün duyarlılığınız, coşkunuz onun üstünde olabilir. Üstelik Kurtuluş Savaşı vermiş bir ulusun ozanı olarak onu şiirde kalıcı kılmaya görevli de sayarsınız kendinizi. Ama yetmeyebilir bütün bunlar.” (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)¹⁰⁶

Kurtuluş Savaşı'nı yaşamış ve bu savaşta mücadele etmiş bir milletin ozanı olarak kendini destan yazmaya borçlu gören Gülten Akın destan yazmak için tüm bunların yetmeyeceğinin de farkındadır.

¹⁰⁶ Gülten Akın, “Yaşam ve Şiir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.31, YKY, İstanbul, 1996

Bu destanı yazmak onun için en büyük kıvanç kaynağıdır ancak bu büyük zaferin heybeti de kalemi üzerinde tatlı bir baskı yaratmaktadır.

Gülten Akın, Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'nı yazma evresinde hem büyük bir araştırma yapar hem de o dönem Maraş'ta yaşadığı için yöre insanından ve orada yaşayan gâzilerden birinci ağızdan savaş hikâyelerini dinler ve tüm bu elde ettiği bilgileri derleyip kendine kaynak eder.

Akın'ın bu destanı yazarken başvurduğu en büyük öğretisi folklor ve halk şiiridir. Doğup büyüdüğü coğrafya sayesinde folkloru iyi bilen şâir, folklorun bütün yansımalarını şiirine aktarmaya çalışır. Savaştan yana olmayan, insanı sevgisini ve barışı kendine hayat amacı edinen Akın'ın bu savaş destanını yazması savaşı savunmasından dolayı değil ulusun kendi hakkını savunmasını desteklemesindendir. Gülten Akın, destanın yazılışında izlediği yolları adım adım anlatır:

“Maraş direnişi bilinir ki Kurtuluş Savaşı'mızın ilk direnişi, ilk yengisidir. ‘Bozmak için düşmanın yuvasını/ Bazen kendi evlerini yakarak...

Orda oturmaya başladıktan kısa bir süre sonra ilk gereçleri toplamaya başladım. Toplamamak elimde değildi. Kimle konuşulsa söz dönüp dolaşıp oraya geliyordu. Tıpkı Erzincan'da hâlâ birçok evde ‘büyük deprem’in sözü edildiği gibi. Kurtuluş Savaşı'mızın yiğit gazilerinden yaşayanlar vardı. Onlardan biri komşumuzdu. Konuşuyorduk. Doyulmaz söyleşilerimiz oldu. Notlar aldım. Öykülerin yaşayan izlerini sordum. Savaşın gezdiği yerleri ben de ev ev, sokak sokak gezip gördüm.” (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)¹⁰⁷

Halkın yaşadığı ve göğüs gerdiği bu mücadele; üzerinden yıllar geçse de her zaman anlatılacak olan, tazeliğini korumuş bir tarihi gerçeklik aynı zamanda bir halk anlatısı olarak karşımıza çıkar. Destanının dili halkın hâkim olduğu ve ön planda tutulduğu bir olay anlatıldığı için halk dilinin sadeliğinde yazıya aktarılmıştır. Gülten Akın da hem Anadolu'da doğup büyüdüğü için hem de bir dönem Maraş'ta yaşadığı için bu dili çok iyi bilmekte ve eserine yansıtmaktadır.

¹⁰⁷ Gülten Akın, “Yaşam ve Şiir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.32, YKY, İstanbul, 1996

“Peki dil kaynağı?

Dadaloğlu’nun ‘Kalktı göç eyledi Avşar illeri’ dediğinde Çukurova, Antep, Maraş yöresinde Bozok yaylasına ‘İşkân’ olmuşların taşıdığı dil, benim doğum yerim Yozgat’ta da konuşuluyordu. Bu ağzı iyi tanırdım. Sorun yoktu. Oturup zamandiziye de gözeterek yazdım Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı’nı. Başarılı mıydım? Bu ayrı bir konu. Ama yazma yöntemimin doğruluğuna şimdi de inanıyorum.” (Akın G. , "Yaşam ve Şiir", 1996)¹⁰⁸

Dil kullanımı ve destanı tarihi olay kapsamında aktarım şeklinin başarılı olduğunu düşünen Gülten Akın, destanın genel anlamda başarılı bulunup bulunmayacağını okuyucunun takdirine bırakır.

Gülten Akın, destanın giriş kısmında Maraş yöresinin oluşumundan, tarihi adından, destanın içeriğinden bahsederek şiirine başlar. Maraş’ı ve Maraşlı insanları kahramanlıkları ve cesaretleri yönüyle ele alıp tanıtır.

“Bir Komogenim ben, dikbaşı ve mağrur

Bin kez başkaldırdım Doğu Roma’ya

Sonra Türkmen oldum Afşar boyundan

Moğol önünden kaçtım

Kaçtım Maraş’a düştüm” (Akın G. , Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, Giriş, 2016)

Şiirin ilk dizesinde Komagen’den bahsedilir. Komagen eski çağ dönemlerinde bir krallığın adıdır ve bugünkü Adıyaman yöresindeki bir krallığın eski adı olarak bilinir. Komagene, Yunanca “genler topluluğu” anlamına gelmektedir. Batı ve Doğu kültürünün birleştiği bir kültür olarak bilinen bir krallıktır. (Müdürlüğü)¹⁰⁹

Maraş’a gelişi ve buranın yerli halkının oluşmasından itibaren şiiri tarihi seyir içerisinde ele alır. Moğol istilaları ve Anadolu’ya Türklerin yerleşmesi ile ilgili örnekler verir. Daha sonra Maraş halkının ve yiğitlerinin özelliklerini ele alır ve cesaretleri üzerine vurgu yapar, halkın yaşayışından ve alışkanlıklarından örnekler verir böylece folklordan yararlanmış olur.

¹⁰⁸ Gülten Akın, “Yaşam ve Şiir”, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, s.32, YKY, İstanbul, 1996

¹⁰⁹ Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, “Nemrut”, www.tanitma.gov.tr

“Adamın su gibi akanıdır Maraşlı

Biberde çeltikte pamukta elleri

Sim işler, oyma yapar, edik diker gibidir

Sinsin oynar, halay çeker, diz kırar gibidir” (Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı)

Gülten Akın, şiirin bu bölümünde Maraş halkının tarlada çalışmasından, yaptıkları el işlerinden ve oynadıkları oyunlardan bahseder. Destanın girişi olarak yazılan bu bölümde Maraşlı giyimiyle, yaptığı işlerle, görüntüsüyle, oyunları ile kısacası her yönüyle şâir tarafından ele alınıp destana aktarılır.

“Giyinip çarşıya varırken

Kara şalvar ak işlik” (Akın G. , Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, 22 Şubat 1919, 2016)

Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda Osmanlı Devleti ile imzalanan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması’na göre Anadolu’nun pek çok yeri gibi Maraş da işgal edilmiştir. Maraş önce İngilizler tarafından 23 Şubat 1919 tarihinde işgal edilmiştir. (Kesenceli, 2012)¹¹⁰

Gülten Akın girişteki Maraş ve Maraş insanını tanıttıktan sonra *22 Şubat 1919* başlıklı şiirine başlar.

“Akdeniz’den kopan bir akça bulut

Varıp parçalandı Maraş üstünde

Nemi bana kaldı

Antep’ten kopan İngiliz

Narlı’yı geçip yürüdü

Gamı beni aldı.

Ben bu nemi taşıyamam.” (Akın G. , Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, 22 Şubat 1919, 2016)

¹¹⁰ Resul Kesenceli, “Kurtuluş Savaşı’nda Maraş Savunması”, *Somuncubaba dergisi*, S.136, s.53-54, 2012

Maraş halkının düşmana karşı tüm zorluğa rağmen karşı gelmesi ve toprağı için canı uğruna savaş vermesi, destan diliyle aktarılmıştır. Toplumu derinden etkileyen bir olayın anlatılması sebebiyle destan formunun konu olarak sınırları içindedir. Halkı derinden etkileyen bu olayı araştırıp derleyen şâir bu yönüyle yapay bir destan türüne örnek vermiştir.

“Nem bana yakışır, gam sana

Nemi bana ver

Taşsın yatağımdan suyum

Alıp gidemezsem üstümdeki köprüyü

Alıp gidemezsem

Sen al gamını

Çal köprüye, yıkılsın

Geçit verme İngiliz’e

Ne köprü kalsın ne gam.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 22 Şubat 1919, 2016)

Maraş'ın destan kahramanı Ökkeş, şiirin bu bölümünden itibaren devreye girer ve yapmış olduğu kahramanlık anlatılır. Ökkeş tüm sıkıntısını, Maraş'ın işgal altına alınıp yıkılmaya başladığı zaman gördükleriyle iyice bilemiş ve Maraş'ı savunmaya yemin etmiştir:

“Ökkeş, bir kocaman davul yaptı gamını

Çaldı Türk'e Türkmen'e

Yer gök adama kesti

Aksu köprüsünü alıp attılar

O zaman Ökkeş'in yüreği

Büyüdü dağlar kadar

Kaynadı kazan gibi

Maraş'a bir tek gâvur

Sokmamaya ant içti

Ant içti, ola ki girerse

Ölesiye vuruşmaya.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 22 Şubat 1919, 2016)

Bu bölümden sonra Maraş'ın coğrafi özelliklerinden ve konumundan, Maraş halkının ekonomisinden, fakirliğinden ve tarihi medeniyetlerden yansımalarına yer verir.

“Hitit'i, Asur'u, Roma'yı geçip

Arap'ı, Selçuklu'yu, Osmanlı'yı yaşamışlardır.

O yüzden heykelleri

Hitit başlı, Arî burunlu

Roma sakallıdır.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 22 Şubat 1919, 2016)

Maraş'ın tarihindeki kültür yansımalarından bahseden bu kısımda Doğu-Batı kültürünün birleştiği özellikler ve yıllar içerisinde bu bölgeye hâkim olmuş medeniyetlere gönderme yapılır. Heykeller Nemrut heykelleri ve bu bölgedeki Komagene Krallığını hatırlatır.

Farklı topluluklardan oluşan ve farklı inançlara sahip olan Komagene halkının kralı yaşayan topluluklar arasındaki birliği sağlamak ve tanrıyla olan bağın kuvvetlenmesi için çeşitli tapınaklar ve heykeller yaptırmıştır. (Müdürlüğü)¹¹¹

Bunun dışında şiirde Asurlulardan bahsedilmesi Maraş'ın adı ile ilgili bilinen en eski ve önemli kaynakların Asurlular dönemine ait olmasından dolayıdır. Asurlularda 8.yüzyılın sonuna kadar hüküm süren kralların her yıl Anadolu'ya yaptıkları seferlerden bahseden yıllıkların Gurgum Krallığı ve bu krallığın başkenti Markas veya Markasi'den bahsedilmiştir.

Maraş adının Hititlerden geldiği de Asur kaynakları arasında bulunmaktadır. Bir dönem Maraş, Roma İmparatorluğu tarafından da ele geçirilmiş ve adı değiştirilmiştir. Daha sonra Müslümanlar tarafından alınınca Maraj adı kullanılmıştır. Arap alfabesinde “j” harfi olmadığından “Mer'aş” şeklinde kullanılmıştır.

¹¹¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, “Nemrut”, www.tanitma.gov.tr

Osmanlılar Dönemi'nde bu bölgede Dulkadiroğulları Beyliğinin kurulmasıyla şehrin adı “Zülkadir” şeklinde yazılmıştır. (Kütüphanesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi)¹¹²

İngilizler'in Maraş'ı işgalinden sonra aralarında Fas, Tunus gibi yerlerden gelen Müslüman askerlerin bulunmasından dolayı istedikleri amaca ulaşamayan İngilizler Maraş'tan çekilir ancak bu sefer 29 Ekim 1919 sonrası Maraş, Fransızların işgaline uğrar. (Kesenceli, 2012)¹¹³

Gülten Akın İngiliz işgalinden sonra Fransızların işgalini destanın içerisindeki *30 Ekim Perşembe* adlı şiirle anlatır:

“Aksu köprüsünden geçen Fransız alayı
Dört yüz Ermeni bin Fransız, beş yüz Cezayirli asker ve
Ermeni kadınlarının alkışlarıyla
Kente girdi.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 30 Ekim Perşembe, 2016)

Fransızların Maraş'ı işgalini anlatan bu sahneden sonra Ökkeş'in iç konuşmasına ve haykırışına yer verilir. Ökkeş'in konuşmasından sonra Ökkeş'in anasının kargışı ve Ökkeş'in karısının oğluna söylediği ninni şiirin içerisinde yer alır.

Böylelikleri türleri bir bütün halinde ele alıp kendi içerisinde şiiriyle ilişkilendiren Gülten Akın, destanında kargış ve ninnilere yer vererek halk şiirini yansıtırken Ökkeş'in iç konuşmasını vererek şiiri modern hale getirir.

“Kaleden bakan Ökkeş
—Aman yüreğim, dayan yüreğim
Dayan ki dünya Ökkeş'i görsün
'Adamı sözünden, malı boynuzundan'
Bizi andımızdan tutsunlar
Ölürsek, gâvuru sürmeden

¹¹² Kahraman Maraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi, “Kahramanmaraş'ın Tarihi”, www.kmaraskutup.gov.tr

¹¹³ Resul Kesenceli, “Kurtuluş Savaşı'nda Maraş Savunması, *Somuncubaba dergisi*, S.136, s.53-54, 2012

Leşimizi köpeklere atsinlar.

‘Ala kanlı, yarı canlı olasin’ dedi düşmanına

‘Boyuna boz ipler ölçüle’ dedi

‘Yollarda üleşin kala, kara habarın gele’

‘Ulum ulum ulaşica, lep lep dökülesice’

Dedi Ökkeş’in anası” (Akın G. , Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, 30 Ekim Perşembe, 2016)

Bu bölümden sonra anasının kargışı-bedduası yerine Ökkeş’in karısı oğluna ninni söyler. Söylene ninni dörtlükler halinde oluşmuş ilk üç dörtlük 8’li, son dörtlük ise 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

“Oklağam ekmek dolalı

Yumak yumağa ulalı

Beyaz döşlügen yamalı

Nenni oğlum, nenni nenni. (Akın G. , Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, 30 Ekim Perşembe, İlk Dörtlük, 2016)

(...)

Anam gelir bir yanıma oturur

Babası Narlı’dan silah getirir

Ellik gâvuru da acım yetirir

Nenni oğlum, nenni nenni.” (Akın G. , Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı, 30 Ekim Perşembe, Son Dörtlük, 2016)

Destanda 31 Ekim 1919 adlı şiirinde Maraş’ta savunma yapan, tarihi kahramanlara yer vererek Çakmakçı Said’i, Nasıroğlu Mehmed’i ve Sütçü İmam’ı destan kahramanı olarak kaleme alır.

“Uyuyan çocuklar uyandı

Uyandı Ahır dağları

İçindeki su uyandı

Fransız uyandı, Ermeni uyandı

Çakmakçı Said uyandı

Uyandı Nasıroğlu Mehemmet

Kanlı Cumaya Cumaya” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Şehrin işgali ve şehrin güvenliğinin olmaması ile birlikte Maraş'ta çatışma başlamış hiç suçu yokken insanlar öldürülmüştür. Fransızlar Maraş sokaklarında güle oynaya dolaşp istediği şekilde saldırı yaparken Türk halkı bu zulmü sabırla izlese de daha sonra kendini kahramanlarının eşliğinde savunmaya başlamıştır.

“Nasıroğlu Mehemmet

Şeyhadil'de Ermeniler çevirdi

Suçu yokken vurup öldürdüler

Kana, çamura bulandı

Elindekiler

Maraş ilk şehidini verdi.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Kadınlara yapılan zulümler ve yaşadıkları iğrenç saldırı, “kadın” duygusu karşında çok hassas olan Gülten Akın'ı pek tabi derinden etkilemiş ve bunu tarihsel gerçeklikle destanına aktarmıştır.

“Uzunoluk hamamından çıkan kadınlar

Al yanaklarını peçelerine saklamıştılar

Ürkek, hızlı adımlarla geçerken meydanı

Korktuklarına uğradılar

Ansızın bir gâvur sürüsü

—Burası Fransız kenti

Açın, açmalısınız yüzlerinizi

Diyerek

Peçelerine el attı

Tepinde çığlıklar, kahkahalarla

Küfretti.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Kadınların yaşadığı bu olaydan sonra Maraş halkından yiğitler ayağı kalkmış ve namusunu savunurcasına düşmana karşılık vermiştir. Bunların başında Çakmakçı Said ve Sütçü İmam gelir.

“Doğru yoluna git dedi Maraşlı

‘Doğru yoluna git, yoksa...’ dedi

Çakmakçı Said

El attılar silahlarına

Akşam iki yaralı çıkardı dereden

İngiliz devriyeleri

Biri Çakmakçı Said.

Sütçü İmam ufacık dükkanında

Duydu kadınların haykırışını

Said'in vurulduğunu gördü” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Düşman askerlerinin kadınları saldırısı üzerine olayı gören Türkler, düşman askerlerine ikazda bulunmuşlardır ancak kötü sözler söylemeye devam eden düşman askerleri silahlarına sarılıp Çakmakçı Said'i orada şehit etmiştir. (Kesenceli, 2012)¹¹⁴

Bu olaya tanık olan Sütçü İmam hemen duruma müdahale etmiştir.

“Yumuşak adamdır Sütçü İmam

Karıncaya basmaz düşünde

Ama koymaz hayın düşmanı

Sataşır bacısına, kardaşını vurur.

Gün şimdi öfkenin günüdür

Karadağ tabancasının günüdür

¹¹⁴ Resul Kesenceli, “Kurtuluş Savaşı'nda Maraş Savunması, *Somuncubaba dergisi*, S.136, s.53-54, 2012

Kapar silahını Maraş şahanı

Said'i vurana boşaltır.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Sütçü İmam böylelikle Maraş'ta düşman askeri üzerine atılan ilk kurşunun temsilcisi haline gelmiştir. Bu kurşun aslında yapılan kötülüklerin düşmanın yanına kalmayacağını bir göstergesidir. Kurşun isabet eden Ermeni'nin arkadaşları kaçmış olay yerine Fransız askerleri gelmiştir. Sütçü İmam ise Bertiz'in Ağabeyli köyünde bulunan Muharrem Bey'in yanına gitmiştir. (Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi)¹¹⁵

“Bu halk şahanı ele mi verir

Konuk alır bağ evleri

Konuk alır yüce dağlar

Cancık mağarası, Bertiz yaylası

Çeteler, savaşçılar” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Ermeniler ve Fransızların tüm çabalarına rağmen Sütçü İmam bulunamaz. Olayın intikamını almak isteyen düşman askerleri ise Zülfikar Çavuşoğlu Hüseyin'i şehit eder ve Türkleri öldürüp kadınlarını alacaklarına ve camilere çan takacaklarını söylerler. (Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi)

Bunun üzerine yaralanan Ermeni askeri ölür ve 1 Kasım 1919 tarihinde onun için kalabalık bir cenaze töreni yapılır.

Fransızlar da bu durum karşısında intikam için Sütçü İmam'ın dayısının oğlu Tiyeklioğlu Kadir'in ellerini ve ayaklarını arkadan bağlayıp burun ve kulaklarını kestikten sonra şehit ederler. (Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi)¹¹⁶

Tarihi Maraş olayını sıra sıra destanına yansıtan Gülten Akın bu yaşanmışlığı da atlamaz ve ağıt havasında destanına devam eder.

¹¹⁵ Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi, “Sütçü İmam Olayı”, www.kmaraskutup.gov.tr

¹¹⁶ Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi, “Sütçü İmam Olayı”, www.kmaraskutup.gov.tr

“Aynı gün
Vurdular Tiyeqli Kadir’i Antep yolunda
Antep yollarında sıra kayalar
Kayalar oy
Atlılar eşkinde, yürür yaylalar
Yaylalar oy
(...)
Gizli sular üste dolandır kuşlar
Yel vuranda ırgalanır kamışlar
Zeytinlik önünde boğazlamışlar
Kesmişler burnunu kulaklarını
Kadir’imi gördünüz mü ağalar
Kanlısını sordunuz mu ağalar
Ağalar oy” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

Tiyeqli Kadir’in vurulmasından sonra şehit edilen başka kişilerden de bahseder Gülten Akın. Bu kişilerden biri de Mustafa oğlu Ökkeş’tir. Şehitlerin artması ile birlikte Türklerin sabrının giderek taşmasına neden olan bu olaylar birbirlerine daha fazla kenetlenmelerini sağlar.

“Aynı gün
Vuruldu arkadaşlarının gözü önünde
Mustafa oğlu Ökkeş
Gün şimdi öfkenin günüdür
Yiğit ve kararlı öfkenin
Düşmanın üstüne varılmalıdır.
Yere düşen kanın hesabı
Bir bir sorulmalıdır.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919, 2016)

8 Kasım 1919 şiiriyle telgrafçıların bu olayı Mustafa Kemal'e haber vermesinden bahseder. Daha sonra Ökkeş'in yaşamına dönüş yaparak doğumundan itibaren onun hayatını ele alır.

“Ökkeş, Maraş'la Binboğa arasında

Bir Türkmen hatunundan doğdu

Ala şafak sabahınan

Göç koydu gitti Yemliha'yı

Dereye indi Yemliha

Doğurdu, göbeğini taşla ezdi

Sardı peştamala yürüdü.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 8 Kasım 1919, 2016)

Destanın devam eden bölümlerinde Ökkeş'in doğumundan evlenmesi, çocuk sahibi olması ve Maraş'ta etrafına adamlarını toplamasına kadar olan süreç anlatılır.

“Cuma günü baht'açıldı

Düğünü pazartesiye

Perşembe Eşe'yle gerdeğe girdi

Taze güveyiydi, bir geyik vurdu

Taktı boynuzunu kapısına” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 8 Kasım 1919, 2016)

Bu bölümde geyik avlanmasından ve boynuzunun evlerin kapıya asılmasına değinilmiş bir halk geleneği aktarılmıştır.

Geyik boynuzlarının şekli sebebiyle ağaç dallarını andırıp bolluk, bereket, hayatın devamı gibi şeyleri simgelediği düşünülse de Anadolu'da geyik avlayanların lanetleneyeceği inancı mevcuttur. (Kumartaşlıoğlu, 2015)¹¹⁷

¹¹⁷ Dr. Satı Kumartaşlıoğlu, “Geyiğin Türk Kültüründeki Yeri”, Geyik Boynuzlarının Yatırlarda Şifa İçin Kullanımı, Milli Folklor dergisi, S.107, s.139, 2015

“Ökkeş şaşmadı kavgadan

Topladı yoldaşını kardaşını

Kurdu çetesini Maraş’a yakın” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 8 Kasım 1919, 2016)

Destanda Ökkeş'in etrafına adamlarını toplamasıyla Maraş'ta mücadele ruhu başlamıştır. Gülten Akın, sonraki bölümlerde Maraş'ın tarihi geçmişinden ve hangi devletlerin hüküm sürdüğünden bahseder.

“Altı yüzyıl önce Maraş

Selçuklu, İlhanlı, Ermeni ve Memlûk'tan sonra

Türkmen oymaklarına yurdoldu

Açtı bayrağını Afşar boyları

Çadırını yüksek kurdu Dulkadiroğlu

Topladı yanını yöresini

Bir boydan bir koca devlet çıkardı.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 8 Kasım 1919, 2016)

Dulkadiroğlu Beyliği üzerinden Maraş'ın Kurtuluş Savaşı'ndan önceki mücadelesine de değinir. Tarihte Dulkadiroğlu Beyliği Osmanlı Devleti'ne en son bağlanan beylik olarak bilinir. Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. (Dulkadiroğlu Belediyesi)¹¹⁸

“Çaldıran'da Osmanlı'ya bağlandı Maraş

Dulkadriye eyaleti üç bin sipahi çıkardı

Tımarları yılda on milyon akça

Sonra, Ayşe Hatun'un doğurduğu yavuz

Maraş'ı yurtluk verdi” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 8 Kasım 1919, 2016)

¹¹⁸ “Dulkadiroğlu Hakkında”, www.dulkadiroglu.bel.tr

Şiirin daha sonraki bölümlerinde İngilizlerin tamamen Maraş'tan çıkışı ve düşmanın el değiştirişi anlatılır. Maraş'taki düşman askerleri artık Fransız ve Ermeni'dir. Maraş'a Guvernör Andre adından bir subay gönderilmesi ve gösteri ile karşılanması destanda aktarılan önemli bir detaydır.

“Maraş'a gönderilen Guvernör Andre

Taşkın gösterilerle karşılandı

İyice yerleşmede kente Fransız

Bozarak mührünü cephaneliklerin

Ermeni hızla silahlandı” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 24 Kasım 1919, 2016)

Destandaki *13-14 Kasım Gecesi* başlıklı bölümde tarihe büyük damga vuran bayrak indirme olayı üzerine bir anlatım vardır. Ermenilerin ileri gelenlerinden Hırlakyan'ın evinde bir balo düzenlenmiştir.

Guvernör Andre, Hırlakyan'ın kızıyla dans etmek istemiştir ancak Hırlakyan'ın kızı kalesinde Türk bayrağı olan bir yerde kendini esir gibi hissettiğini söyleyerek Guvernör Andre'nin dans davetini geri çevirir. Bunun üzerine Guvernör Andre verdiği bir emirle kaledeki Türk bayrağını indirtir. (Kütüphanesi, Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi)¹¹⁹

“Bayrak düştü köz oldu

Yürek az daha büyüdü

Delindi göz göz oldu

O gece, Guvernör Militer Andre

Dans etmek istedi

Hırlakyan'ın kızı Virjini'yle

Kız güldü:

—Maraş kalesinde hâlâ

¹¹⁹ Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi, “*Bayrak Olayı*”, www.kmaraskutup.gov.tr

Türk'ün bayrağı dalgalanırken
Sizinle dans edemem kumandan

Emir gitti kaledeki jandarmalara

Virjini efendisiyle dans etti.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 13-14 Kasım Gecesi, 2016)

Şiirin devamında Gülten Akın, Maraş halkının sabrını Ashab-ı Kehf'ten örnekle anlatır:

“Romalı Dakyus'tan bu yana

Kaç hayın, kaç zalım görmüştür.

Çekilir sabır mağarasına

Yedi uyurlardan olur” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 13-14 Kasım Gecesi, 2016)

Kıssaya göre İmparator Dakyanus, Allah'ın birliğine inanan birkaç gence putperest olma emri vermiştir. Bunun üzerine gençler kaçarak bir mağaraya saklanmışlar ve imparator tarafından bulunca da cezalandırılıp mağarada tutsak kalmışlardır ancak bunun üzerine Allah tarafından üç asır uykuya daldırılan gençler üç asır sonra sanki bir günlük uyku uyumuş gibi uyanmışlardır. (Ersöz, 1991)¹²⁰

Bayrağın Maraş Kalesi'nden indirilmesinden sonra Maraş halkı ayaklanmıştır. Ayaklanan halk Cuma namazı vaktinde Ulu Cami'de toplanıp ezan okunduktan sonra “Bayraksız namaz kılınmaz” diye bağırır.

Savcı Avukat Mehmet Ali Kısakürek'in yazdığı ve dağıttığı beyannameden de güç alarak Maraş halkı topluca kaleye hücum edip bayrağı kaleye dikip namazını orada kılmıştır. (Kütüphanesi, Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi)¹²¹

“Ey millet-i necibe-i Osmaniye, denildi

Saklı bildirgelerde

¹²⁰ İsmet Ersöz, “Ashâb-ı Kehf”, *İslam Ansiklopedisi*, 3.Cilt, s.465-467, 1991

¹²¹ Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi, “*Bayrak Olayı*”, www.kmaraskutup.gov.tr

Yenilecek misin düşmana
Bayrağın yerde mi kalsın
Kaldırmayacak mısın
Kölesi mi olacaksın korkunun
O Cuma, camilerde namaz kılınmadı
Bağırdı halk
Bayraksız namaz kılınmaz
Tutsağın namazı kabul olunmaz.
(...)

Burçları ilk aşan Onbaşı Osman
Yerden kaldırdığı bayrağı
Öpüp direğine astı.
Ve kinden gözleri kuruyan halk
İlk kez ağladı
İlk kez bağıra bağıra ant içti:
‘Maraş bizlere mezar olmadıkça

Düşmana gülzar olamaz!’” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 28 Kasım 1919, 2016)

Destanda Maraş olayı, savunmanın başlangıç evresinden ele alınıp adım adım halkın savaşa girişi ve savaşı esas tetikleyen olayları tek tek tarihi başlıklar altından toplanarak aktarılmıştır.

Gülten Akın, aralarda savaş süresince geçen Aralık-Ocak aylarındaki dönemi daha kısa ve genellikle 2-6 dize arasında değişen bölümlerle geçmiştir. *11 Şubat 1920* başlıklı bölümde artık Maraş'ın yavaş yavaş düşmandan temizlendiğini müjdesi verilmiştir.

“Kente yayıldı Fransız’ın kaçtığı haberi

Kentten dağlara yayıldı

Vardı Mustafa Kemal’in kulağına

İlk yengi.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 11 Şubat 1920, 2016)

Destanın son kısmı Maraş'ın kurtuluş günü ile noktalılır. Kurtuluş Savaşı'nın ilk başarısı olan Maraş Zaferi, destanda coşkun bir dille ve Gülten Akın'ın destanı yazma sebebini bir kez daha vurgulaması ile anlatılır.

“Maraş'ın kurtuluş günü

Nasıl ilktir Kurtuluş Savaşımız

Nasıl örnektir ezilen uluslara

Maraş ilk destandır Kurtuluş Savaşı'nda

İlk gazidir.

Onunçün bizim ilk yazdığımız destan

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'dır.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 12 Şubat 1920, 2016)

Maraş'ın seçilmiş halk kahramanı Ökkeş üzerinden anlatılan bu destan, Ökkeş'in köye dönmesiyle ve halkı bilinçlendirmesiyle sonlanır. Maraş kurtulmuştur ama daha kurtarılacak birçok vatan toprağı vardır. Ökkeş, bu topraklar için milletini uyandıran bir vatansever konumuna gelmiştir.

“Köye döndüğünde Ökkeş

Söz sözü açtığında

Anlattı yaşadıklarını

Ve ekledi:

—Asıl sonrasını dinleyin kardaşlar

Kapılacak nemler vardır

İşler vardır bellenecek

Bir kez yenilmeyle gider mi düşman

Döner gelir, yine gelir, yıllar sonra gelir

Dostluk suları yürütür aramızdan” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 12 Şubat 1920, 2016)

Maraş halkı Ökkeş'in de dediği gibi Maraş'ın Zaferi'nden sonra durmamış, işgal altında olan komşularına yardım eli uzatmıştır. Gerçek kurtuluşun tek bir yerdeki zaferle değil yurt genelindeki bağımsızlığın sağlanmasıyla olacağının farkındadırlar ve bu uğurda hareket ederler.

“Maraşlı elini vermemesiyle

Silahını bırakmadı

Yetiştirdi komşularının yardımına

Antep, Haruniye, Osmaniye, Adana

Savaşa yeter demedi

‘Ya İstiklâl ya Ölüm’

Bütünündedir gerçek kurtuluş çünkü.

Ancak kurtulduğunda bütün vatan

Bıraktık silahımızı.” (Akın G. , Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 12 Şubat 1920, 2016)

Gülten Akın, destanlar dönemine *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* ile başlamış olup bu destanı tarihi gerçeklik çerçevesinde okuyucuya yansıtmıştır. Halkı derinden etkileyen bir olayı coşkun bir dille anlatması sebebiyle destan çerçevesinde incelenen bu eserde Gülten Akın'ın alışılmış şiir dilinin dışında bir anlatımıyla karşılaşırız.

Halk dilini iyi bilen şâir; bu dili yetkin bir şekilde kullanır ve içeriksel anlamda folklorla şiirini bezer. Ancak duygusal söyleyiş bakımından tarzına uygun olmadığı gerekçesiyle bazı kesimler tarafından eleştiri alır ve her ne kadar ödül alan bir eser olsa da eser eleştirilmekten kurtulamaz.

Bunlardan biri de Veysel Çolak'ın “Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı şiir adına yitip bir kitap” (Veysel Çolak, 2000)¹²² söylemidir.

¹²² Veysel Çolak, "Gülten Akın'ı Bilen Şiir", *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri*, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Tüm eleştirilere rağmen bir gerçek vardır ki o da *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*'nın çağdaş dönem Türk şiirinde destan anlamında yer etmiş kalıcı bir eser olmasıdır.

Akın, bu destanı yazarken araştırma yöntemi olarak birinci ağızdan savaşın gerçeklerini dinlediği kaynakları derlemiş ve neredeyse tarihsel anlamda okuyucuya kılavuzluk edecek derecede içinde tarih ögesi barındıran bir destan sunmuştur. Çok başarılı olmak gibi bir iddiası olmayan Gülten Akın, Kurtuluş Savaşı'nın destanını yazmaya kendini bu ulusun bir ozanı olarak borçlu görmüş ve bizce de bu borcunu layıkıyla ve kaleminin hür düşüncesi ile ödemiştir.

3.3.2.2 Seyran Destanı

Seyran Destanı, Gülden Akın'ın 1979 yılında yayımladığı ikinci destanıdır. Bu destandan Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'ndan farklı olarak savaş olgusunu değil toplumun köyden kente göç etme sebeplerini ve şehir hayatına adapte olamayışını anlatır. Destanda şiirlerden önce bir sunuş metni yer alır. Bu sunuş metninde Anadolu'dan gelen göçleri tarihsel bir süreç içerisinde ele alır. Göçlerin başlama evresini Celâli İsyânlarına kadar dayandırır. O tarihlerden itibaren adına “büyük kaçgunluk” denilen bir göç dalgası vardır. Gülden Akın bu göç dalgasının başlamasındaki en büyük sebebin o dönemden itibaren Anadolu'da huzur ve güven ortamının bozulup köy halkının ekonomik anlamda dara düşürülmesi olarak açıklar.

“Niye göçmüştür halk?

Devletin gücü tükenmiştir çünkü. Vergi alma yöntemini boyuna değiştirir olmuş, yasaya geleneğe bakmadan, reayaya, kaldırılabileceğinden fazla vergi yüklenmiştir. Özellikle topraktan alınan vergileri çeşitlendirip artırmıştır.” (Akın G. , Toplu Şiirler II, "Seyran Destanı", Sunuş, Ocak 2016, 3.Baskı)¹²³

Gülden Akın'ın Celâliler Dönemi'nden itibaren ele aldığı göç dalgasının 1940'lı yıllardan itibaren şeklen ve nedensellik bakımından değişse de eylemin hâlâ aynı şekilde devam ettiği görüşündedir. Göç, ekonomik sorunlar arttıkça kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Genel olarak göç eden insanlar genç iş gücünü barındıran bir kitledir ve şehirlere yeni iş bulma ve hayat şartlarını düzeltme amacıyla gelir. Köyden gelen insanların barınma ihtiyacı için kurdukları gecekondu, çarpık kentleşme denilen olayın ilk basamağı olarak işlenmiştir.

Elbette ki insanların kurulu düzeninden kendi alıştıkları yerlerden kopup hiç bilmedikleri yerlere gelmeleri kolay iş değildir. Dolayısıyla göç ile gelen insanların barınma ve geçinme gibi maddi sorunları yaşamasıyla beraber bir de duygusal anlamda kendilerini koca şehirde yalnız ve köklerinden koparılmış hissetmeleri göç olgusunun bir diğer olumsuz yönüdür.

¹²³ Gülden Akın, “Sunuş”, *Seyran Destanı*, YKY, İstanbul, 3. Baskı 2016

“1940’lardan bu yana, göç nedenleri oldukça değişmiş de olsa, yoğunluğu artarak süren yeni bir göç dönemini yaşıyoruz. Göçenler, köylerin eli iş tutan genç insanlarıdır. Bu diri gücü, önceleri kentler içine, çevresindeki sanayi kollarına gerekmiştir. Bir yandan köy iterken öte yandan kent daha çok para, daha uygarca yaşama özlemlerini kullanarak çekmiştir. Ata yurdundan, baba ocağından ırılacak kadar gözü pek diri, atak olanlar, sular gibi yürümüşler, tarihimizdeki kaleler, palankalar yerine, gecekondular kurmuşlardır. Çevirmişler koca kentlerimizi gecekondularıyla, korumuş, barınmışlardır.” (Akın G. , Toplu Şiirler II, "Seyran Destanı", Sunuş, Ocak 2016, 3.Baskı)¹²⁴

Gülten Akın, destanını yazarken üzerinde ne kadar çalıştığını ve ne denli titizlendiğini sunuş bölümünün sonunda aktarmıştır. *Seyran Destanı* onun için büyük halk destanının girişi mahiyetindedir. 1972-1975 yılları arasında yazılan bu eser kitap aşamasında getirildiğinde Abidin Dino tarafından resmedilmiş ve destana eklenmiştir. Gülten Akın, sunuş bölümünün ardından şiire geçmeden önce Atatürk’ün Ankara üzerine yapmış olduğu bir konuşmasını şiirin başına eklemiştir.

Destan iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde halkın göç etmesi nedenleriyle birlikte yazılırken, ikinci bölümde göç dalgasının şehir hayatındaki yansımaları hem göç edenler tarafından şehre adapte olamamayla hem de şehirli halk tarafından şehrin düzeninin bozulması ve yozlaşma şeklinde ele alınmıştır. Dolayısıyla *Seyran Destanı*, Anadolu’nun farklı yerlerinden Ankara’ya yapılan göçlerin toplumsal boyuttaki sorunlarını işlemiştir. Destanın genelinde ben duygusu yerine çoğulcu konuşan özne ağır basar. Gülten Akın, esas destan dilini *Seyran Destanı*’nda bulduğunu belirtir. (Çakır, 13 Eylül 2007 S.917)¹²⁵

Gülten Akın, destanın birinci bölümünde halkı ve halkın özelliklerini örnekler üzerinden aktararak destana giriş yapar. Halkın isyan duygusunun ne kadar üst perdede olduğunu yine halkın davranışlarıyla anlatır. Halk uzun zamandır yerleşik yaşama geçip buna alışsa da eskilerden beri gelenekleşmiş olan göç duygusunu içinde taşır. Kentlerde göçün simgesi olarak da gecekonduları örnek verir.

¹²⁴ Gülten Akın, “Sunuş”, *Seyran Destanı*, YKY, İstanbul, 3. Baskı 2016

¹²⁵ Gülten Akın, “Gülten Akın’la Celâliiler Destanını Konuştuk” (Konuşan: Ömer Çakır), Cumhuriyet Kitap, 13 Eylül 2007, S.917, s.6

“En gergin tel biziz

Amma

Kaç Eyüp şaşkına döner sabrımızdan

Dağları tutmuşuz boylarımızla

Ayakta bir halkız

Kentlerde simgelerimiz kondularımız

Bin duran uygarlık eskittik

‘Göçtür göç’ü vuran davulumuz

Eskimemiştir.” (Akın G. , Birinci Bölüm, 2016)

Dinsel motife yer verilen şiirin bu kısmında halkın sabrı Hz. Eyüp’ün sabrına benzetilmiştir. Bilindiği üzere İslam tarihinde Hz. Eyüp başına gelene zorluk ve hastalıklara karşı sabretmesiyle Allah’ın inayetine mazhar olmuş bir peygamberdir. (Harman, Eyyûb, 1995)¹²⁶ Göç edenlerin kente girişi ile birlikte Seyran’ın kurulma hikâyesi anlatılır.

“Aman dediğiniz yerde düze vardınız

Sağda sıra sıra apartımanlar

Solda, İncesu’yla Esat arası

Derede tepede kondularımız

Çorum’dan Sivas’tan, Kastamonu’dan

Yozgat’tan, Ankara dolaylarından

Öteki kentlerden köylerden

Bir bir, sonraları onar on beşer

Geldik

Geldik Seyran’ı kurduk.” (Akın G. , Seyran Destanı, 2016)

¹²⁶ Ömer Faruk Harman, “Eyyûb”, *İslam Ansiklopedisi*, 12.Cilt, s.16-17, 1995

Köydeki yaşantı ve halkın alışkanlıkları , yaptıkları işler halk söylemiyle şiire aktarılır. Toprağa bağlılık ve ekmeği toprak işçiliğinden kazanma vurgulanır. Bu bölümde halkın ekonomik faaliyetlerinden bahsedilirken atasözlerine ve halk türkülerine yer vererek çalışmanın önemi ve köylerdeki dengenin ekonomik dalgalanma ile bozulması şiire bu örneklerle yansır.

“Toprağa bağlıyız

Toprağa bağlıydık ama değildik kölesi

Efendisi de değildik.

Bitmeyen bir pazar kurduk

‘Yazın başı pişenin

Kışın aşı pişer’ diyerek

Aldık-verdik, alışverişe oturduk

Denge bozuluncaya dek

Ve denge bozuldu bir gün

Çekirgeyi hayladılar yazıya

Ot kalmadı koyununan kuzuya” (Akın G. , Seyran Destanı, 2016)

Şiirde geçen “yazın başı pişenin kışın aşı pişer” sözü yazın güneş altında çalışanların kış için ihtiyaçlarını karşılaması daha kolaydır, aynı zamanda gençken çalışıp yatırım yapan kişilerin yaşlılık dönemlerinde rahat edeceğini öğütlenir. (Türk Dil Kurumu) Kırıkkale yöresine ait olduğu bilinen çekirge türküsünde verilen örnek gibi köylerde artık çalışılacak bir toprak alanı kalmamıştır. Askere ve gurbete gitse de elbet köyüne dönen halk bir gün gelir köyüne dönmez, kente gidip gecekondularını kurar.

“Askere gidiyor, dönüyoruz

Gurbete gidiyor, dönüyoruz

Gurbete gidiyor, dönüyoruz

Sonra dönmüyoruz bir gün

Kondularımızı kuruyoruz.” (Akın G. , Seyran Destanı, 2016)

Destanın sunuş ve halkın köyden kente gelişinin hikâyesi anlatıldıktan sonra kente gelen yerler tek tek isimleriyle birlikte verilir. İlk geldikleri yer olarak bahsedilen küçük kent Çorum’dur.

“Bir Çapanoğlu’su yoktur, hüznlenir.

Koyunbabaya sığır, Kızılırmağa

Taş çekerek köprü kuran geyiklerine

Ateşe sığır, leblebicidir

Halay kurar, Dillalaya durur

İğdeli geline divane olur

Destinin kulpuna şahin kondurur

Çorumdan gelir.” (Akın G. , Çorum'dan Gelirik, 2016)

Çorum’dan gelen halkın yaşayışı oyunları, mimarisi, bölgenin en çok bilinen ürünü hakkında bilgilerin olduğu bu bölüm kısacası Çorum’un folklorundan bahseder. Çapanoğulları Osmanlı Dönemi’nde bu bölgede yaşayan bir beyliktir. Gülten Akın, bu beyliğin adıyla birlikte Çorum’un tarihinden söz etmiş olur.

Koyunbaba, Kızılırmak yine Çorum çevresindeki bölgelerdir ve Koyunbaba aynı zamanda Çorum’da bulunan bir köprüdür. Leblebi ise Çorum denince akla gelen ilk besindir. Çorum, leblebinin en çok yetiştiği bölge olarak bilinir. Şiirin son bölümündeyse Çorum’un türkülerinden ve yörenin halk oyunlarından bahsedilir. İğdeli gelin, dillala yöreye ait oyunlardır. (Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)¹²⁷

¹²⁷ Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Halk Oyunları-Gezilecek Yerler*, www.corumkulturturizm.gov.tr

Destanın devamında kente geline yerler anlatılmaya devam eder. Geline ikinci yer Yozgat'tır, Gülten Akın'ın memleketidir. Şiirin başında Falih Rıfkı Atay'ın da Çankaya adlı eserinde geçen bir söz yer alır. Bu sözün efelik döneminde, yedi vilayete egemen olan Demirci Efe'ye ait olduğu düşünülür. (Atay, 2013)¹²⁸

“Yönetim ya ilim ile olur ya zulum ile

Ben de ilim olmadığından zulumla yönettim.” (Akın G. , Yozgat'tan Gelirik, 2016)

Destanın bu kısmında *Çorum'dan Gelirik* şiirinde olduğu gibi göçün ekonomik sebeplerinden değil, köylerde isyan çıkmasından ve köy halkının huzur ve güvenliğinin bozulması üzerinde durulur. Evler çeteler tarafından basılmıştır, isyancılardan kaçan köylüler evlerindeki ambarlara saklansalar da bazıları bulunmuş bazılarıysa kaçmayı başarmıştır.

“Evleri bastı çeteler

Darağaçları, ipler, çingeneler

Çarşı alanında, kule dibinde

Beyler son isteklerini söylediler

Kara tandırlarda oklağacın, sacın

Ambarlarda yünlerin ve samanların içinden

Sararmış yüzleriyle alındılar birer ikişer

Kaçtı dağdan dağa geri kalanlar.” (Akın G. , Yozgat'tan Gelirik, 2016)

Bu isyanların sonunda köyde huzur ve güven ortamının kalmamasından dolayı göçler başlamıştır. Bu göçler günümüzdeki göçler değil tarihi dönemdeki savaş dolayısıyla işgal altındaki yerlerden kaçanların göç edişidir. Birinci Dünya Savaşı'nda savaştan kalan halkın kurduğu şehir anlatılır.

¹²⁸ Falih Rıfkı Atay, “Çankaya”, Pozitif Yayıncılık, 2013

“Köylüler mi?

Onlar

Birinci büyük savaşa yirmi iki milyon girdiler

On milyonla çıktılar

Kocamışlar, kadınlar ve çocuklar olarak onlar

Çölde Bir-üs Sabayı yeşertenler

Yenişehir’i onlar kurdular

Yaylasın diye kaçan ve kaçmayan beyler

Geri döndü kendiler

Gide döne gide döne

Dönmez oldu kendiler

Kurdular kondularını” (Akın G. , Yozgat'tan Gelirik, 2016)

Kars'tan Gelirik şiiriyle insanın ve evrenin yaratılışına hatırlatmada bulunur. Bu hatırlatmayı yaparken *Yaratılış Destanı*’na atıf yapar. *Yaratılış Destanı*’nda Tanrı Ülgen ve Erlik(şeytan) öncelikle yer alır. Yaratılan her şey daha sonra ortaya çıkmıştır. (Ögel, 2003)¹²⁹ Göklerin ve yerin yaratılması, suyun ve tabiatın yaratılması ve son olarak da insanın yaratılmasından bahseder. İnsan yaratıldıktan sonra boyların oluştuğunun ve farklı isimlerle anıldığının bilgisi verilir.

“Allah gökleri ve yeri yarattı

Issızlığı, boşluğu, engini yarattı

Karanlığı koydu, yarısını ısıttı

Gündüz oldu ve gece oldu

Ve Allah suyu yarattı

(...)

¹²⁹ Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi I.Cilt*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003

Sonra kendi benzerinde

İnsanı yarattı

Erkek ve dişi yarattı

(...)

Çoğaldılar

Onlardan boylarımız

Bayat'ı, Afşar'ı, Kaçar'ı

Çepni, Gündeşli, Gökçeli

Camadanlı, Kaskanlı, Dilhiranlı”

(...)

Ve kadına dedi:

—Acıyla doğuracaksın

Yanında kalmayacak doğurdukların

Kırılacaklar

Ottan, salgından, kılıçtan

Hamal olacaklar geri kalanlar

Erenköy, Kadıköy ve bilcümle

İstanbul pazar yerlerine,

Ankara pazar yerlerine.” (Akın G. , Kars'tan Gelirik, 2016)

Ekonomik sorunlar ve güven ortamının olmamasıyla birlikte halk göç eder. Dönem olarak Osmanlı Dönemi’ni ele alan bu kısımda vergilerin halkın gelirinin çok üzerinde olmasıyla zamanında Osmanlı için söylenen şiirsel bir söylenceye şiirde yer verilir.

“Ekende yoh, piçende yoh

Yiyende ortah Osmannı” (Akın G. , Kars'tan Gelirik, 2016)

Kars'ın tarihindeki savaşlara değinilmiş, Sarıkamış'taki tarihi olaylara değinilir. *Kars'tan Gelirik* şiirinin son kısmında Seyran'ın artı ve eksi yönleriyle bir bütün oluşturduğunu anlatır. Bu anlatımda Babil Kulesi benzetmesi yapılmıştır.

“Seyran

Yok eden ve yoklukta var olan

Duran ve yürüyen

Uyuyan ve koşan

Uzlaşmalı, başkaldıran

Son Babil Kulesi dünyanın” (Akın G. , Kars'tan Gelirik, 2016)

Babil Kulesi denince akla gelen ilk mit, dillerin ortaya çıkışıdır. Rivayete göre tüm insanlığın dili yaratılış döneminde ortaktı. Babil Kulesi ile ilgili bilinenler ilk olarak Tevrat'ta yaratılış kısmında karşımıza çıkar. Bilinen olaya göre Babil Kulesi, aynı dili konuşan insanların bir kısmının doğuya göç etmesiyle birlikte yeni bir kent kurulmuş, kulede burada inşa edilmiştir. Tanrı ise insanların yaptığı bu kuleyi görmek için yer yüzüne inip insanların hiçbir kural tanımayacaklarını anlayınca Tanrı, insanların dilini karıştırmış ve dünyanın her bir köşesine insanları dağıtmıştır. (Öztürk, 2016)¹³⁰

Kırşehir'den Gelirik şiiriyle Gülten Akın yine tarihi olaylara döner ve tarihi kişiliklerden ve medeniyetlerden bahseder. Keyhüsrev , Hitit, Frig, Bizans, Moğol, Baba İshak, Ahi Evran, Caca Bey ve Mustafa Kemal şiirde örnek olarak tarihsel kronoloji içinde verilmiştir. Kırşehir'de tarih boyunca önem arz eden olaylar ve bu olayları başlatan kişiler sırayla verilmiştir.

“Kırşehir

Baba İshak'a mezar

Moğol ordusuna yaylak

(...)

¹³⁰ Özhan Öztürk, “*Dünya Mitolojisi*”, Nika Yayınları, Ankara, 2016

Otuz iki esnaf piri Ahi Evran

Kentin kutsal derisini arıttı kirlerinden

Birikip güçlendi yeniden

Bizans'ın ucunda dölü Oğuz'un

Kılıçtan önce şed çekti

Ahi oldu peştamal kuşandı.” (Akın G. , Kırşehir'den Gelirik, 2016)

Kırşehir’de ahilik teşkilatının kurucularından sayılan Ahi Evran üzerinden ahilikteki şed çekme töreninden bahsedilir. Ahilik, 13.yy’da Anadolu’da ortaya çıkan bir esnaf kuruluşudur. Ahiliğe giriş şerbet içmek, şed veya peştamal kuşanma ve ardında şalvar giyme ile gerçekleşmektedir. (Kazıcı, 1988)¹³¹

Tüm bunlardan sonra Kurtuluş Savaşı dönemine ışık tutar. Bu kısımda Cacabey ve Mustafa Kemal’den bahseder. Kırşehir’de Cacabey Gökbilim Medresesi vardır. Bu medrese, 1272 yılında, Anadolu Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde, Kırşehir Valisi Nureddin Cibril bin Cacabey tarafından matematik, fen ve astronomi eğitimi verilen bir medrese olarak yaptırılmıştır. (Cacabey ve Gökbilim Medresesi)¹³²

“Göğün kutsal düzenine

Başkaldıran Cacabey’iyle

Başkaldırma piri Mustafa Kemal’i

Sine-i vatanda

Canlarla karşıladı.” (Akın G. , Kırşehir'den Gelirik, 2016)

¹³¹ Ziya Kazıcı, “Ahilik”, *İslam Ansiklopedisi*, 1.Cilt, s.540-542, 1988

¹³² Kırşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “*Cacabey ve Gökbilim Medresesi*”,

Sivas'tan Gelirik şiirinde de yine daha önceki şehirlerden göç edişin anlatılışı gibi bu yerlerde tarih boyunca yaşanmış olaylar ve burada nam salmış kişiler üzerinden bir anlatım vardır.

“Ozan eden Ruhsatî’yi

Veysel’i kör eden

Şah Turna’yı mapus

Yoksulluk.

Söylenir vezir adlarıyla

Gök medrese, görkemli çifte minare

Kemerli, revnaklı, sırlı, ayetli

İzzettin Keykâvus Şifahiye

Biz kurmadık mı

Kimlerin sırtından geçmişti ola” (Akın G. , Sivas’tan Gelirik, 2016)

Ruhsatî, Âşık Veysel, Şah Turna o yörede yaşamış halk ozanlarıdır. İzzettin Keykâvus ise burada bir şifahane yaptırmıştır.

Birinci bölümün son iki şiirinde göç edilen yerler Hakkâri ve Van’dır. Bu yerlerin de özellikleri verilerek göç olgusu işlenmiştir. Bu şiirlerin ardından *Seyran Destanı’nda* ikinci bölüm başlar. İkinci bölümde köyden kente göç etmenin sebepleri değil köyden kente göç etmiş insanların kente adapte olamaması ve kent hayatının bozulması üzerinden işlenmiştir.

Natoyolu şiirinde göç eden insanların şehre gelişleri ve geldikleri bu yerde yaşamak için ortama uyum sağlamaya çalışmaları ve kendilerince bir düzen kurmaları anlatılır.

“Ördüler bir duvar yine bir pencere

Bir çatı çattılar

Uzaktan soluyan başkenti duydular

Öyle ürpermediler korkuyla

Dostlar komşular yoldaşlar

Orda birlikte çoğaldılar

Çoğaldı gecekondular” (Akın G. , Natoyolu, 2016)

Köyden kente göç eden halk, ekonomik sorunlardan ve güvensiz ortamdan dolayı kaçıp kente gelmiştir ancak kentte bu sefer daha başka sorunlar ortaya çıkmıştır. Köyde iş sorunu yaşayan insanlar bu sefer kentte hayat pahalılığı ve sıfırdan bir düzen kurmaya çalışmalarından dolayı sıkıntı çekmektedirler. Artık kadınlar da çalışma hayatına dahil olmak zorunda kalmışlardır.

Ayşe Anasını Göremez şiirinde, şiirin ana karakteri Dilber’in evliliğinde başlayan anlatı Dilber’in çocuk bakarak para kazanması ve kendi çocuğunu görememesi üzerinden ilerler. Anasını göremeyen tek çocuk Dilber’in kızı Ayşe değil aynı zamanda Dilber’in baktığı hanımın çocuğu da anasını göremez çünkü o çocuğun da annesi çalışmaktadır.

“Hanımın bebeği Ayşe yaşında

Dilber’i anası beller, yavruca.

Ayşe Seyran’da

Komşu nenesinin bakımında

Ayşe anasız

Yasemin ap. daki çocuk da...

(...)

Ayşe anasını göremez

Dilber sekize kalamaz” (Akın G. , *Ayşe Anasını Göremez*, 2016)

Temeline şiirinde ekonomik adaletsizlikten kaynaklanan insan hayatındaki farklar yüreği derinden etkileyen olaylarla anlatılır. Yoksulluktan, göç sırası ortaya çıkan hastalıklardan kaynaklı bir bebek ölürken diğer tarafta varlıkların hayatı renkli bir âlemde devam etmektedir.

“En küçüğü Telli bebek yed’aylık

Vurgun yemiş serilmiş bir köşeye

Hangi bir ülkenin

Hangi bir yerinde

Hangi bir ana

Bebeğini ölsüne tutuyorsa

Batmıştır o ülke

Ölüm girmiştir temeline.” (Akın G. , *Temeline*, 2016)

Bir anne bebeği için daha fazla acı çekmesin diye bebeğinin ölmesini diliyorsa orada yaşanan acı ve yoksulluğun telafisi yapılamaz. Bu kadar acıya rağmen başka yerlerde insanların keyfince yaşaması Gülten Akın’ın eleştirdiği ve üzerinde durduğu en önemli olaydır.

“Bir başka yerinde

İpeğin ve elmasın pırıltısında

Dans ediliyordur sabahlara kadar” (Akın G. , *Temeline*, 2016)

Şiirin geneline hâkim olan duygu yoksul halkın mücadelesi ve yaşaması için olması gereken en alt ihtiyaçların bile yerine getirilememesidir.

“Hangi bir yerinde dünyanın

Anası Telli bebeğin

Ölüm ölüm ölümü karşılamada

Bu denli acele ediyorsa

Uydu, ofset baskı, tüpte bebek

Nötron, üs, füze

Batmıştır o dünya

Ölüm girmiştir temeline.” (Akın G. , Temeline, 2016)

Bu bölümdeki son iki dize yer yer şiirin bazı bölümlerinde tekrar eder. Gülten Akın’a göre bebek için hiçbir komşu evde yoksulluktan dolayı yiyecek bir şey bulunamıyorsa, bilimde ne kadar ilerlediğinizin ya da neler keşfettiğinizin bir anlamı yoktur. Ona göre önemli olan şey, kalbini yitirmeden insan kalabilmek ve halkına yardım edebilmektir. Şiir iki bölümlüdür. İlk bölümde bebeğin yokluktan ölümü anlatılırken ikinci bölümde kum işçisi Alişan ve kardeşinin ona yaktığı ağıt yazılmıştır.

“İzmir’de Karabağlar’da

Alişan adında birine

Bacısının söylediği ağıttır

(...)

Alişan kardaşım canım yarısı

Dünyanın yiğidi hakkın doğrusu

Güvercin çifti de keklik sürüsü

Şenlensin mezarı konun üstüne

Aman dostlar ne iştir bu, ne haldır

Geçim avcı olmuş kişi maraldır

Ölür yaranılır onun üstüne.” (Akın G. , Temeline, 2016)

Kum işçisi Alişan yoksulluktan ölen bebek gibi o da geçim yolunda bir iş kazasında hayatını kaybetmiştir. Geçim sıkıntısı, ölüm gibi ciddi bir durumla köyden göçmüş olan halkı kentte ablukaya alır.

Gülten Akın *Seyran Destanı*'nda *İbrahim*, *İbrahim'in Dedesi*, *İbrahim Vurulduğunda*, *İbrahim İçin Söylence* başlıklı dört şiir yazmıştır. Bu şiirler ağıt tarzında şiirlerdir. *İbrahim* şiirinde on yaşındaki gencin ölümü anlatılır.

“İbrahim’i ıssızda gördüler

Çevirdiler dört yanını dört kara silah

İbrahim yenile on altı yaşında

İbrahim’in suçu büyük

İbrahim halkını seviyor.” (Akın G. , *İbrahim*, 2016)

Gülten Akın, *İbrahim İçin Söylence* şiirinde Hz. İbrahim ve başına gelen olaylara değinip o günün İbrahimleri ile bağlantı kurar. Hz. İbrahim putlara inanmayı putları yıktığı için Urfa’da ateşe atılmış ancak yanmamıştır. (Harman, İbrâhim, 2000)¹³³ Bu şiirde sırasıyla bu olay anlatılarak dinsel mitoloji ögesine yer verilir.

“Urfa yazlarından birinde Nemrut

Düşünde bir oğlan çocuğu görür

Ol saltanat ol tanrılır ol tapınma

Yer il yeksan

Uyanır kan ter, buyurur

O yıl ülkede doğan

Bütün oğullar öldürülecektir.” (Akın G. , *İbrahim İçin Söylence*, 2016)

¹³³ Ömer Faruk Harman, “İbrâhim”, *İslam Ansiklopedisi*, 21.Cilt, 266-272, 2000

Şiirde İbrahim'in annesi kaçıp bir mağarada İbrahim'i doğurur ve İbrahim tanrıyı aramaya başlar.

“Başlar tanrısın aramaya

Güneş değildir tanrı, ay da yıldız da

Güneş doğar batar

Ay doğar batar

Yanıp yanıp söner yıldızlar

Tanrıysa süreğen olmalıdır.” (Akın G. , İbrahim İçin Söylence, 2016)

İbrahim Urfa'ya iner Nemrut'un putlarını yıkar. Bunun üzerine Nemrut büyük bir ateş hazırlatıp İbrahim'i yakmak ister ancak ateşe atılan İbrahim'i ateş yakmaz.

“Buyurur Nemrut

Bir ulu ateş yakılsın

Bulunsun İbrahim

Halkının önünde ateşe atılsın

İbrahim'i uzun bir mancınıkla

Fırlatırlar ateşin ortasına

İbrahim havada bir olur

Özdeşleşir tanrısıyla

(...)

O gün bu gündür Nemrutlar

Ateşe ve kana sığınırlar

Ve ilk ihaneti ordan

Ateşten ve kandan görürler.” (Akın G. , İbrahim İçin Söylence, 2016)

Hız. İbrahim'in ateşe atılmasından kıssanın şiirsel anlatımı son kısımda günümüze geçer. Gülten Akın'a göre günümüzde de Nemrut gibi acımasız ve kibirli kişiler halkına zulmetmektedir. Ancak halk Hız. İbrahim gibi direnli ve boyun eğmezdir.

Ertuğrul Ağıldı siyasi kavgaların olduğu bir dönemde Ankara'da öldürülen bir üniversite öğrencisi için yazılmış bir ağıttır. (Ergülen, 2009)¹³⁴

“Ankara'nın kanlıları

Ertuğrul'u vur mu demiş?” (Akın G. , Ertuğrul Ağıldı, 2016)

Güler ile Alicik şiiri aşk şiiridir ancak bu aşka bir engel vardır maddiyat ve gecekondulaşma. Güler ile Alicik birbirini sever ama ekonomik zorluklardan dolayı Alicik, Güler'i istemeye yüz bulamaz. Bunun sonunda da Alicik Güler'i kaçıırır.

“Gecekondunun temelinde

Yapıldı ha, yıkıldı ha, polis geldi ha

Jandarma geldi ha, memur geldi ha

Yeniden yapıldı, yıkıldı ha.

(...)

Ali varamaz Resul çöpçüye

Güler'i ver bana diyemez

(...)

Alicik sevdalı, Alicik vurgun

Tutar kaçıırır.” (Akın G. , Güler il Alicik, 2016)

¹³⁴ Haydar Ergülen, *Onların Dilini Bilmeyen Bir Şair*, Can Yayınları, İstanbul, 2009

Destanın son üç şiiri arasında yer alan *Hünkâr Ana Soruyor ve Hünkâr Ana Mevsim Sonu Satışlarında* şiirlerinde yoksulluk ve haksızlık gibi durumları destan kişisi Hünkâr Ana üzerinden anlatır, okuyucuya onun sesiyle seslenir.

“Kimler aşımızın içinde gözleri

Ekmeğimizi bölen eller

Kimler

Kuşatmış dört bir yanımızdan

Sözümüze engel, adımıza kolcu

(...)

Korkuyu kuşkuyu aramıza

Aptal çaşıt gibi, sanırsın gizliden

Sokup savuşacak, hele şuna

Hele şuna.” (Akın G. , Hünkâr Ana Soruyor, 2016)

Hünkâr Ana Mevsim Sonu Satışlarında şiirinde Ahilik ve Anadolu’daki Bacılar teşkilatına değinir. Bu teşkilat Bacıyân-ı Rum adıyla 13. yüzyılda Anadolu Selçuklu döneminde üretim ve ticaret gibi çeşitli alanlarda alışma gösteren bir teşkilattır. (Bayram, 2002)¹³⁵

“Yoğun rüzigârdır, yol iz silindi gitti

Abdalanı Rum, Ahıyan-ı Rum, Bacıyan-ı Rum

Defteri dürüldü Ahiliğin

Bizans Ankara’ya taşındı

(...)

¹³⁵ Mikail Bayram, *Bacıyân-ı Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002

Ev ufak, insan yoğsul

Anca iyiliğin sağlığın peşine düşüldü

Küsüştüler kadifeyle kılaptan

İpekler işlenmiyor

Bedestene hor bakıldı” (Akın G. , Hünkâr Ana Mevsim Sonu Satışlarında, 2016)

Bacılar teşkilatında yapılan işler artık yapılmamaktadır. Çünkü kentteki en büyük gaye yaşam gayesidir. Yaşam şartları çok zorlaşmıştır ve eski dönemlerdeki gibi ahiliğin ya da başka teşkilatların önemi kalmamıştır.

Seyran Destanı’nın son şiiri , *Sayılmıyor Kaç Yolun Çatındayız* adlı şiirdir. Bu şiirde Gülten Akın yaşadığı bir olay üzerinden isyan eder. Bir gencin sebepsiz yere öldürülmesi Akın’da derin üzüntüye yol açar ve yaşadığı çağa isyan eder.

“Yine görüşelim deyip ayrılıyorruz

Geçiyorum Haymana’ya

Bir incedalan yiğidi

Yine özenle büyütüyorum

Bülbülderesinde kahvede kalleşçe kurşunluyorlar

Nasıl öğretmenlik yaparım artık

Öfkeye boğulmuş, kinlerle dağlı

Nasıl ulaşırım çocuklarıma

Öyle bir çağa düştük ki dostlar

Durmadan göğekin biçiyorlar

Ölümünden geçilmiyor

Dirim ateşler bahasına” (Akın G. , Sayılmıyor Kaç Yolun Çatındayız, 2016)

Seyran Destanı ile köyden kente göç olayını destanlaştıran Gülten Akın, destanı iki bölümde ele alıp göçün nedenlerini ve sonuçlarını ele almıştır. Göçün en temel sebebi şüphesiz ki ekonomik sıkıntılardır. Destanın birinci bölümünde ekonomik sıkıntılardan dolayı göç eden halk, destanın ikinci bölümünde halkın göç ettikleri yerlere gelip yaşamaya çalışmaları ve kente adapte olmaları üzerinde durulmuştur. İlk bölümde halkın yaşadığı ekonomik sıkıntılar, ikinci bölümde sosyolojik bir sorun haline gelmiştir. Çünkü kente göçen halk, yaşamak için plansız şekilde gecekondur kurmuştur ve kent düzeninde bozulma ve yozlaşmaya sebebiyet vermiştir. Tüm bunların akabinde hem ekonomik hem de sosyolojik sıkıntılar çeken halkın temelinde yatan en büyük sorun Gülten Akın'a göre sistemdeki adaletsizliktir ve bu adaletsizlik yaşamımıza yansımıştır. Gülten Akın, tarihte Celâli İsyânları ile başlayan göç dalgasını hem tarihsel açıdan hatırlatmalarla bize sunmuş hem de günceli şiirinde yakalamıştır.

3.3.2.3. Celâliler Destanı

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı ile *Seyran Destanı* aynı dönemler içinde yazılmış destanlarken *Celâliler Destanı* bu iki destandan çok daha sonra yayımlanmıştır. Celâliler Destanı 2007 yılında yayımlanır. Destanın giriş bölümünde *Seyran Destanı*'nda olduğu gibi *Sunu* kısmı yer alır. Bu kısımda destanın ne zaman yazıldığı ve hangi konuları içerdiği hakkında bilgi verilir. O güne kadar yazmış olduğu tüm destanların içeriğinden ve yazılma amacından bahseder.

“Bu destan 1980’lerde yazıldı. Sonra bir iki küçük ek, ama daha çok ayıklama...”

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'nı yazmıştım. Yoksul umarsız bir halkın kendi küllerinden yeniden doğuşunun, kurtuluşundaki ilk yenginin destanı olsun diye.

Seyran Destanı'nda, bu kez yoksullukla baş etmek için ayaklanan göçen halkın savaşımı vardı.

Celâliler Destanı ise koca Osmanlı Mülkü'nün ayakta olduğu bir dönemde , zulmün ve buna karşı kalkışmanın, büyük ve uzun isyanın destanı olsun diye yazıldı.” (Akın G. , Sunu, 2016)¹³⁶

Celâliler Destanı, tarihteki Celâli İsyanları'ndan başlayıp günümüzdeki isyancılara kadar gelir. Gülten Akın'a göre bu isyanın izleri günümüze kadar uzanmaktadır. Destanın arka perdesinde halkın yoksulluğu ve güvensiz ortamdan kaçmak için göç etme duygusu yer alır. Göç, Gülten Akın'ın destanlarına *Seyran Destanı* ile birlikte girmiştir. *Seyran Destanı*'nın giriş bölümündeki *Sunuş* kısmında Celâli İsyanları'ndan, halkın bu isyana verdiği *Büyük Kaçgunluk* isminden bahseder.

Gülten Akın, bu isyanların başladığı andan itibaren sonraki yıllarda da devam ettiğini, bu isyanların Osmanlı Devleti'ni bir daha toparlanamayacak zor bir duruma soktuğunu aktarır ve sonraki yıllarda da adı bire bir Celâli olmasa da bu fikirde başka Celâliler türer.

“İmparatorluk onmadı bir daha. Cumhuriyet ve onunla başlayan devrim süreci dışarıdan ve içerden nedenlerle ‘imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle’ amacına ulaşamadı. Gerçek bir demokrasinin koşullarıysa bir türlü oluşturulamadı. ‘Celâliler’ yeniden türedi. Çoğaldı. Karşı kalkışmalar kanla, acıyla, hışımla sindirilmeye çalışıldı.” (Akın G. , Sunu, 2016)

¹³⁶ Gülten Akın, “Sunu”, *Celâliler Destanı*, YKY, İstanbul, 4.Baskı, 2016

Celâliler Destanı’nda Celâliler ile mücadele etmek zorunda kalan ve onların isyancı tavırları yüzünden kendi topraklarından göç etmeye mecbur kalanlar halk anlatılır. *Büyük Kaçgunluk* denen bu isyanların birçok sebebi olsa da halkın yoksulluğu ve açlığı en önemli sebep olarak görülmüştür. (Akdağ, 2009)¹³⁷

Gülten Akın, destana Celâliler’in köyleri basması ile başlayarak halkın durumunu gözler önüne serer.

“korku, gecelerin beyi, şaşmaz celâli

atmış yamçısını yayla üstüne

ay doğuyor

(...)

atlılar geliyor, çocuklar kadınlar

dişil bir ürpertiyle soluyor

sorsan

her elleri bir pençe

atlılar geliyor.” (Akın G. , Aşiret, 2016)

İsyancıların ekonomik sorunlardan saldırıya geçmesi *atlılar* adıyla şiirde geçer. Şiirin devamında ne uğruna yağma ve ölümün gerçekleştirildiği belirtilir. Bu isyancı hareketi Gülten Akın, “iğnenin dar deliğinden geçmek” olarak betimler. Bu tabir *Kuran*’da geçen *Araf* suresindeki 40. ayeti hatırlatır.

“Bizim ayetlerimizi asılsız sayanlar, büyüklenip onlardan yüz çevirenler var ya, işte onlara göğün kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir. Suçluları işte böyle cezalandırınız!” (Işık, A’râf Sûresi, 1991)¹³⁸

¹³⁷ Mustafa Akdağ, “Celâli İsyanları”, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, YKY, İstanbul, 2009

¹³⁸ Emin Işık, “A’râf Sûresi”, *İslam Ansiklopedisi*, 3.Cilt, s.259-261, 1991

Hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir durumu anlatan bu ifade Kuran’da Allah’ı tanımayan bilmeyenlerin hiçbir zaman cennet yüzü göremeyecekleri gibi tıpkı insanlara zulmedenler de halkını yerenler de güzelliklere ve umuda ulaşamayacaklardır.

“bey Tanrının koca eli, görklü bey
her bağırs bedeninden bir parçayı
vurup düşürüyor, öyle ki
geçiyor sonunda bir iğnenin dar deliğinden

(...)

Feyyaz bey oğlu Osman
mir-i aşiret
donatup otuzbeş müsellâh adam
varıp odasını basıp
tüfengini sağ kolunu vurup düşürüp
öldürdüğünde
ve bir kuyu buğday ve bir kutu arpa
ve altıyüz kuruşluk enval ve erzak
alıp savuştuğunda
öcünü asıp boynuna
çıkıyor iğnenin dar deliğinden
bir daha
bir daha sığmamak kararında” (Akın G. , Aşiret, 2016)

Kuran’da geçen bu tabir inanmayanların ne zaman bir deve ne zaman iğnenin deliğinden geçerse o zaman cenneti görebilecekleri şartı vardır kısacası bu durumun imkansızlığını anlatmak için kullanılmış bir tabirdir. Aynı imkansız durum şiirin bu bölümünde de vardır.

İsyancılar, masum insanları kırıp geçirdiği sürece bu iğne deliğinden en başta olduğu gibi rahatlıkla geçemeyeceklerdir çünkü bu isyanlar devam ettikçe masum insanların canı tehlikede olacaktır.

Canik Sancağı Ayanından adlı şiirde bir durum değerlendirmesi yapılır. Şiirde ferman niteliğinde bir başlangıç yer alır. Âyan, Osmanlı Devleti Dönemi'nde halkın nüfuzlu sayılabilecek kısmından olan kişilerdir, o bölgenin ileri gelen halkıdır. (Mert, 1991)¹³⁹ Canik sancağındaki ayan, durumun ne kadar bozuk olduğunu anlatmak için padişaha ferman niteliğinde bir bildiri sunarak halkın durumu izah eder.

“Ahvalimiz çok bozulmuştur

perakande ve perişan olmamız yakındır

hangimiz birkaç akça zannolunsa

mirlivanın kethüde ve subaşıları

yoğiken tek yakınma, gelip üzerimize

alır nemiz varsa, giderler

oğlumuz kızımız ehlimiz

bizim mi değil mi bilmiyoruz

evimiz yurdumuz akçemiz

bizim mi değil mi bilmiyoruz

def-i zumla mecali yok kadılarımızın

adalet sağlanmamakla

ol bapta emir ve ferman...

padişahımıza arz ederiz” (Akın G. , Canik Sancağı Ayanından, 2016)

¹³⁹ Özcan Mert, “Âyan”, *İslam Ansiklopedisi*, 4.Cilt, s.195-198, 1991

Halk elinde var olan malın da canın da güvenliğini sağlayamamaktadır ve çareyi padişaha bu durumu araçlarla iletmekte bulur ve bir emirle Menteşe'ye bir görevli gönderilir. Daha önceden görevini kötüye kullanan kişiler olduğu için halk gönderilen yeni görevliyi de diğeri gibi zanneder ve mirî malı taşlarlar.

“mirî mal tahsil edilsin

diye Menteşe'ye gönderilen görevli

basılıp öldürüldü

reayaca yağmalandı mirî mal” (Akın G. , Canik Sancağı Ayanında, 2016)

Böyle bir durumda kadının ceza vermesi beklenir. Numan adlı kadı ceza vermeye baş kaldırır ve ispat olmadığı sürece halka yüklenmenin yanlış olduğunu söyler ve halkın yanında durur. Halk da kadının tavrından dolayı kadıdan güç bulur ve bey konaklarını basarlar.

“dikti başını Numan kadı

‘Biz oniki nefer kadılarız ki

bizim kadılığımızda

bey adamlarının methali yoktur

suç atılmaz, ispat olunmadıkça

ne eza edersiz suçsuz ahaliye...

ayağa kalkan ahali güvenip kadısına

bey konaklarını bastılar

adam aldılar ipten

döve döve çıkardılar

pazardan subaşıyı” (Akın G. , Canik Sancağı Ayanında, 2016)

Saray şiirinde devletin verdiği kararların tutarsızlığı kendini gösterir. Saray hem halkı Allah'tan emanet görür hem de diğer tarafta isyancıların yaptıkları zulümlere karşı tedbir almak zorundadır. Daha önceden bu tarz isyanların halka karşı olmadığını başka üst yerleri olduğunu söyleyen saray, bu durum karşısında şaşkındır.

“saray şaşkındı, kararsızdı

çelişen buyruklar veriyordu

bir onun bir ötekinin yanından

ve padişahın ezberinde

durmadan yinelenen

gerekçesiz savsöz:

Reaya Allahın bize vediasıdır.

(...)

Tanrının vediası mazlum halk bir yanda

öte yanda ehl-i şer, eşkıya

oysa, diyordu tarihler, yoğidi eşkıya.” (Akın G. , Saray, 2016)

Osmanlı Dönemi'nde dağılmanın önlenemeyecek duruma gelmesi bu isyanlar nedeniyle ortaya çıkar. Osmanlı'daki en uzun soluklu isyan olan Celâli ayaklanmaları, ülkenin onarılamayacak yara almasına neden olur. Daha sonraki dönemlerde de Celâli adıyla anılmasa bile farklı durumlarda yine buna benzer ayaklanmalar destanın akışı içinde devam etmiştir.

Kanunname şiirinde vergilerin artması ve halkın ödeme gücünün çok üstünde olması dönemin padişahı III. Murat'ı da üzmektedir. Buna sebep olarak tarihte III. Murat'ın çok şefkatli ve merhametli bir padişah olarak bilinmesi ve halkından uzak yaşamaması örnek verilebilir. (Şimşirgil, 2018 12.Baskı)¹⁴⁰

¹⁴⁰ Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil, “III. Murâd Han'ın Şahsiyeti”, *Kayı V*, s.161-165, Timaş Yayınları, İstanbul, 2018 12.Baskı

“kırtılar, bir daha kırtılar akçeyi

darphanelerde

düşündü padişah Üçüncü Murat

utandı kanunname

(...)

alırken değil de

öderken züyuf ve kırıkı

yalvardı ölümler gibi

çok verdi

çok çok çok verdi

soyuldu, yeniden soyuldu

üzüldü Üçüncü Murat

sarsıldı kanunname” (Akın G. , Kanunname, 2016)

Tarihsel olaylardan başlayıp günümüzdeki durumlara pencere açan Gülten Akın, *Maksut Bey Oğlu Yusuf* şiirinden sonra güncele döner ve bu dönemdeki haksız hukuksuz olayları şiirine aktarır. *Kuyucu* şiirinde Kuyucu Murat Paşa’dan anlatıma başlasa da şiirin sonlarına doğru aslında dirlik ve düzenliğin sonraki yıllarda da kurulamayacağını umutsuzluğu vardır. Kuyucu Murat Paşa tarihte Anadolu’da Celâli İsyânları’nı şiddete başvurarak bastırmaya çalışan kişi olarak bilinmektedir. (İşbilir, 2002)¹⁴¹

“şiiri dağıldı evlerimizin

yavru kedi kuyruğuyla oyunda

gelmeyecek bir mehdiyi

özlemle bekliyor kalabalıklar” (Akın G. , Kuyucu, 2016)

¹⁴¹ Ömer İşbilir, “Kuyucu Murat Paşa”, *İslam Ansiklopedisi*, 26.Cilt, s.507-508, 2002

Gülten Akın bu isyankâr ortamın daha düzelmeyeceği kanaatindedir. Bu yüzden halk da umutsuzluğa kapıldığı için destana bu duygu yansır. Artık bu yaraların hiçbir zaman sarılamayacağı, sarılsa da izlerinin kalacağı halkın yüreğine işlemiştir.

Maksut Bey Oğlu Yusuf şiirinde “*Mavi kuş*” motifi geçer. Bu motif daha sonra destanın son şiiri olan *Ah lke* şiirinde de geçmektedir.

“Mavi kuşun sahipleri esas demirciler

Bir gün masallardan dönecekler

—şimdi mi, burada mı, bu durumda mı?

şimdi aşk bile zorba” (Akın G. , *Ah lke*, 2016)

Mavi kuş, şiirde ulaşılamayacak olan bir umut, bir emel olarak ele alınmıştır. Bir gün mavi kuşun geleceği ve her şeyi değiştireceği inancı olsa da zaman olarak ne zaman geleceği belirsizdir.

Baskında Bir Ana şiiri güncel bir olay üzerine yazılmıştır. Evlere baskın yapılması, bir dönem kitapların yasaklanması, fikir hürriyetinin olmaması gibi durumların yaşandığı bir evre anlatılmıştır. Gülten Akın’a göre Celâlıler, devir değişse de yaptıkları işlemler bakımından değişmemiştir. Değişen şey sadece anıldıkları isimleri ve ilgilendikleri alanlar olmuştur.

“zehir gibi alıyor kapıyı

yumruk tekmeyle

yüreğinde korkunun salıncağı

ştne tutuyorlar elindekileri

—arayacağız.

—niçin, kim oluyorsunuz?

—ekil be, grevliyiz” (Akın G. , *Baskında Bir Ana*, 2016)

Bu şiirde düşünceye, şiire, kitaba yasak gelir ve farklı düşünenler baskına uğrar. Şiirde tarihsel isyanlardan uzaklaşmış güncel siyasi olaylara değinilmiştir.

“—demek oğlun şâir?

—evet, diyor onurla

gölüyorlar.

—siz de, diyor, okuyun siz de

düşünün üstünde

şiir ince ince törpüler insanı.” (Akın G. , Baskında Bir Ana, 2016)

Celâliler Destanı, Gülden Akın’ın yazmış olduğu son destandır. Bu destanda klasik destan formunun izlerine çok rastlanmasa da toplumu derinden etkileyen olayları ele aldığı için destan türünde incelenebilir.

Destanda en belirgin olan ve altı çizilen özellik, halkın ekonomik sarsıntı içinde olması ve ülkedeki ekonomik bozulmayla birlikte omuzlarına daha fazla yük eklenmesidir. *Seyran Destanı*’nda ele alınan ekonomik sorunlar insanları göçe zorlamış ve göç ettikleri kentte insanlar birçok sorunla karşılaşmışlardır. *Seyran Destanı* ekonomik sorunla başlayıp sosyolojik sorunlarla devam eden bir destandır ancak *Celâliler Destanı* tarihsel sorunlarla başlayıp ekonomik sorunlar üzerinden siyasi sorunlara kadar uzanmıştır. Halk her zaman mücadele etmiştir ve bu mücadele duygusunu hiçbir zaman kaybetmemiştir.

Gülten Akın’ın destanları çağdaş dönem Türk şiiri içinde destansal anlamda önemli bir yer tutmaktadır. Çağdaş Türk şiirinde Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Nâzım Hikmet Ran ile yükselen destan türü, daha sonraki yıllarda Gülten Akın ile birlikte hem Kurtuluş Savaşı Dönemi’nden bir kesit anlatmasıyla hem de tarihten günümüze destan eşliğinde bir yol çizmesiyle gelecek kuşakta halk kültüründen beslenmek ve bu kültürün bir parçası olan destanları yeniden güncel kalemıyla işlemek isteyen şâirlere kılavuzluk edecektir.

SONUÇ

Çağdaş Türk şiirinde 1950’li yıllardan beri var olan Gülten Akın, kaleminin hürriyetini hem bireysel hem de toplumsal şiirlerinde göstermiştir. Şâirin bu denli geniş açılı şiir görüşü hem içinden gelen bir hüner hem de çevresinin, ailesinin şâir kimliğine katkı sağlamasından ileri gelmektedir. Anadolu’nun tam orta yerinde Yozgat’ta doğup büyüyen Gülten Akın, şiirlerine bireysel yaklaşımla başlasa da halk anlatılarından ve hayat boyu öğrendiği şeyleri şiirine yansıtmaktan geri duramaz. Onun en bireyci görülen şiirlerinde bile halkın sesi bir fısıltı da olsa kulağa gelir.

Yaşadığı coğrafya, kalabalık bir evde büyümüş olma ve bu evde sevilen bir çocuk olarak yetişme daha sonraki yıllarda Gülten Akın’ı his bakımından etkilemiştir. Sevgi ile doyan bir insanın karamsar olma, umudunu yitirme, sevgisizlikten dem vurma gibi hisleri yaşaması elbette çok zorlama ya da istisnai durumlardır. Bu özellik Gülten Akın için de geçerlidir.

Gülten Akın’ın en kötü durumları anlattığı şiirlerinde bile umut bir yerlerde hep vardır ve bulunmayı bekler. İnsanları sevmesi ve her ne durumda olursa olsun insanlara yardım etme istediği yine Gülten Akın’ın sevgi dolu bir evde yetişmesinin getirisiidir çünkü insan hayatında çocukluk dönemi çok önemli bir yere sahiptir. Daha sonraki dönemlerde hayatımızın her bir karesinde biz farkında olmasak da çocukluğumuzun yansımaları tavan arasına atılmış anılar misali elbet bir gün karşımıza çıkar. Gülten Akın’ın hayatında da çocukluk dönemi, annesinin hastalığı ve annesini erken yaşta kaybedişinin dışında güzel ve özel geçmiştir.

Annesizlik şâiri derinden etkileyen bir duygu olmuştur. Bu duygu, Gülten Akın’ın çocuklarına olan bağlılığı üzerinden kendini gösterir. Örneğin oğlunun bir dönem hapis cezası alması çocuklarına çok düşkün olan Gülten Akın’ı derinden etkilemiş, onu en sevdiği meşgalesi olan yazmaktan alıkoymuştur. Duygusal anlamda hissettiğini eğip bükmeden anlatan Akın’ın ilk kitabı evlendiği yıl olan 1956 yılında yayımlanmıştır. *Rüzgâr Saati* ile başlayan serüven yalnızlık teması üzerinden ilerlese de bu yalnızlık hoş giden, kişiyi besleyen bir yalnızlık olarak karşımıza çıkmıştır. İkinci Yeni hareketinin sesinin yankılandığı bir dönemde edebiyat dünyasına giriş yapan bu eserde Gülten Akın’ın ilk kitabı olmasına rağmen çalışmamızda belirlenen şiirler halk bilgisi özelliği taşıyan şiirleridir. Örneğin, şâirin en çok ses getiren şiirlerinden olan *Deli Kızın Türküsü*, türkü adının kullanılmış olmasıyla dikkat çekmiştir.

Kestim Kara Saçlarımı kadın hürriyeti üzerinden ilerleyen farklı ve isyan duygusu barındıran bir şiirdir. Yine bireysel temaların ağırlıkta olduğu bir kitap olsa da başlı başına kitapla aynı adı taşıyan *Kestim Kara Saçlarımı* şiiri hem kadın üzerinden hem de “saç” motifi üzerinden halk öğretilerinden örnekler sunar.

Bireysel temaların ağır bastığı ilk dönem kitaplarının sonuncusu olarak gösterilen *Sığda* adlı kitabında, çalışmamızda incelenen diğer şiir kitaplarına nazaran daha az folklorik ögeye rastlanmıştır.

Toplumcu anlayışı benimsemeye başladığı ve şiir yönünün değiştiğini gösteren kitabı ise *Kırmızı Karanfil* adlı şiir kitabıdır. İlk şiir kitabının çıktığı tarihte yeni evlenmiş olan ve şehirde yaşayan Gülten Akın, *Kırmızı Karanfil* kitabıyla birlikte eşinin işi dolayısıyla çocukluğundan beri uzak kaldığı aslında kendi özü olan Anadolu’yu köy köy gezmeye ve orada yaşamaya başlamıştır.

Yerleşim anlamında bu değişikliği yaşadktan sonra yaşadığı çevreye duyarsız kalamayacak kadar naif ruhlu olan Gülten Akın, şiirlerinde ben dilini bırakır ve biz diye okuyucuya seslenmeye başlar. O artık tek bir yere ait değildir ve halkı için çabalayan bir “ozan” konumundadır. Anadolu’ya geliş Gülten Akın’ı sorumluluk anlamında etkilemiştir ve bu dönemde Akın, omuzlarına belirli sorumluluklar yüklendiğini hissetmeye başlamıştır. *Kırmızı Karanfil* kitabında artık halka eğilmeye başladığı için folklorik motiflerin kullanımı daha önceki şiirlerine göre artmaya başlar.

Ağıtlar ve Türküler kitabıyla *Kırmızı Karanfil* adlı şiir kitabında başlayan halka yönelme hareketi daha da artarak kendini bu kitapta tam anlamıyla göstermiştir. Öyle ki kitabın adından da anlaşılacağı üzere Türk halk şiiri nazım türlerinden olan “ağıt” ve “türkü” adları Gülten Akın’ın şiirine isim olmaya başlamıştır. Geleneksel ağıt ve türkü formunda ele alınmayan, halk şiirini bire bir karşılamayan bu eserde; şiirlerin isimlerinden ve konuları işlerken halk yaşamından belirli durumları aktarmasından dolayı bu kitaptaki şiirler folklorik özellikler bakımından incelenmiştir.

İlahiler adlı şiir kitabı ise ismine bakılınca tasavvuf halk edebiyatı türü olan ilahileri akla getirse de Gülten Akın bu kitabında Allah’a itaati değil tam tersi isyan duygusunu ön plana çıkarmıştır.

Bu şiir kitabında da türkü, ağıt, ninni, koçaklama adını verdiği şiirleri vardır. Oğlunun mahkum olduğu dönemde yazdığı bu şiirlerde Köroğlu gibi halk kahramanlarına yer vermiş, her ne kadar isyan şiirleri olsa da şiirini folklorik özelliklerden mahrum bırakmamıştır.

Son dönem bilgelik şiirlerinde de folklor çok üst perde de olmasa da belirli bazı şiirlerinde folklorik birtakım özelliklere rastlanmıştır. *Sevda Kalıcıdır* adlı şiir kitabında *Ters  ingene, İstanbul-Su İlahi, Gün Alnacında; Sonra İşte Yaşlandım* adlı kitabında *Ayrıntılar İlahisi, Masal; Sessiz Arka Bahçeler* adlı kitabında *Leyla, Siklamen İlahi, Anneler İlahisi, Kuş Uçsa Gölge Kalır* adlı kitabında *şhrazad, Güvercin Ağıdı; Beni Sorarsan* adlı kitabında *Leylâ* adlı şiirleri folklor unsurlarının kullanılmış olması bakımından incelenmiştir.

Çalışmamızda şiirler iki ana başlıkta incelenmiştir. İlk ana başlık folklor üzerinden ilerlemiş, ikinci başlıkta ise destanlara yoğunlaşılmıştır. Çalışmanın bu kısmına kadar adı geçmiş olan kitaplar folklor bağlamında incelenmiştir. Destan kapsamında incelenen kitapları ise; *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, Seyran Destanı ve Celâliler Destanıdır.*

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı ile şiir hayatında destan perdesini aralayan Gülten Akın, bu kitabında tarihi gerçekleri elden bırakmadan destan çerçevesinde işlemiştir. Bilinen klasik formda destanı oluşturmasa da halkın bağrından kopan üzüntüyü ve güçlükleri anlatması bakımından destansı olarak nitelendirilir. Kurtuluş Savaşı'nın ilk başarısı sayılan Maraş Zaferi, Kurtuluş Savaşı'nı yaşamış olan bir milletin duyarlı bir ozanı sayılan Gülten Akın için yazılması gereken bir destandan ziyade bir görevdir aynı zamanda da vatanseverliğinin kağıda aktarımıdır.

Seyran Destanı'nda ise köydeki ekonomik zorluklardan ve işsizlik yüzünden Anadolu'nun belirli yerlerinden kalkıp göç edenlerin destanı anlatılır. Destan iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde neden ve nerelerden g   edildiği üzerinde durulmuş, ikinci bölümde ise bu g   olgusunun kentte ne gibi sorunlara yol açtığı şiir diliyle anlatılmıştır. Eserde yer alan g   olgusunu Abidin Dino resmetmiştir. Köyden kente gelip kente adapte olamama ve insanlardaki yozlaşma durumu destanı çevreleyen başlıca duygular olarak ele alınmıştır.

Celâliler Destanı, Gülten Akın'ın son destanıdır. Gülten Akın; istediği destan formuna bu kitabıyla ulaşmıştır çünkü 1972'de yayımlanan *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*, ardından 1979 yılında yayımlanan *Seyran Destanı*'ndan sonra destanlara ara vermiş 2007 yılında ise *Celâliler Destanı*'nı yayımlamıştır. Bu uzun süre içerisinde hem şâir yaş almış hem de kalemi olgunlaşmıştır. Bu sebepten ilk destanı ile *Celâliler Destanı* arasında edebi anlamda fark vardır. Destan, Osmanlı Devleti dönemindeki Celâli İsyanları'ndan itibaren anlatıma başlar ve oradan günümüze doğru gelir çünkü Gülten Akın'a göre Celâliler her dönemde vardır ve giderek artmaktadır.

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'nda olduğu gibi tarihi olaylara ve tarihi kişilere bu destan da yer verilmiştir. Her iki destanda da tarihi gerçeklikler verilmesine rağmen iki destan arasında farklar bulunmaktadır. *Celâliler Destanı*, *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*'nda olduğu gibi tarihi gerçekliği tarihi bilgi sadeliğinde okuyucuya sunmaz. Bu üç destanı da yazdıktan sonra Gülten Akın ilk dönemlerindeki gibi şiirlerinde bireyselliği tercih etmiştir ancak bu bireysellik ilk zamanlarda olduğu gibi denk gelen bir yalnızlık değil; seçilmiş, rafine ve daha bilge bir yalnızlıktır.

Sonuç olarak Gülten Akın'ın şiirlerindeki folklorik ve destansı öğeler iki ayrı grupta incelenmiştir. Çalışmada yazılmış olan bu incelemeler için öncelikle kaynak taraması yapılmıştır. Gülten Akın üzerine yazılmış olan çok sayıda akademik tez olmadığı için belirlenen bu konunun sahada ilk olacağı kanaatindeyiz.

Çalışma yapılırken Gülten Akın'ın düz yazıları dahil tüm kitapları okunmuş ve incelenmiştir ancak çalışmaya belirli kitaplar alınmıştır. Bunun sebebi çalışmanın siyasi içerikli toplumsal şiirlerden uzak, toplumun kalbinden gelen ve yıllardır yaptığı alışkanlıkları ele alan halkı gelenek anlamında etkileyen şiirlerini inceleme isteğidir. Bu sebeple şiir incelemeleri kısmında Gülten Akın'ın son dönem kitapları çok detaylı ve tek tek işlenmiş olarak yer almamaktadır çünkü son döneminde Akın, yaşının da vermiş olduğu olgunlukla daha kısa, daha özlü şiirler yazmaya başlamıştır. Bu durum beraberinde bireyselliği getirdiği için şiirlerinde halka fayda sağlamasından çok, kişinin ruhu önemsenmiştir ancak bazı şiirlerinde folklordan yine uzak kalamamış, şiirine serpiştirmiştir.

Tüm bu şiir incelemeleri çalışmanın üçüncü bölümünde yer alırken ilk iki bölüm daha teknik ve tanımsaldır. Tezin giriş bölümünde Gülten Akın'ın şiir serüveninden bahsetmeden önce şiirlerinin edebi hayata merhaba dediği dönemde var olan topluluklara değinilmiş ve Gülten Akın'ın şiir anlayışıyla bağlantı kurulmuştur.

İlk bölümde epik şiirin ortaya çıktığı dönemden itibaren terimsel bir açıklama yapılmıştır. Epik şiirden sonra Gülten Akın'ın şiirini en çok etkileyen bilim olan halk bilimi-folklor üzerinde durulmuş ve Türk edebiyatında folklor ve destan üzerine örneklerin neler olduğu aktarılmıştır.

İkinci bölüm Gülten Akın'ın öz yaşamının ve edebi yaşamının eserleri üzerindeki etkiyi anlayabilmemiz açısından ele alınan bir bölümdür.

Folklorik ve destansı öğeleri bakımından incelemeye alınan kitapların Gülten Akın'ın edebi hayatı ile ilişkisi üzerine kendi ağzından aktarımlara yer verilmiştir.

Gülten Akın'ın şiirlerini folklor ve destan kapsamında ele alan bu çalışma, daha sonraki yıllarda Gülten Akın şiirleri üzerine çalışacak kişiler için halk edebiyatı, destan ve folklor anlamında katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz. Bireysel şiirlerinde dahi halk dilini şiirine yansıtan Gülten Akın için yapılacak çalışmaların yolu elbet folklorla düşecektir. Dolayısıyla Gülten Akın'ı ve şiirlerinin kelime dünyasını anlayabilmek için halk ağzı ve deyimler iyi bilinmeli, sözlü edebiyat geleneği detaylı bir biçimde araştırılmalıdır.

Gülten Akın'ın şiirleri folklor ve destansılık kavramı üzerinden ele alınmış olup şiirlerinde folklorik öğelerin ne denli ağır bastığı şiir incelemeleriyle beraber net bir şekilde görülmüştür. Destan kavramı ise geleneğin hem dışında hem de içinde bir tarzda yazıldığı için destansılık adıyla aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, M. (2009). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celâli İsyanları"*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). "Dost mu Düşman mı? *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 76). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2004). "Durup İnce Şeyleri Anlamak İçin: Gülten Akın Şiirinin İzlek Evreni". A. Ada içinde, *Şiirin ve Dilin Bilinci* (s. 89). İstanbul: TÜYAP Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
- Akın, G. (1996). "Türk Toplumcu Şiirinin Kökeni Halk Edebiyatı ve Şiirdir". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 157-158). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). "Uygarlık-İlkellik Üstüne". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 35). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). "Yaşam ve Şiir". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 31). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. ". (2004). Fuarın Onur Yazarı Gülten Akın'la Şiir Serüveni Üzerine. *Cumhuriyet Kitap Eki* , 8.
- Akın, G. (1996). "Çağdaş Yazın ve Folklor". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 39). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). "Çağdaş Yazın ve Folklor". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 39-40). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). "Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 147-148). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2000). "Merhaba". A. T.-D. Ayas içinde, *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri* (s. 11). Ankara: Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Akın, G. (2004). "Yaşam Öyküsü". A. Kabacalı (Dü.) içinde, *Şiirin ve Dilin Bilinci*. İstanbul: Altan Matbaacılık.
- Akın, G. (1996). "Yaşam ve Şiir". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 32). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2013, 3 18). "Başka Yol Bilmiyordum, Yazdım.". *Zaman* . (K. M. Öztunç, Dü.)
- Akın, G. (1995). B. A. Bakmak içinde, *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 18). İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Acı İçin Karşılama. *Kestim Kara Saçlarımı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Ağıt. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1976). *Ağıtlar ve Türküler, Arka Kapak Yazısı*. İstanbul: Cem Yayınları.

- Akın, G. (2016). Ah Ülke. *Celâlıler Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Alaz Toruna Ninni. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Anneler İlahisi. *Sessiz Arka Bahçeler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Aşiret. *Celâlıler Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Atın Türküsü. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Atlı Arı. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Ayrılar Çocuğu. *Kestim Kara Saçlarımı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Ayrıntılar İlahisi. *Sonra İşte Yaşlandım*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Ayşe Anasını Göremez. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Ayvaz Ağdı. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Baskında Bir Ana. *Celâlıler Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Bedrettin Koçaklaması. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1995). Bir Açıdan Bakmak. *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 17). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Bir İncekara Küçük Oğlana İlahi. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Bir Karınca Başını Çevirdi. *Rüzgâr Saati*. içinde YKY.
- Akın, G. (2016). Bir Salı Yola Çıkış. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Bir Tutsağa Üç Efendi. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Birinci Bölüm. *Seyran Destanı* (s. 53). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Bunalan Ozan İlahisi. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Canik Sancağı Ayanında. *Celâlıler Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Çember. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Çorum'dan Gelirik. G. Akın içinde, *Seyran Destanı*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Deli Kızın Türküsü II. *Rüzgâr Saati*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Dev İçin Türkü. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Düz Ovada. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Eflatun İlahi. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.

- Akın, G. (2016). Elma-Serçe Çocuk. G. Akın içinde, *Rüzgâr Saati*. YKY.
- Akın, G. (2016). Ertuğrul Ağıdı. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). "Gelenekte Var Olanımızı Yok Sayıp Batı'dan Temellenmeye Çalıştık". *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 146-147). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Güler il Alicik. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2013). *Gülten Akın, "Başka Yol Bilmiyordum, Yazdım."* Konuşan: Mehmet Öztunç, Zaman.
- Akın, G. (2004). Gülten Akın'ın Sesleri. O. Koçak içinde, *Şiirin ve Dilin Bilinci* (s. 73). İstanbul: TÜYAP TÜM FUARCILIK YAPIM A.Ş.
- Akın, G. (2016). Gün Alnacında. *Sevda Kalıcıdır*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Güvercin Ağıdı. *Kuş Uçsa Gölge Kalır*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Güz. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). Halkın Damarına Bağlanan Şiir. *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 59). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Hünkâr Ana Mevsim Sonu Satışlarında. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Hünkâr Ana Soruyor. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). İbrahim. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). İbrahim İçin Söylence. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). İnanan İçin İlahi. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Irmağa Karşı İlahi. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). İstanbul'da Bir Pazardan Pazartesiye. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). İstanbul-Su İlahi. *Sevda Kalıcıdır*. içinde YKY.
- Akın, G. (2016). Kadın Olanın Türküsü. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Kanunname. *Celâlide Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Kar Kar. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Kargış Ağıt. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Kars'tan Gelirik. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.

- Akın, G. (2016). Kestim Kara Saçlarımı. *Kestim Kara Saçlarımı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1971). *Kırmızı Karanfil, Pas şiiri*.
- Akın, G. (2016). Kırşehir'den Gelirik. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Kocakarı Ağıldı. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Koçaklama. *Kestim Kara Saçlarımı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. Kör Aynadan İnce Kıza. *Rüzgâr Saati*. içinde YKY.
- Akın, G. (2016). Kör Aynadan İnce Kıza. *Rüzgâr Saati* . içinde İstanbul : YKY.
- Akın, G. (2016). Kumrulu Ellas. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Kuyucu. *Celâlıler Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Küçük Kızlarla İhtiyar Sığınlar. *Sığda*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Leyla. *Sessiz Arka Bahçeler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Leylâ. *Beni Sorarsan*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 11 Şubat 1920*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 12 Şubat 1920*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 13-14 Kasım Gecesi*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 22 Şubat 1919*. YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 24 Kasım 1919*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 28 Kasım 1919*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 30 Ekim Perşembe*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 30 Ekim Perşembe, İlk Dörtlük*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 30 Ekim Perşembe, Son Dörtlük*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 31 Ekim 1919*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, 8 Kasım 1919*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı, Giriş*. YKY.
- Akın, G. (2016). Masal. *Sonra İşte Yaşlandım*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Mernuşun Türküsü. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.

- Akın, G. (2016). Natoyolu. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Oyun. *Kestim Kara Saçlarımı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Öğretmen Türküleri. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Pas. *Kırmızı Karanfil*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Saray. *Celâlıler Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Sayılmıyor Kaç Yolun Çatındayız. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Sesli Ağıt. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). *Seyran Destanı*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Siklamen İlâhi. *Sessiz Arka Bahçeler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Sis Türküsü. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Sivas'tan Gelirik. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Son Deyiş. *Ağıtlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Sunu. *Celâlıler Destanı* (s. 189). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Şehrazad. *Sessiz Arka Bahçeler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). *Şiiri Düzde Kuşatmak "Yaşam ve Şiir"*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). *Şiiri Düzde Kuşatmak*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2004). *Şiirin ve Dilin Bilinci*. İstanbul: TÜYAP Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
- Akın, G. (2016). Taş İlâhi. *İlahiler*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Temeline. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Ters Çingene. *Sevda Kalıcıdır*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (Ocak 2016, 3.Baskı). *Toplu Şiirler II, "Seyran Destanı", Sunuş*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (Ocak 2016, 4.Baskı). *Toplu Şiirler III, Celâlıler Destanı, "Sunu"*. İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). Türk Toplumcu Şiirinin Kökeni Halk Edebiyatı ve Şiirdir. *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 157-158). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (1996). Ürün Gerçekleşince Kaynağına, Halkın Yaşamına Döner. *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 152). içinde İstanbul: YKY.

- Akın, G. (2004). Yaşam Öyküsü. *Şiirin ve Dilin Bilinci* (s. 18). içinde İstanbul: Tüyap Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
- Akın, G. (2004). Yaşam Öyküsü. *Şiirin ve Dilin Bilinci* (s. 19). içinde İstanbul: TÜYAP.
- Akın, G. (1996). Yaşam ve Şiir. *Şiiri Düzde Kuşatmak* (s. 32). içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Yitikler Gecesi. *Rüzgâr Saati*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Yozgat'tan Gelirik. *Seyran Destanı*. içinde İstanbul: YKY.
- Akın, G. (2016). Yüksek Evde Oturanın Türküsü. *Ağutlar ve Türküler*. içinde İstanbul: YKY.
- Aksoy, Ö. A. (2013). Altından Çapanoğlu Çıkmak. *Deyimler Sözlüğü*. içinde İnkılap Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2013). Ay bacadan aştı. *Deyimler Sözlüğü*. içinde İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2013). bir Köroğlu bir Ayvaz. *Deyimler Sözlüğü*. içinde İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Aristoteles. (2007). I. *Poetika* (s. 19). içinde İstanbul: Can Yayınları.
- Aristoteles. (2007). V. *Poetika* (s. 28). içinde İstanbul: Can Yayınları.
- Artun, E. (2001). Taşlama. *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı* (s. 99-100). içinde Ankara: Akçağ Yayınları.
- Asiltürk, B. (2018, 2). Gülten Akın Şiirinde Dönemler ve Anlatım Özellikleri. *Türklük Araştırmaları dergisi* , 22-23-24-25.
- Atay, F. R. (2013). *Çankaya*. Pozitif Yayıncılık.
- Atnur, Y. D. (2007). Kazan Tatarlarında “Şahsenem ve Garip”. *Milli Folklor dergisi* , 150-153.
- Bayram, M. (2002). *Bacıyân-ı Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Bilgin, A. A. (2007). Nesîmî. *İslam Ansiklopedisi* (s. 5-6). içinde
- Binyazar, A. (1998). *Ozanlar ve Yazarlar "Ağutlar ve Türküler"*. İstanbul.
- Cacabey ve Gökbilim Medresesi*. (tarih yok). Kırşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: <http://www.kirsehirkulturturizm.gov.tr/TR-195632/cacabey-ve-gokbilim-medresesi.html> adresinden alınmıştır

- Cemalettin Şahin, R. B. (2016). İbn Haldun'da Coğrafi Determinizm. *Akademik Bakış Dergisi* , 440-441.
- Çakır, Ö. (13 Eylül 2007 S.917). Gülten Akın'la Celâliler Destanı'nı Konuştuk. *Cumhuriyet Kitap* , 6.
- Çamlıbel, F. N. (2016). *Han Duvarları "Toplu Şiirler"*. İstanbul: YKY.
- Çetin, N. M. (1991). Arûz. *İslam Ansiklopedisi* (s. 427-437). içinde
- Çınar, Y. D. (14). Türk Destanlarında Alp Tipi At. *Milli Folklor dergisi* (56), 154-155-156-157.
- Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (tarih yok). Halk Oyunları, Gezilecek Yerler: <http://www.corumkulturturizm.gov.tr/TR-58739/halk-oyunlari-halk-danslari.html> adresinden alınmıştır
- Dindar, B. (1992). Bedrettin Simâvî. *İslam Ansiklopedisi* (s. 331-334). içinde
- Dulkadiroğlu Belediyesi. (tarih yok). Dulkadiroğlu Hakkında: <http://www.dulkadiroglu.bel.tr/i/Dulkadiroglu-Hakkinda.html> adresinden alınmıştır
- Duvarcı, A. (2011). Uyku Folkloru. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri* (s. 508). Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Enginün, İ. (2013). Ceyhun Atuf Kansu. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (s. 100). içinde İstanbul: Dergah Yayınları.
- Enginün, İ. (2013). Ahmet Kutsi Tecer. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (s. 51-52). içinde İstanbul: Dergah Yayınları.
- Enginün, İ. (2013). Bedri Rahmi Eyüboğlu. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (s. 53-54). içinde İstanbul: Dergah Yayınları.
- Enginün, İ. (2013). Behçet Necatigil. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (s. 101-102). içinde İstanbul: Dergah Yayınları.
- Enginün, İ. (2013). Cahit Külebi. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (s. 99-100). içinde İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ergin, M. (2009). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergülen, H. (2009). *Onların Dilini Giyinmeyen Bir Şair*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ersöz, İ. (1991). Ashab-ı Kehf. *İslam Ansiklopedisi* (s. 465-467). içinde
- Eyüboğlu, B. R. (2017). *Türküler Dolusu, Bütün Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Gökalp, Z. (1913 S.14). Halk Medeniyeti-I, Başlangıç. *Halka Doğru* .
- (2010). Gülten Akın. M. Yalçın (Dü.) içinde, *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. İstanbul: YKY.
- Harman, Ö. F. (1995). Eyyûb. *İslam Ansiklopedisi* (s. 16-17). içinde
- Harman, Ö. F. (2000). İbrâhim. *İslam Ansiklopedisi* (s. 266-272). içinde
- Harman, Ö. F. (2013). Yûsuf. *İslam Ansiklopedisi* (s. 1-5). içinde
- İşbilir, Ö. (2002). Kuyucu Murad Paşa. *İslam Ansiklopedisi* (s. 507-508). içinde
- Işık, E. (1991). A'râf Sûresi. *İslam Ansiklopedisi* (s. 259-261). içinde Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Işık, E. (1995). EN'ÂM SÛRESİ. *İslam Ansiklopedisi* (s. 169-170). içinde İstanbul.
- Kahraman, Y. D. (2013). Bir Tefsîr-Kelam Problemi: Hz. Âdem'in Yasak Ağaca Yaklaşması. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 199-200.
- Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi*. (tarih yok). Sütçü İmam Olayı: <http://www.kmaraskutup.gov.tr/TR-103422/sutcu-imam-olayi.html> adresinden alınmıştır
- Karabulut, D. (2011). *Türk Söylence Sözlüğü*. Türkiye.
- Kardeşler, G. *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*. Arkadaş Yayıncılık.
- Kazıcı, Z. (1988). Âhilik. *İslam Ansiklopedisi* (s. 540,542). içinde
- Kemal, Y. (Ekim 2013). Alageyik Efsanesi. *Üç Anadolu Efsanesi* (s. 220-222). içinde İstanbul: YKY.
- Kemal, Y. (Ekim 2013). *Üç Anadolu Efsanesi*. İstanbul: YKY.
- Kesenceli, R. (2012). Kurtuluş Savaşı'nda Maraş Savunması. *Somuncubaba dergisi* (136), 53-54.
- Koçak, D. D. (2004). "Bilgelik" Varlık Bereket Sembolü İncirin Serüveni. *Türk Kültüründe Ayrıntılar: Meyve Sempozyumu*. Studies dergisi.
- Kongaz, G. (2007). “Boncuk ve Güzellik: İstiridye, İnci ve Aphrodite”, *Boncuk: İnanç, Güç ve Güzellik*. İstanbul: Seçil Ofset.
- Köse, A., & Ayten, A. (2009). Bâtıl İnanç ve Davranışlar Üzerine Psiko-sosyolojik Bir Analiz. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* , s. 51-52.
- Kumartaşlıoğlu, D. S. (2015). Geyiğin Türk Kültüründeki Yeri. *Milli Folklor dergisi* , 139.

Kütüphanesi, K. K. (tarih yok). *Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi*. Bayrak Olayı: <http://www.kmaraskutup.gov.tr/TR-103423/bayrak-olayi.html> adresinden alınmıştır

Kütüphanesi, K. K. (tarih yok). *Kültür ve Turizm Bakanlığı Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi*. Kahramanmaraş'ın Tarihi : <http://www.kmaraskutup.gov.tr/TR-103420/kahramanmaras39in-tarihi.html> adresinden alınmıştır

Masalları, B. G. *Ali Baba ve Kırk Haramiler*. 1001 Çiçek.

Mert, Ö. (1991). Âyan. *İslam Ansiklopedisi* (s. 195-198). içinde

Mutlu, B. (2015). *Gülten Akın'ın Şiiri*. Ankara : Ürün Yayınları.

Müdürlüğü, K. v. (tarih yok). *Kültür ve Turizm Bakanlığı*. Tanıtma Genel Müdürlüğü, Nemrut: <http://www.tanitma.gov.tr/TR-22702/nemrut.html> adresinden alınmıştır

Oğuz, M. (2004). Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları. *Milli Folklor dergisi* (62), 6.

Oral, Z. (1988). On İnsan Bir Yaşam. *Milliyet Sanat*.

Osmanlı Döneminde Yozgat ve Çapanoğulları. (tarih yok). <http://www.yozgatkulturturizm.gov.tr/TR-93655/osmanli-doneminde-yozgat-ve-capanogullari.html>. adresinden alınmıştır

Ögel, P. D. (2003). *Türk Mitolojisi I.Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Örnek, S. V. (2014). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

Özdemir, A. (2017, 10 16). Ahmet Kutsi Tecer. *Bizim Sivas gazetesi*. Sivas: Bizim Sivas gazetesi.

Özdemir, D. D. (2016). İslam Tarihi Açısından Nuh Tufanı'na Farklı Bir Yaklaşım. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 565.

Özkan, M. (1999). Hüsrev ü Şîrîn. *İslam Ansiklopedisi* (s. 56-57). içinde

Öztürk, Ö. (2016). *Dünya Mitolojisi*. Ankara: Nika Yayınları.

Pala, İ. (2015). *İki Dirhem Bir Çekirdek, "Atı Alan Üsküdar'ı Geçti"*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Pospelov. (2014). *Edebiyat Bilimi, "Edebiyatın Türlerine Ayrılışı"*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Sabit Kemal Bayıldiran, H. A.-D. (2000). *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri "Gülten Akın"*. Ankara : Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.

Sakaoğlu, S. (1986). *Dadaloğlu*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Söyleşi, Z. O. (1988). *On insan bir yaşam, Gülten Akın*. Milliyet Sanat.
- Şimşirgil, P. D. (2018 12.Baskı). III. Murâd Han'ın Şahsiyeti. *Kayı V* (s. 161-165). içinde İstanbul: Timaş Yayınları.
- Temizyürek, K. M. (2004). “Fuarın Onur Yazarı Gülten Akın’la Şiir Serüveni Üzerine”. *Cumhuriyet Kitap Ek* (766), 8.
- Tülek, V. (2003, 11 8). At binenin, kılıç kuşananın. *Türkiye Gazetesi* . Türkiye Gazetesi.
- Türk Dil Kurumu*. (tarih yok). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ce16815927487.36210080 adresinden alınmıştır
- Türkiye Kültür Portalı/ arşivi., Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*. (tarih yok). Eshab-ı Kehf (Yedi Uyurlar Mağarası) - Mersin:
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mersin/turizmaktiviteleri/eshab-i-kehf-yedi-uyurlar-magarasi> adresinden alınmıştır
- Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü*.
- Uludağ, S. (1997). Hallac-ı Mansur. *İslam Ansiklopedisi* (s. 377-381). içinde
- Ulutürk, V. (1992). Binbir Gece. *İslam Ansiklopedisi* (s. 180-181). içinde
- Uzun, M. (2000). "İlahi". *İslam Ansiklopedisi* (s. 64-68). içinde
- Uzun, M. (2009). Sûr. *İslam Ansiklopedisi* (s. 534-535). içinde
- Veselovski, A. Tarihsel Açıdan Dil Sanatı. G.Pospelov içinde, *Edebiyat Bilimi*. Evrensel Basım Yayın.
- Veysel Çolak, H. A.-D. (2000). *Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri "Gülten Akın'ı Bilen Şiir"* . Ankara: Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları .
- Yardımcı, M. (tarih yok). Köroğlu'nda ve Edebiyatımızda At Kültü. *Köroğlu'nda ve Edebiyatımızda At Kültü* , s. 94-95.
- Yazıcı, T. (2003). Leylâ ve Mecnûn. *İslam Ansiklopedisi* (s. 160). içinde